Scriptie

Onderzoeksverslag naar het geven van aanbevelingen voor bewonersparticipatie bij (her)inrichting van een beweegvriendelijke omgeving

NISB Nederlands Instituut voor Sport & Bewegen

Nijmegen, Hogeschool van Arnhem en Nijmegen

Document	Scriptie, afstudeeropdracht NISB
Auteur	**Jaap Kleinstapel**, studentnummer 435485, kleinstapeljaap@gmail.com
Stagebegeleider	Pepijn van Hove
Praktijkbegeleider	Anita Holstra (periode februari t/m maart 2011)
	Jan Willem Meerwaldt (periode april t/m juni 2011)
Datum	14-06-2011
Versie	1.0

Samenvatting

Bij het afstuderen aan de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen met de opleiding Sport, Gezondheid & Management staat het onderzoek centraal. Deze afstudeerstage heeft bij het Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen plaatsgevonden.

Bij het onderzoek is de volgende doelstelling geformuleerd:

Het doel van het onderzoek is het geven van aanbevelingen aan gemeenten in Nederland door bestudering van de theorie over bewonersparticipatie en beweegvriendelijke omgeving (goede praktijkvoorbeelden), de aanwezige kennis van zowel binnen als buiten het NISB en de praktijkervaring uit de gemeente Haarlemmermeer (wijk Getsewoud).

De vraagstelling van het onderzoek is opgedeeld in een drietal vragen:

- *Theoretische vragen*

Wat is vanuit de theorie bekend over randvoorwaarden ten aanzien van de (her)inrichting bij een beweegvriendelijke omgeving en - van bewonersparticipatie?

Hoe kan bewonersparticipatie een meerwaarde zijn met betrekking tot de (her)inrichting van een beweegvriendelijke omgeving?

- *Empirische vragen*

Wat zeggen experts over bewonersparticipatie in relatie tot het (her)inrichten van een beweegvriendelijke omgeving (wijk)?

Hoe is de feitelijke praktijksituatie in de wijk Getsewoud, gemeente Haarlemmermeer, t.a.v. bewonersparticipatie bij het inrichten van een beweegvriendelijke omgeving (wijk)?

- *Analytische vraag*

Komt de praktijk in de wijk Getsewoud (gemeente Haarlemmermeer), overeen met de theorie over bewonersparticipatie en het (her)inrichten van de beweegvriendelijke omgeving?

Binnen dit onderzoek zijn twee onderzoeksmethoden toegepast. Enerzijds, het theoretisch kader, waarvoor onderzoek is gedaan naar wat er in de literatuur gezegd wordt over de begrippen ‘beweegvriendelijke omgeving’ en ‘bewonersparticipatie’. Anderzijds het praktijk gedeelte, waarvoor interviews zijn gehouden met verschillende respondenten.

Het theoretische kader is gebaseerd op een tweetal begrippen, namelijk: *beweegvriendelijke omgeving* en *bewonersparticipatie*. Bij het begrip beweegvriendelijke omgeving komen termen als ‘functioneel-‘ en ‘sportief bewegen’, ‘informele-‘ en ‘formele speelruimte’ en ‘fysieke-‘ en ‘sociale omgeving’ aan bod. Bij het begrip bewonersparticipatie wordt er ingegaan op de termen ‘maatschappelijke participatie’, ‘horizontale-‘ en ‘verticale participatie’, ‘empowerment’, ‘draagvlak’ en de ‘participatieladder’.

Voor het praktijk gedeelte van dit onderzoek hebben interviews plaatsgevonden. Daarin kwam sterk naar voren dat participatie een lastig onderwerp is om inhoud aan te geven. Ook kwam naar voren dat participatie, in termen van BVO, niet alleen gaat om het betrekken van bewoners maar ook andere partijen. Participatie is mogelijk op verschillende niveaus, de participatieladder geeft hier een overzicht van. Het komen tot een (her)inrichtingsplan is in fasen opgedeeld. Wat sterk naar voren komt is dat in theorie belanghebbenden in een vroeg stadium moeten betrokken worden. In de praktijk, zo ook in de

wijk Getsewoud, worden bewoners vaak pas in de laatste fase geïnformeerd. In theorie wordt er dan gesproken over 'hoge' mate van participatie, terwijl de praktijk toch vaak anders blijkt te zijn; het is en blijft een lastig verhaal. Eén van de respondenten stelde zelfs: "*participatie bestaat niet*".

Een belangrijke conclusie die op basis van dit onderzoek getrokken kan worden is dat het project, ten aanzien van de (her)inrichting van speel-, sport- en ontmoetingsplekken in de wijk Getsewoud, niet in zijn geheel volgens het BVO concept is uitgevoerd. Het aanbod aan voorzieningen is slechts een klein onderdeel van een BVO.

Een uitspraak over de beweegvriendelijkheid van de omgeving kan slechts deels gedaan worden. Wat betreft de participatie kan er geconcludeerd worden dat het inhoud geven aan bewonersparticipatie bij het project van de wijk Getsewoud naar behoren is ingevuld. Het betrekken van de individuele bewoners bij het project in de wijk Getsewoud was niet hoog, namelijk informeren. De wijkraad vormde een goede gesprekspartner met de gemeente waarbij raadplegen het niveau op de participatieladder was.

De (her)inrichting van een BVO gaat enerzijds om het fysieke aanbod, anderzijds is een sociaal aanbod net zo belangrijk. Het koppelen van deze twee aspecten kan door middel van participatie bekrachtigd worden. Bewoners betrekken bij de (her)inrichting is één, andere belanghebbenden zullen daarin ook betrokken moeten worden om tot een optimale BVO te komen. Een sociaal aanbod, ook wel programma-aanbod, zal door bijvoorbeeld combinatiefunctionarissen of gediplomeerde sportbegeleiders uitgevoerd moeten worden. Voor de participatie is het aan te bevelen dat ook deze partijen daarin betrokken worden om vanwege het programma-aanbod tot een afgestemde fysieke inrichting te komen.

Lokaal is elke situatie anders. Verschillende belanghebbenden spelen daarin een rol. Inhoud geven aan participatie (mate van niveau en proces verloop) is niet zeker van te voren en is afhankelijk van aspecten zoals tijd, geld en kundigheid van zowel participanten als gemeente. Het is een vak op zich waar een goede procesbegeleider voor nodig is om alles in goede banen te leiden.

Het participeren van de doelgroep bewoners kan volgens Bureau Buhrs onderverdeeld worden in vier belevingswerelden. Op basis van deze indeling zijn er passende werkvormen van participatie die voor optimale betrokkenheid zorgen. Dit onderzoek heeft zich niet specifiek gericht op het in kaart brengen van alle participatiewerkvormen.

Summary

During the final year of the study program Sport, Health and Management the main subject is research. In my case the research took place at the Netherlands Institute for Sport and Physical Activity (NISB).

Within my research the following goals has been formulated:

The goal of this research is to give recommendations to municipalities in the Netherlands by studying literature about citizen participation and physical activity friendly environments (BVO) (best-practices), the available knowledge of NISB and other experts and the experience from Haarlemmermeer municipality (district Getsewoud).

The main question of this research consists is in threefold:

- *Theoretical questions*

What does literature say about the preconditions for (re)developing a physical activity friendly environment and citizen participation?

What is the best way to use citizen participation for greater value by (re)developing a physical activity friendly environment?

- *Empirical questions*

What do experts say about citizen participation in connection with (re)developing a physical activity friendly environment?

What is the practical situation in the district of Getsewoud, Haarlemmermeer municipality, regarding to citizen participation by (re)developing a physical activity friendly environment?

- *Analytical question*

Does the practical situation in the district of Getsewoud (Haarlemmermeer municipality), match with the theory about citizen participation and (re)developing a physical activity friendly environment?

Within my research there were two methods used. The first part is a literature research for conceptions about physical activity friendly environments and citizen participation. The second part is a practical research where interviews were held with different respondents.

The theoretical part is based on two conceptions: physical activity friendly environments and citizen participation. Different aspects of worth mentioning are included, such as: 'functional-' and 'sports movement', 'informal-' and 'formal playgrounds' and 'physical-' and 'social environment'. Citizen participation includes aspects, like: 'social participation', 'horizontal-' and 'vertical participation', 'empowerment', 'public support' and the 'participation ladder'.

The practical part of this research is based on interviews. The main outcome was that participation is a difficult subject. Participation is not only about involving citizens, but also about involving other stakeholders, in terms of BVO. Participation is also about different levels which are put together in a 'participation ladder'. An environment can be (re)developed in different phases. Theoretically speaking there is an early involving process of stakeholders, but practically it is different. For example in the district of Getsewoud the level of participation is the lowest. It remains a difficult thing. One of the respondents even said: "participation does not exist".

An important conclusion of this research is that the project in the district of Getsewoud is like a small part of the overall BVO concept, regarding the play, sports and meeting places. The quantity of physical facilities is a small part regarding a BVO.

A finding about a BVO could only be done partly. A conclusion about the other part, like participation in the district of Getsewoud, is that it is correctly done. Research showed that the level of citizen participation was not high. The participation level of the neighborhood council of Getsewoud was higher, mostly to consult. Citizens are a better interlocutor with the municipality of Haarlemmermeer when they are well organized.

(Re)developing a BVO is about physical facilitation but social facilitation is important too. Participation could be used to connect both. While creating BVO all stakeholders must be involved. A social facilitation, like programming, could be organized by special trained sport instructors or combined staff of the municipality. Speaking in terms of BVO citizen participation is incomplete. All other stakeholders must be involved as well to create the best physical facilitation for programming in the social facilitation.

Every practical situation is different and the number of stakeholders is not always the same. Therefore participation will always be difficult to create and depends on different aspects like time, money and ability to participate by citizens and municipality. Setting up a participation project needs a good facilitator to lead the process.

The organization Bureau Buhrs says that citizens can be divided in four groups, they call it: worlds of experiences. Regarding these classifications there are different methods of participation which create optimal involvement of citizens. Note: this research does not contain the outcome of all these methods.

Voorwoord

In het kader van de opleiding Sport, Gezondheid & Management aan de Hogeschool van Arnhem & Nijmegen (HAN), vormt deze scriptie mijn afstudeeropdracht. Mijn uitstroomprofiel van deze opleiding is Health Promotion. Het onderzoek heb ik gedaan bij het Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen.

Voor het projet 'beweegvriendelijke omgeving' (BVO) ben ik in februari 2011 gestart met mijn onderzoek. Het doel van onderzoek was om meer inzicht te krijgen in wat bewonersparticipatie in moet houden bij het (her)inrichten van een BVO. Daarin is de wijk Getsewoud, uit de gemeente Haarlemmermeer, mijn praktijk geweest. Daar heb ik onderzocht hoe Haarlemmermeer gewerkt heeft met bewonersparticipatie bij de totstandkoming van de (her)inrichtingsplannen voor speel-, sport- en ontmoetingsplekken. In mijn scriptie geef ik aanbevelingen aan gemeenten op het gebied van participatie en wat daar zoal bij komt kijken.

Zonder de hulp en begeleiding van een aantal mensen heb ik mijn onderzoek niet kunnen uitvoeren en daarvoor wil ik hen hartelijk bedanken. Allereerst wil ik graag mijn afstudeerbegeleider van de HAN, Pepijn van Hove, bedanken voor zijn goede begeleiding. Hij was altijd bereid tijd vrij te maken om mij te helpen daar waar dat nodig was. Zijn kritische en heldere kijk op het onderwerp en zijn flexibiliteit hebben mij enorm geholpen. Daarnaast heb ik altijd veel gehad aan de concrete feedback die Pepijn mij gaf. Hierdoor heb ik mijn scriptie inhoudelijk naar een hoger niveau kunnen tillen. Natuurlijk wil ik ook mijn praktijkbegeleider, Jan Willem Meerwaldt, bedanken voor de periode waarin hij me begeleid heeft. Ik kreeg veel vrijheid om mijn onderzoek uit te voeren en daar waar ik hulp nodig had stond hij altijd voor me klaar. Uiteraard wil ik Anita Holstra ook bedanken, zij is voor de eerste periode mijn praktijkbegeleidster geweest en heeft me wegwijs gemaakt binnen de organisatie en de opstart van mijn onderzoek. Dit heeft me enorm veel geholpen om me thuis te voelen in de organisatie, ik werd ook goed betrokken bij verschillende praktijken op de werkvloer. Zo wil ik ook het BVO projectteam (o.a. Dayenne L'abée en Trinette Ufkes) niet vergeten die altijd mee hebben willen denken in mijn proces, waarvoor dank. Verder wil ik Karen Hitters nog bedanken die speciaal de tijd heeft willen nemen om mij te helpen bij het opstellen van de vragenlijsten. Ook de medewerkers van het Kennis- en InformatieCentrum NISB (KiC), bedankt voor jullie verwijzingen naar interessante literatuur met betrekking tot mijn onderwerp van onderzoek. Daarnaast wil ik zeker mijn ouders niet vergeten te bedanken. Zij hebben mij altijd, al dan niet kritisch, gesteund in de keuzes die ik heb gemaakt. Bedankt dat jullie er altijd voor mij waren en nog altijd zijn.

Ook wil ik mijn respondenten voor de interviews enorm bedanken voor de tijd en waardevolle bijdrage die zij hebben kunnen leveren. Zonder hen zou ik het alleen met de literatuur hebben moeten stellen. De namen van mijn respondenten waren: Mw. M. Hampsink, Mw. M. Herens, Mw. W. Westerhof (NISB), Mw. S. Sondeijker (Bureau Buhrs), Mw. F. Bambacht en Dhr. A. van Steijn (Kompan BV), Mw. N. van Kesteren (TNO), Dhr. E. Puyt (Sportservice Noord-Holland), Mw. L. Tanis en Mw. D. Postma (gemeente Haarlemmermeer) en Mw. M. Beelt (wijkraad Getsewoud). Bedankt allemaal voor de medewerking.

Tot slot wil ik de organisatie NISB bedanken voor de fijne sfeer op de werkvloer. De enthousiaste werknemers, gastvrijheid en behulpzaamheid hebben mij een goede afstudeerstage bezorgd.

Jaap Kleinstapel

Juni 2011

Inhoudsopgave

1. Inleiding **9**
§ 1.1 Aanleiding 9
§ 1.1.1 *Projectkader* 9
§ 1.2 Probleemstelling 10
§ 1.2.1 *Doelstelling* 10
§ 1.2.2 *Vraagstelling*: 11
§ 1.3 Leeswijzer 11
§ 1.3.1 *Onderzoeksmodel* 12

2. Theoretisch kader **13**
§ 2.1 Beweegvriendelijke omgeving 13
§ 2.1.1 *Functioneel bewegen* 14
§ 2.1.2 *Sportief bewegen* 16
§ 2.1.3 *Informele speelruimte* 17
§ 2.1.4 *Formele speelruimte* 17
§ 2.1.5 *Fysieke omgeving* 17
§ 2.1.6 *Sociale omgeving* 18
§ 2.2 Bewonersparticipatie 18
§ 2.2.1 *Maatschappelijke participatie* 19
§ 2.2.2 *Horizontale- of verticale participatie* 20
§ 2.2.3 *Empowerment & draagvlak* 20
§ 2.2.4 *Participatieladder* 20
§ 2.2.5 *Zeven uitdagingen (goede voorbeelden)* 23
§ 2.3 Samenvatting 24

3. Methode **25**
§ 3.1 Interviews 25
§ 3.1.1 *Selectiecriteria* 26
§ 3.2 Middelen 27

4. Resultaten **29**
§ 4.1 Algemene vragen 29
§ 4.1.1 *Beweegvriendelijke omgeving* 29
§ 4.1.2 *Bewonersparticipatie* 30
§ 4.1.3 *Het belang van (bewoners)participatie* 31
§ 4.2 Specifieke vragen 32
§ 4.2.1 *Doelgroep Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen* 32
§ 4.2.2 *Doelgroep ervaringsdeskundigen* 33
§ 4.2.3 *Doelgroep gemeente Haarlemmermeer* 35
§ 4.2.4 *Doelgroep wijkraad Getsewoud* 37
§ 4.3 Samenvatting 39
§ 4.3.1 *Eerste empirische vraag* 39
§ 4.3.2 *Tweede empirische vraag (praktijk)* 39

 © Jaap Kleinstapel, juni 2011

5. Conclusie **40**
§ 5.1 Beweegvriendelijke omgeving 40
§ 5.2 Bewonersparticipatie 40

6. Discussie **42**
§ 6.1 Relatie tussen conclusie en het theoretisch kader 42
§ 6.1.1 *Beweegvriendelijke omgeving* 42
§ 6.1.2 *Bewonersparticipatie* 43
§ 6.2 Praktische relevantie 46
§ 6.3 Begrenzing van het onderzoek 46
§ 6.4 Suggestie voor verder onderzoek 47

7. Aanbevelingen **48**
§ 7.1 Beweegvriendelijke omgeving 48
§ 7.2 Bewonersparticipatie 48
§ 7.3 Samenvatting 51

Literatuurlijst **52**

Bijlagen **55**
§ Bijlage 1. Topiclijst voor het interview 55
§ Bijlage 1.1 *Vragenlijst NISB* 55
§ Bijlage 1.2 Vragenlijst deskundige partijen 56
§ Bijlage 1.3 *Vragenlijst Haarlemmermeer* 57
§ Bijlage 1.4 *Vragenlijst bewoners* 58
Bijlage 2. Uitwerking interviews 59
§ Bijlage 2.1 *Interview Mw. M. Herens, NISB* 59
§ Bijlage 2.2 *Interview Mw. M. Hampsink, NISB* 64
§ Bijlage 2.3 *Interview Mw. W. Westerhof, NISB* 69
§ Bijlage 2.4 *Interview Mw. N. van Kesteren, TNO* 73
§ Bijlage 2.5 *Interview Mw. S. Sondeijker, Bureau Buhrs* 77
§ Bijlage 2.6 *Interview Mw. F. Bambacht & Dhr. A. van Steijn, Kompan BV* 83
§ Bijlage 2.7 *Interview Dhr. E. Puyt, Sportservice Noord-Holland* 88
§ Bijlage 2.8 *Interview Mw. D. Postma & Mw. L. Tanis, gemeente Haarlemmermeer* 92
§ Bijlage 2.9 *Interview Mw. M. Beelt, wijkraad Getsewoud* 97
Bijlage 3. Figuren en tabellen 102
§ Bijlage 3.1 *Figuren* 102
§ Bijlage 3.2 *Tabellen* 102
Bijlage 4. De burger en zijn belevingswereld 103
Bijlage 5. Participatiehandleiding Gemeente Haarlemmermeer 105

1. Inleiding

§ 1.1 Aanleiding

Het Nederlandse Instituut voor Sport en Bewegen (NISB) is een stichting die zich sinds 1999 inzet voor gezondheid, participatie in de maatschappij en leefbaarheid van de samenleving door middel van sport en bewegen. Het is een landelijk kennis- en innovatiecentrum dat interventies ontwikkelt en uitvoert om specifieke doelgroepen te stimuleren tot een actieve leefstijl. NISB doet dit onder meer via de campagne 30minutenbewegen, de BeweegKuur, Meedoen Alle Jeugd door Sport en het Nationaal Actieplan Sport en Bewegen. Het project beweegvriendelijke omgeving (BVO) is één van de projecten waaraan het NISB werkt. Het stimuleren van een actieve leefstijl door het realiseren van een beweegvriendelijke omgeving is lang onderbelicht gebleven (NISB, 2010). In april 2010 heeft de Gezondheidsraad een advies uitgebracht aan het ministerie van VROM ten aanzien van beweegredenen en de invloed van gebouwde omgeving op ons beweeggedrag. Zij zeggen dat voldoende lichaamsbeweging van groot belang is voor de gezondheid. Het gaat hier dan niet om sporten, maar vooral om dagelijks bewegen. Dit kan bijvoorbeeld gaan om lopen en fietsen naar school, werk, winkels en traplopen. Maar ook stevig wandelen en voor de kinderen het buitenspelen. Er is echter nog weinig wetenschappelijk bewijs voor, maar de inrichting van een omgeving lijkt een stimulerend effect te kunnen hebben. Kansen kunnen hierom maar beter benut worden, zeker daar waar raakvlakken liggen met andere beleidsterreinen zoals verkeersveiligheid en milieu (L'abée, D., Meerwaldt, J. W., Horst, N. van der & Holstra, A., 2010).

Binnen het BVO project werkt het NISB samen met gemeenten. In afstemming met het ministerie van VWS zijn er acht pilot gemeenten uitgekozen. Het betreffen de gemeenten Amsterdam, Rotterdam, Heerhugowaard, Haarlemmermeer, Deventer, Bergen op Zoom, Culemborg en Echt-Susteren. Het praktijkonderzoek [1] wordt gedaan in de gemeente Haarlemmermeer, wijk Getsewoud. Tevens zal er een koppeling gelegd worden tussen bewonersparticipatie en het inrichten van een beweegvriendelijke omgeving.

§ 1.1.1 *Projectkader*

In de wijk Getsewoud heeft een overleg plaats gevonden tussen de Wijkraad, Sportservice Haarlemmermeer, Sportfondsen Haarlemmermeer, woningbouwcorporatie Ymere, welzijnsorganisatie MeerWaarde en de gemeente Haarlemmermeer. Alle sport- en beweegactiviteiten die in de wijk plaatsvinden zijn in beeld gebracht. Daarnaast zijn de wensen en behoeften van de bewoners in kaart gebracht. Daaruit bleek dat bij vooral oudere bewoners de behoefte bestaat om beweegactiviteiten te organiseren. Ook is er geconstateerd dat het sport- en beweegaanbod voor jongeren (4 tot en met 19 jaar) niet voldoet aan de wensen en behoeften. Getsewoud heeft het grootste aandeel jongeren in Haarlemmermeer (circa 35%). In de ontwikkeling van deze vinex wijk is deze jeugdpiek onderschat en is er op dit moment een tekort aan speel-, sport en ontmoetingsvoorzieningen. Er zal sterk rekening gehouden moeten worden dat de komende tientallen jaren het aantal jongeren zich zal verdubbelen (Gemeente Haarlemmermeer, 2010). De gemeente Haarlemmermeer is in overeenstemming gekomen met aannemer Kompan BV om beweeglocaties in de wijk Getsewoud zowel her in te richten als nieuwe aan te leggen. In totaal zullen 48 beweeglocaties worden verbeterd en 10 nieuwe beweeglocaties worden aangelegd. Bij de (her)inrichting van de beweegvriendelijke omgeving zal er ook rekening worden gehouden met de verbindingen van de beweeglocaties. Een beweegvriendelijke omgeving houdt rekening met goede en veilige routes van en naar de beweeglocatie. Naast de samenwerking tussen de gemeente Haarlemmermeer en het NISB is er nog een derde partij betrokken. Een verkeerskundig

[1] Onderzoek – volgens onderzoeksmodel optie 1 (zie onderzoeksplan).

[2] Playgrounds – dit is een verzamelterm voor speciaal ingerichte plekken waar gespeeld en gesport kan worden.

bureau zal een scan uitvoeren om een overzicht te verkrijgen van mogelijke verbeteringen in veilige loop- en fietsverbindingen tussen beweeglocaties (NISB, 2011).

§ 1.2 Probleemstelling

Het project richt zich op maatregelen nemen in de fysieke ruimte om mensen te stimuleren meer te bewegen. Hierbij is samenhang tussen fysieke maatregelen en een (sociaal) programma-aanbod essentieel van belang. De Gezondheidsraad heeft begin 2010 een advies uitgebracht aan de minister van VROM waarin ze concludeert dat de inrichting van de fysieke omgeving mede bepalend is voor het beweeggedrag van burgers (Ufkes, T., 2010). Een aantal pilot gemeenten heeft aangegeven de fysieke aanpassingen in samenspraak met de bewoners te willen doen. Het gaat hierbij om bewonersparticipatie waar al de nodige kennis over bestaat, zowel binnen als buiten het NISB. *Het probleem is echter dat er nog geen duidelijke aanpak bestaat ten aanzien van bewonersparticipatie in relatie tot het inrichten van beweegvriendelijke wijken* (Holstra, A., 2010).

Het is een feit dat bewonersparticipatie in relatie tot het inrichten van een beweegvriendelijke omgeving een belangrijk thema aan het worden is. Dit onderzoek, wat zich richtte op de wijk Getsewoud, gemeente Haarlemmermeer, heeft hieraan bijdragen. Het doel was om inzichtelijk te krijgen hoe bewonersparticipatie het beste toegepast kan worden bij (her)inrichting van een beweegvriendelijke omgeving. Bewonersparticipatie kan meerdere doelen hebben. Enerzijds om de inrichting van de omgeving aan te laten sluiten bij de wensen en behoeften van de doelgroep (jongeren in de wijk Getsewoud). Anderzijds om draagvlak te creëren bij omwonenden van de (her) in te richten beweeglocatie. Daarnaast kan bewonersparticipatie ook dienen als voorbereiding op de rol die bewoners en organisaties krijgen bij het gebruik van de beweeglocatie.

§ 1.2.1 *Doelstelling*

De doelstelling geeft aan waartoe het onderzoek gedaan werd. In het kader van het praktijkgerichte onderzoek was de volgende doestelling geformuleerd:

Het doel van het onderzoek is het geven van aanbevelingen aan gemeenten in Nederland door bestudering van de theorie over bewonersparticipatie en beweegvriendelijke omgeving (goede praktijkvoorbeelden), de aanwezige kennis van zowel binnen als buiten het NISB en de praktijkervaring uit de gemeente Haarlemmermeer (wijk Getsewoud).

Het onderzoek heeft bijgedragen aan de beeldvorming van de fysieke inrichting van de wijk, maar ook het gebruik en beheer er van. De fysieke wijk kan vrij vertaald worden naar een aanbod met openbare voorzieningen die bewoners uitdaagt om meer te sporten en te bewegen. De achterliggende gedachte is om extra aandacht te besteden aan het sociale aspect van deze fysieke inrichting. Het aanbod van de fysieke omgeving zal de bewoners uit moeten nodigen om met elkaar in contact te komen en moet mogelijkheden bieden hier een activiteitenprogramma te laten plaatsvinden. De inrichting moet zowel fysiek als sociaal bijdragen aan de inrichting van een beweegvriendelijke omgeving.

Met theorie ten aanzien van bewonersparticipatie werd bedoeld dat het theoretisch kader onderbouwd zal zijn met best practices (goede praktijk voorbeelden) over bewonersparticipatie. Deze goede voorbeelden konden ook afkomstig zijn van andere taakvelden (vb. inrichting openbare ruimte, welzijnswerk e.d.). De praktijk in Getsewoud ten aanzien van bewonersparticipatie zal informatie opleveren dat vergeleken kan worden met wat er in de theorie gezegd wordt.

§ 1.2.2 *Vraagstelling*:

De vraagstelling kan gezien worden als een leidraad voor het onderzoek. De vragen zullen inhoudelijk gerelateerd zijn aan de doelstelling. Om het onderzoek chronologisch uit te voeren is de centrale vraag opgedeeld in theoretische-, empirische- en analytische vragen. Als eerste zullen de theoretische vragen input leveren voor het theoretisch kader. Het theoretisch kader zal een goede afbakening zijn waar binnen het empirisch onderzoek zal plaatsvinden. De analytische vraag zal ondersteuning bieden aan de verdere uitwerking van dit onderzoek.

- *Theoretische vragen*

Wat is vanuit de theorie bekend over randvoorwaarden ten aanzien van de (her)inrichting bij een beweegvriendelijke omgeving en - van bewonersparticipatie?

Hoe kan bewonersparticipatie een meerwaarde zijn met betrekking tot de (her)inrichting van een beweegvriendelijke omgeving?

- *Empirische vragen*

Wat zeggen experts over bewonersparticipatie in relatie tot het (her)inrichten van een beweegvriendelijke omgeving (wijk)?

Hoe is de feitelijke praktijksituatie in de wijk Getsewoud, gemeente Haarlemmermeer, t.a.v. bewonersparticipatie bij het inrichten van een beweegvriendelijke omgeving (wijk)?

- *Analytische vraag*

Komt de praktijk in de wijk Getsewoud (gemeente Haarlemmermeer), overeen met de theorie over bewonersparticipatie en het (her)inrichten van de beweegvriendelijke omgeving?

§ 1.3 Leeswijzer

De opbouw van het rapport – waarbij de structuur afkomstig is uit de modulehandleiding 'afstudeerproject van Sport, Gezondheid & Management van Verhees, M. (2010) – is als volgt:

Hoofdstuk 1 geeft de aanleiding van het onderzoek weer. Daar wordt in een breed kader op een specifiek onderwerp ingezoomd en gekomen tot de probleemstelling, doelstelling, vraagstelling en onderzoeksmodel. Hierin zal duidelijk worden welke 'weg' bewandeld wordt gedurende het onderzoek.

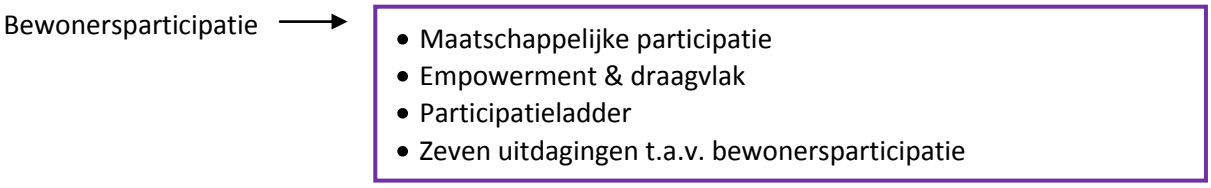
In hoofdstuk 2 wordt het theoretische kader besproken met daarin een uiteenzetting van de belangrijkste onderwerpen van het onderzoek. De begrippen beweegvriendelijke omgeving en bewonersparticipatie zullen uiteengezet worden in verschillende paragrafen met relevante informatie. Naar aanleiding van de theorie kan er een conclusie getrokken worden welke randvoorwaarden van bewonersparticipatie relevant zijn voor de (her)inrichting van een beweegvriendelijke omgeving.

Het theoretisch kader wordt uiteengezet aan de hand van de volgende onderwerpen:

Beweegvriendelijke omgeving →

- Functioneel- & sportief bewegen
- Formele- & informele speelruimte
- Fysieke- & sociale omgeving

 © Jaap Kleinstapel, juni 2011

Figuur 1: Schematisch overzicht theoretisch kader

In hoofdstuk 3 zal de methode besproken worden. Daartoe zullen de methoden en technieken besproken worden welke gebruikt zullen worden bij het gehele onderzoek.

In hoofdstuk 4 volgt het praktijk onderzoek. Daarin zullen de resultaten besproken worden die op basis van kennis binnen- en buiten het NISB opgedaan worden.

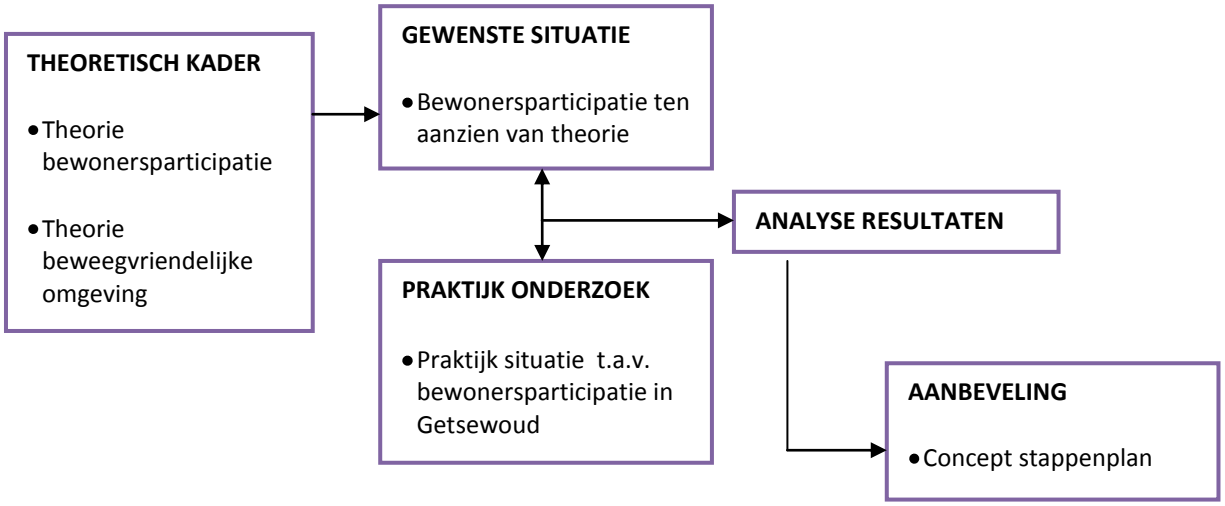
In hoofdstuk 5 zal er een conclusie worden getrokken op basis van de feitelijke resultaten te vergelijken met de (gewenste) theorie. Hierin zal ook de (analytische) vraagstelling beantwoordt worden.

De volgende hoofdstukken 6 en 7 zullen in het kader staan van de discussie en aanbevelingen. De aanbeveling richt zich op een concept stappenplan. Dit stappenplan zal inzichtelijk moeten maken welke stappen er genomen moeten worden in het (bewoners)participatietraject bij de (her)inrichting van een beweegvriendelijke omgeving.

In de bijlage van dit onderzoek zijn de vragenlijsten voor het interview toegevoegd in bijlage 1. De uitwerking van elke interview is toegevoegd in bijlage 2. Een overzicht van de belevingswerelden waarmee Bureau Buhrs werkt is toegevoegd in bijlage 3. In bijlage 4 is de participatiehandleiding van de gemeente Haarlemmermeer bijgevoegd.

§ 1.3.1 *Onderzoeksmodel*

De theorie vormt de basis voor de gewenste situatie met betrekking tot bewonersparticipatie en beweegvriendelijke omgeving. Het praktijkonderzoek dat voor resultaten zorgt, zal invulling krijgen door op zoek te gaan naar de feitelijke situatie hoe deze binnen de gemeente Haarlemmermeer, wijk Getsewoud, gesteld is.

Figuur 2: Onderzoeksmodel

2. Theoretisch kader

Het theoretische kader is gebaseerd op een tweetal begrippen, namelijk: *beweegvriendelijke omgeving* en *bewonersparticipatie*. Voor nadere toelichting van het begrip bewonersparticipatie is het nuttig eerst te weten wat beweegvriendelijke omgeving inhoudt. Op basis van dit onderzoek vormen de aanbevelingen de antwoorden op de vraagstelling.

§ 2.1 Beweegvriendelijke omgeving

In het vooronderzoek van de DSP-groep is een inventarisatie gedaan naar verschillende fysieke voorzieningen, die (kunnen) uitnodigen tot sport- en beweeggedrag in de openbare ruimte. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen voorzieningen die zijn bedoeld voor functioneel bewegen en voor sportief bewegen. Bij functioneel bewegen ligt de nadruk op verplaatsen (verplaatsingen bewegingsrijker maken). Bij sportief bewegen gaat het er om vrijetijdsbesteding van mensen bewegingsrijker te maken (Duijvestijn, P., Eck, J. van & Kuitert, K., 2010).

Vanuit gezondheidsoverwegingen en ten behoeve van effectiviteit en efficiëntie is het beter om de nadruk te leggen op het stimuleren van de *functionele omgeving*. Deze stelling lijkt aannemelijk want functioneel bewegen is meer laagdrempelig, betreft een grotere doelgroep en behoeft (over het algemeen) een minder grote investering (Duijvestijn, P. e.a., 2010).

Iedereen weet dat bewegen een positief effect heeft op de gezondheid. Het is daarom van groot belang dat mensen steeds gestimuleerd worden om te (gaan) bewegen / sporten. ‘Bewegen’ vindt altijd wel ergens in een bepaalde omgeving plaats. Dit kan zowel in formele- als in informele ruimte plaatsvinden, bijvoorbeeld trapveldjes en parken. Ook transport in de omgeving heeft een belangrijk aandeel in de omgeving ten aanzien van ‘actieve leefstijl’ (Meerwaldt, J. W., 2009).

Het komen tot een concrete definitie over beweegvriendelijke omgeving is lastig omdat over de relatie tussen (her)inrichten van een omgeving en beweeggedrag nog weinig bekend is. Er zijn verschillende praktijkonderzoeken gedaan en de ervaringsgegevens duiden op een positief effect (Gezondheidsraad, 2010). Echter is er nog veel vervolgonderzoek nodig om bewezen effect aan te kunnen tonen. Het verbinden van de ‘fysieke’ omgeving met de ‘sociale’ omgeving kan meer zicht geven op de relatie tussen omgeving en beweeggedrag van mensen. Deze twee aspecten behoeven een goede afstemming te krijgen ten aanzien van de (her)inrichting (Meerwaldt, J. W., 2009). Hieruit valt af te leiden dat voor een optimaal programma aanbod (sociaal) een juiste fysieke (her)inrichting van de omgeving nodig is.

In het projectvoorstel van het NISB (Meerwaldt, J. W., 2009) wordt er een uitspraak gedaan over wat een beweegvriendelijke omgeving inhoudt. Een samenhangende visie over het begrip bestaat nog niet maar er wordt in vele beleidsdocumenten steeds meer over geschreven. Een beschrijving van de volgende punten maken een beweegvriendelijke omgeving wanneer:

- de omgeving uitdaagt tot bewegen;
- er voldoende geschikte voorzieningen/plekken/mogelijkheden zijn voor alle doelgroepen;
- de voorzieningen e.d. dichtbij, veilig, schoon en laagdrempelig zijn;
- deze goed beheerd worden en waar aanbod is van activiteiten.

De bovenstaande punten kunnen invulling krijgen van elementen zoals speelpleinen, trapveldjes, playgrounds, speelbossen, veilige fiets- en wandelroutes, schoolpleinen, parken en perken, multifunctionele sportaccommodaties e.d. Daarbij horen aspecten als laagdrempeligheid, veilig, goed beheer, kwaliteit, aanbod van activiteiten, bereikbaarheid (afstand), toegankelijkheid en ‘levendig’ die van belang zijn (Meerwaldt, J. W., 2009).

De inleiding van het begrip beweegvriendelijke omgeving geeft aan dat er geen concrete definitie voor handen is. Dit onderzoek gaat uit van de volgende definitie die, op basis van aanwezige informatie, als volgt geformuleerd is:

Een beweegvriendelijke omgeving is een omgeving waarin functioneel- en sportief bewegen mogelijk gemaakt wordt en die bijdraagt aan meer bewegen in de openbare ruimte.

§ 2.1.1 *Functioneel bewegen*

Een omgeving is beweegvriendelijk wanneer zij ingericht is om mensen (meer) te laten bewegen. Een vorm van bewegen is functionele beweging. Deze vorm van bewegen vindt plaats in de omgeving op ontzettend veel plaatsen. Zo blijkt uit onderzoek van TNO (2009) dat bewegen voor 95% (bij volwassenen) en 81% (bij jongeren) uit functioneel bewegen bestaat. De DSP-groep geeft voorbeelden van bewezen- en aannemelijke maatregelen die genomen kunnen worden om de beweegvriendelijkheid in de omgeving te stimuleren.

In het vooronderzoek 'aanpak beweegvriendelijke omgeving' beperkt de DSP-groep zich tot de volgende thema's:

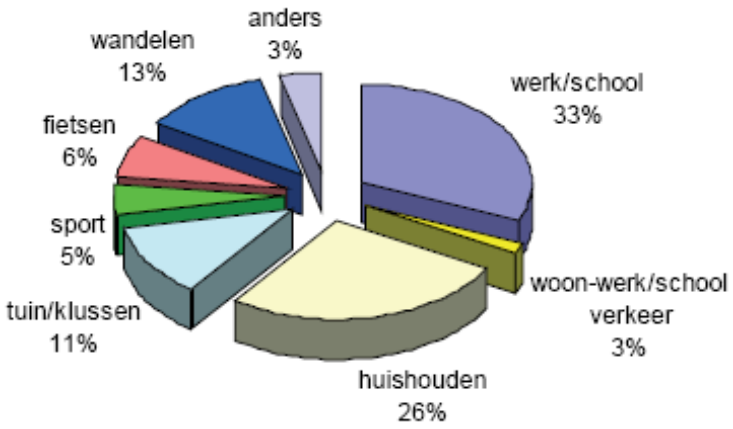
- Fietsroutes;
- Looproutes;
- Beperken automobiliteit;
- Trappenlopen;
- Bewegen in de openbare ruimte;
- Bewegen rond de werkplek;
- Bewegen rond school;
- Spelen in de openbare ruimte.

De insteek van een beweegvriendelijke omgeving is om mensen te stimuleren (meer) te laten bewegen. Of dat voldoende gebeurt is de vraag die daaraan gekoppeld kan worden. De Rijksoverheid (2011) hanteert een limiet ten aanzien van voldoende bewegen, genaamd: Nederlandse Norm Gezond Bewegen (NNGB). Deze norm stelt dat bij minimaal vijf dagen in de week 30 minuten matig intensief bewegen, er voldaan wordt aan de beweegnorm. Bij jongeren tot 18 jaar bedraagt dit 60 minuten. Een andere norm is de fitnorm. Deze norm houdt in dat er drie maal in de week 20 minuten zwaar intensief bewogen moet worden (Rijksoverheid, 2011).

Licht intensieve lichamelijke activiteit	Meestal geen verhoogde hartslag of versnelde ademhaling
Matig intensieve lichamelijke activiteit	Verhoogde hartslag; bv stevig wandelen of fietsen
Zwaar intensieve lichamelijke activiteit	Zweten en buiten adem raken

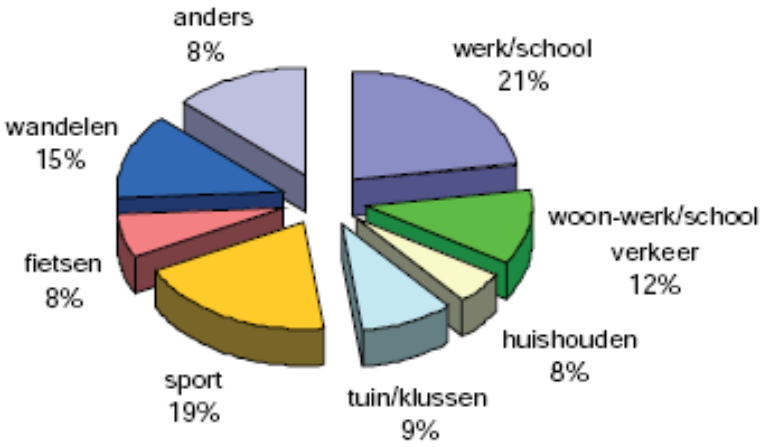
Tabel 1: Lichamelijke activiteit (Rijksoverheid, 2011)

Sinds 2000 meet de Monitor Bewegen en Gezondheid trends in het beweeggedrag van de Nederlandse bevolking. Hiermee wordt het beleid van de overheid ten aanzien van gezonde leefstijl geëvalueerd. TNO heeft de resultaten tot en met 2009 gebundeld in een onderzoeksresultaten rapport. Het verschil tussen functioneel- en sportief bewegen is opmerkelijk te noemen. Hieruit kan geconcludeerd worden waar veel winst te behalen valt wanneer het gaat om stimulering van bewegen. De verschillende vormen van bewegen hebben de volgende verhouding tot elkaar in de periode 2006-2009:

Figuur 3: Tijdsbesteding naar aard van de lichamelijke activiteit van volwassen Nederlanders in procenten (TNO, 2009)

Volwassen Nederlanders zijn gemiddeld 181 minuten lichamelijk actief per dag, uitgesplitst naar gemiddeld 37% lichte, 45% matige en 18% zware activiteiten. Lichamelijke activiteiten tijdens werk en school en activiteiten in het huishouden zijn goed voor 62% van de totale hoeveelheid lichamelijke activiteit. Klussen / tuinieren, wandelen en fietsen in vrije tijd, zijn goed voor 30% van de lichamelijke activiteiten (TNO, 2009).

Figuur 4: Tijdsbesteding naar aard van de lichamelijke activiteit van Nederlandse jongeren (12-17 jaar) in procenten (TNO, 2009)

In totaal zijn Nederlandse jongeren gemiddeld 124 minuten lichamelijk actief per dag, uitgesplitst naar gemiddeld 31% licht, 31% matige en 38% zware activiteiten. Lichamelijke activiteiten tijdens werk, school en sporten vormen de voornaamste bronnen van lichamelijke activiteit van Nederlandse jongeren. Samen zijn deze goed voor 52% van de totale lichamelijke activiteit. Wandelen, fietsen en andere lichamelijke activiteiten in de vrije tijd, zijn goed voor 30% van de lichamelijke activiteit (TNO, 2009).

Zowel bij volwassenen als bij jongeren is de tijdsbesteding met betrekking tot functionele beweging aanzienlijk in de meerderheid. Een (her)inrichting van de omgeving kan daardoor logischerwijs meer winst behalen wanneer ingezet wordt op deze vorm van beweegvriendelijkheid. Het vooronderzoek ‘aanpak beweegvriendelijke omgeving’ van de DSP-groep is tot een aantal inzichten gekomen met betrekking tot bewezen maatregelen bij het inrichten van een beweegvriendelijke omgeving ten aanzien van functioneel bewegen.

Er wordt meer gefietst wanneer de fietsroutes veilig en aantrekkelijk zijn en lopen van en naar goed bereikbare voorzieningen. Hierbij dragen goede fietsenstallingen en activiteiten voor specifieke doelgroepen, zoals allochtonen en kinderen, aan bij. Een bewezen maatregel is bijvoorbeeld: maak in de wijk zelf voldoende voorzieningen als winkels, scholen, speelplaatsen, sportfaciliteiten en recreatieve voorzieningen; hierdoor kiezen mensen eerder voor langzame vervoersmiddelen. Daarnaast kunnen

bedrijven het fietsen aantrekkelijker maken door fietsvoorzieningen mogelijk te maken en fietsen het financieel aantrekkelijker te maken.

Net als bij het fietsen zullen looproutes veilig en aantrekkelijk gemaakt moeten worden. Hierbij zal er een onderscheid moeten zijn tussen diverse doelgroepen, zoals schoolgaande kinderen, ouderen en mindervalide personen. Een bewezen maatregel is bijvoorbeeld: hoe meer rotondes, oversteekplaatsen en fietspaden in de wijk, hoe groter het aantal kinderen dat lopend naar school gaat.

Naast bovengenoemde thema's is een aantrekkelijke- en veilige openbare ruimte een belangrijke stimulans voor functioneel bewegen. Beperking van het autogebruik draagt hier zeker aan bij. Enerzijds kunnen maatregelen getroffen worden om alternatieven in de vorm van (beter) openbaar vervoer of (snelle en aantrekkelijke) fietsroutes aan te bieden. Anderzijds kan het autogebruik worden beperkt door maatregelen te treffen zoals het invoeren van betaald parkeren.

Voor het thema trappenlopen kunnen er bijvoorbeeld inspirerende posters worden opgehangen op 'beslispunten' waar winkelend publiek en passanten moeten kiezen tussen lift en trap.
Bewegen in de openbare ruimte wordt onder andere aangemoedigd wanneer binnen een radius van één en drie kilometer het percentage groene (recreatieve) ruimte zo groot mogelijk gehouden wordt. Dit heeft het grootste effect op ouderen, jongeren en lager opgeleide mensen in grote steden.

Om bewegen meer te stimuleren in en rond school zullen schoolpleinen niet afgesloten moeten worden na schooltijd. Deze –pleinen kunnen zodanig ingericht worden dat ze beschikbaar zijn voor naschoolse sport- en beweegmogelijkheden in de wijk.

Een bewezen maatregel ten aanzien van stimulering van spelen in de openbare ruimte is het aanleggen van zoveel mogelijk parkeerstroken parallel aan de straat. (Duijvestijn, P. et al., 2010)

§ 2.1.2 *Sportief bewegen*

Naast functioneel bewegen is er nog een andere vorm van bewegen, namelijk: sportief bewegen. Uit TNO (2009) onderzoek blijkt dat sportief bewegen, ook wel zware activiteit, in vergelijking met functioneel bewegen in mindere mate voor komt (18% van de 181 minuten lichamelijke activiteit per dag bij volwassenen & 38% van de 124 minuten lichamelijke activiteit per dag bij jongeren). De mate van sportief bewegen wordt mede bepaald door de aanwezigheid en bereikbaarheid van sportverenigingen. Dit blijkt uit onderzoek van Heuvel, M. van den (2009) naar sportvoorzieningen in stedelijk gebied waarbij het ledenaantal fors gegroeid is en zijn limiet bereikt heeft.

In het vooronderzoek 'aanpak beweegvriendelijke omgeving' van de DSP-groep (2010) is er tot de conclusie gekomen dat er minder gedegen (wetenschappelijk) onderzoek is gedaan naar de relatie sportief bewegen / sportief gedrag en omgeving. Hierdoor is er nauwelijks tot geen onderscheid te maken tussen 'bewezen maatregelen' en 'aannemelijke maatregelen'. Het onderzoek (casestudie) betrekt zich vooral op een specifiek onderwerp zoals playgrounds[2].

De fysieke voorziening als in de vorm van een 'playground' wordt door DSP-groep als een aanbevolen maatregel gezien. Het is aannemelijk dat de playground uitnodigt tot sport- en beweeggedrag in de openbare ruimte. Een fysieke voorziening als deze draagt bij aan het creëren van een beweegvriendelijke omgeving.

[2] Playgrounds – dit is een verzamelterm voor speciaal ingerichte plekken waar gespeeld en gesport kan worden. Duijvestijn, P. e.a., 2010

De volgende maatregelen worden aanbevolen ten aanzien van sportief bewegen:

- Zorg voor voldoende locaties (playgrounds) zodat bijna driekwart van de bezoekers / gebruikers binnen een straal van 400m van de locatie woont;
- Een aantrekkelijk activiteitenaanbod (bijvoorbeeld toernooien / wedstrijden) zorgt voor een aanzienlijke toename van het aantal bezoekers;
- Zorg voor een divers aanbod op de playground en houd rekening met het activiteitenaanbod welke doelgroepen er aangesproken worden. Inventariseer welke wensen en behoeften elke doelgroep heeft t.a.v. het aanbod van activiteiten;
- Houd bij de inrichting van playgrounds rekening met alle doelgroepen. Een playground kan ook gebruikt worden als ontmoetingsplaats voor ouderen (Duijvestijn, P. et al., 2010).

§ 2.1.3 *Informele speelruimte*

Bij het begrip beweegvriendelijke omgeving hoort ook het begrip (in)formele speelruimte. Om de omgeving beweegvriendelijk (her) in te richten moet niet altijd gedacht worden aan een (formele) speelplek. Er kan worden vastgesteld dat bewegen altijd op een bepaalde plek plaatsvindt (Meerwaldt, J. W., 2009). De informele speelruimte is daarom minstens zo belangrijk als de formele speelplek. In het speelruimtebeleidsplan gemeente Katwijk (2008) wordt informele speelruimte gedefinieerd als alle ruimten waar kinderen en jongeren spelen zonder dat deze ruimte specifiek voor buitenspelen zijn bestemd en ingericht (Kamstra, R. & Das, M., 2008). In het raadsvoorstel 'spelen, sporten en ontmoeten in de buitenruimte' van gemeente Haarlemmermeer ((2009) wordt er specifieker ingegaan op de definitie van (in)formele speelruimte. Een informele speelruimte is de ruimte waar de jeugd leeft en woont, maar waar zij ook (veilig) kan spelen, zoals de straat, de stoep, het plantsoen, de grasstrook langs de straat, maar waar geen specifieke speeltoestellen staan of die niet als zodanig is ingericht (Tanis, L. 2009). Een voorbeeld is het inrichten van een informele ruimte zoals een brede stoep met daarlangs geparkeerde auto's. De DSP-groep (2010) zegt dat dit automatisch leidt tot meer spelen op straat.

§ 2.1.4 *Formele speelruimte*

De formele speelruimte wordt in het speelruimtebeleidsplan gemeente Katwijk gedefinieerd als ruimten die specifiek voor buitenspelen zijn bestemd en ingericht (Kamstra, R., et al., 2008). In het raadsvoorstel 'spelen, sporten en ontmoeten in de buitenruimte' van gemeente Haarlemmermeer wordt ook bij de definiëring van de formele speelruimte specifieker ingegaan op het begrip door het aandragen van concrete voorbeelden. "Met formele speelruimte wordt de ruimte aangeduid die specifiek en exclusief is ingericht voor de speelfunctie (de speelplekken met speelvoorzieningen, trapvelden, skatebanen, etc.)" (Tanis, L. 2009).

§ 2.1.5 *Fysieke omgeving*

TNO (2009) omschrijft de (her)inrichting van de fysieke omgeving en het streven naar een gezonde fysieke leefomgeving als volgt: verbeteractiviteiten in de fysieke omgeving / openbare ruimte zoals mobiliteit, geluid, veiligheid, (binnen)milieu, visuele aantrekkelijkheid (t.b.v. beweegvriendelijkheid) met als doel het terugdringen van gezondheidsachterstanden (Enbers, L. H., Vries, S. I. de & Stege, J. P. 2009). Wat betreft fysieke omgeving kan er veel winst behaald worden met betrekking tot duurzame voorwaarden voor een actievere leefstijl. De inrichting zoals ruimte en gebouwen en het beleid van actoren in de ruimtelijke ordening en de bouw kunnen veel winst behalen ten aanzien van een actieve leefstijl. De fysieke omgeving, ook wel directe woonomgeving genoemd, moet als het ware uitnodigen tot sport en bewegen. Denk aan sport- en spelvoorzieningen in de openbare ruimte, sportaccommodaties in de buurt, specifieke playgrounds en aantrekkelijke loop- en fietsroutes (NISB, 2010). De WHO (World Health Organization) (2006) zegt hierover het volgende: "het ontwerp van een fysieke omgeving moedigt enerzijds mensen aan- en anderzijds ontmoedigt het mensen tot een actieve leefstijl." Dit betreffen uitdagende elementen om kritisch bij stil te staan bij het (her)inrichten van een omgeving / wijk. Voorbeelden van deze elementen zijn de gebouwen, de straten, het grondgebruik, het

openbaar vervoer en de locatie van recreatieve voorzieningen zoals parken en openbare voorzieningen (Edwards, P. & Tsouros, A.D., 2006).

§ 2.1.6 *Sociale omgeving*

Door de 'fysieke omgeving' en de 'sociale omgeving' meer met elkaar te verbinden kan er zicht ontstaan op de relatie tussen de omgeving en het beweeggedrag van mensen. Op die manier kan het bijdragen aan de realisatie van een beweegvriendelijke omgeving (Meerwaldt, J. W., 2009). Een definitie over sociale omgeving wordt omschreven als: "De 'sociale omgeving' is een verzamelnaam voor de deelname, betrokkenheid en binding van mensen met het maatschappelijk leven. Naast het hebben van, of het niet hebben van sociale relaties, betreft dit ook de 'maatschappelijke participatie'. Hieronder wordt verstaan: het kunnen vervullen van sociale en maatschappelijk rollen op een voor de persoon zelf zinvolle manier (GGD Kennisnet, Zuidoost Brabant, 2005). Het NISB zegt het volgende over de betrokkenheid van het sociale aspect bij de (beweegvriendelijke) omgeving. De sociale omgeving (bewoners: bijvoorbeeld ouders, echtgenoot, vrienden of vriendinnen) kan betrokken worden door een dansvoorstelling voor ze te organiseren of ze mee te nemen voor een picknick. Wellicht worden deelnemers enthousiast en zet het aan tot een actievere leefstijl (NISB, 2010).

Een gezonde wijk moet onder andere een ruim aanbod hebben aan sport, cultuur en groen dat voor iedereen te bereiken is. De bewoners van deze omgeving moeten daarin hun stem kunnen laten gelden wat betreft hun eigen wijk. Niet alleen volwassen mensen maar ook jongeren van een wijk behoren inspraak te hebben met betrekking tot wensen en behoeften. Een beweegvriendelijke omgeving moet de bewoners uitnodigen tot (meer) sporten en bewegen. Het gaat hierbij niet alleen om de fysieke componenten als sportaccommodaties en speelplekken, maar juist ook om de sociale component; de sociale omgeving. Het betreft hier bijvoorbeeld een activiteitenaanbod en de bewonersparticipatie (Engbers, L. H., Vries, S. I. de & Pierik, F. H., 2010).

§ 2.2 Bewonersparticipatie

Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport benadrukt dat voorzieningen in de omgeving de gezondheid stimuleert en dat daarnaast specifieke maatregelen gezond gedrag kunnen beïnvloeden. Gedrag is ingebed en wordt beïnvloed door de context als het gezin, de wijk, de werkplek, de school, de winkels, de openbare ruimte of het groen, of bijvoorbeeld de gezondheidszorg. Het is duidelijk dat er een grote wisselwerking is tussen het gedrag van mensen en de omgeving. Onder een gezonde omgeving valt het gezonde gezin, de gezonde werkplek, de gezonde school en de gezonde wijk. Om de leefkwaliteiten van bewoners te verbeteren zal een wijk moeten voldoen aan goede voorzieningen op loopafstand zoals bijvoorbeeld goed onderhouden fietspaden. Bij een goede (her)inrichting van de omgeving is betrokkenheid en zeggenschap van mensen over hun eigen omgeving het allerbelangrijkste. Een goede wijkaanpak en –inrichting is dus van groot belang (VWS, 2007).

Om de definitie van bewonersparticipatie inzichtelijk te maken wordt het woord in tweeën opgesplitst. Eerst wordt de definitie van participatie gegeven om vervolgens het woord 'bewonersparticipatie' te verduidelijken. Participatie betekent niets minder dan "deelname" – "het hebben van een aandeel in iets" (Van Dale, 2010). De uitleg met betrekking tot de definitie van *bewonersparticipatie* wordt door Encyclo (2010) als volgt omschreven: "betrokkenheid van bewoners bij het beheer, het onderhoud en de ontwikkeling van hun woonomgeving". Er zijn definities over bewonersparticipatie waarvan enkele voorbeelden volgen. Zo heeft het kenniscentrum KEI de volgende definities met betrekking tot bewonersparticipatie. Deelname van bewoners aan het proces van stedelijke vernieuwing door bijvoorbeeld mee te denken. De mate en vormen van bewonersparticipatie kunnen verschillen per stad, wijk, buurt, straat of complex (KEI-centrum, 2010). "Bewonersparticipatie is het aanhaken van bewoners op beleid of planvorming van instituties" (KEI-centrum, 2010). Het informatiedomein Thesaurus Zorg en Welzijn definieert bewonersparticipatie als volgt: betrokkenheid van bewoners bij het beheer, het onderhoud en de ontwikkeling van hun woonomgeving (Thesaurus Zorg en Welzijn, 2010).

Een andere definitie gaat verder dan eerder genoemde definities en zal gehanteerd worden in dit onderzoek:

> *"Onder bewonersparticipatie wordt verstaan het meer of minder intensief betrekken van bewoners bij de formulering en uitvoering van herstructureringsplannen". Dit kan variëren van burgers adequaat en op tijd informeren, tot burgers raadplegen en advies vragen, tot burgers laten meebeslissen en coproducent maken van beleid* (Engbersen, R. et al., 2004).

§ 2.2.1 *Maatschappelijke participatie*

Bewonersparticipatie is een groot begrip dat zich binnen dit theoretisch kader afbakent tot de relatie met de (her)inrichting tot een (beweegvriendelijke)omgeving. Er is altijd sprake van een *subject* en een *object*: een individu, een groep of de hele samenleving (subject) die ergens deel aan nemen (object). Het object kan bijvoorbeeld cultuur, sport, politiek, economie of vrijwilligerswerk zijn. Het subject wordt vaak gekoppeld aan een bepaalde doelgroep, zoals ouderen, jongeren, allochtonen, cliënten, homo's, kinderen, plattelandsbewoners of patiënten (Houten, M. van & Winsemius, A., 2010). Om een grens te trekken ten aanzien van bewonersparticipatie zal dit onderzoek zich richten op 'de deelname aan sociale en maatschappelijke netwerken op de plek waar men woont'. Volgens Houten, M. (2010) gaat het hierbij om het volgende:

Subject → (*bewoners*)participatie
Object → (*beweegvriendelijke*)omgeving

Maatschappelijke participatie gaat over deelname aan maatschappelijke verbanden, zoals verenigingen, vrijetijdsclubs, belangenorganisaties en andere sociale netwerken. Maatschappelijke participatie is het meedoen in de samenleving. Het staat in verband met een volgend aantal doelen: het opdoen van sociale contacten, deelname aan het maatschappelijk verkeer, het actief leveren van een bijdrage aan de samenleving en het opdoen van vaardigheden. Het in contact komen met anderen is voor sommige mensen geen open deur en kunnen daarbij wel wat hulp gebruiken. Het gaat om activiteiten die bijvoorbeeld een (re)creatief en/of sportief karakter hebben. Het motief van de bewoner om deel te nemen aan deze maatschappelijke netwerken kan samengevat worden als in de term 'sociaal kapitaal' (Houten, M. van. et al., 2010). In tegenstelling tot ander kapitaal is sociaal kapitaal niet 'tastbaar'. Dit is omdat het kapitaal zit in de relaties tussen personen (Coleman, J. S., 1988). Volgens de Amerikaanse socioloog Putnam (2000) leven wij in een samenleving vol geïsoleerde individuen, arm aan sociaal kapitaal. Volgens Encyclo (2011) is sociaal kapitaal een hulpbron waarover de gemeenschap beschikt. Daardoor zijn burgers met elkaar verbonden en worden zij in staat gesteld gemeenschappelijke doelstellingen te realiseren. Sociale netwerken, normen, waarden en vertrouwen behoren hiertoe. Sociaal kapitaal is het investeren in sociale relaties om hulpbronnen te winnen die het mogelijk maken om de leefstijl positief te veranderen (Hove, P. 2008). Het blijkt dat wanneer de omgeving aantrekkelijk en veilig is het een bijdrage levert aan bevordering van beweeggedrag. Eveneens geldt dit voor goede sociale cohesie en een sociaal netwerk in deze betreffende omgeving (Gezondheidsraad, 2010).

§ 2.2.2 *Horizontale- of verticale participatie*

In het kader van participatie is er onderscheid te maken tussen horizontale- of verticale participatie. Er is sprake van horizontale participatie wanneer iemand iets voor een ander doet of voor zijn of haar directe (leef)omgeving. Vrijwilligerswerk, burenhulp of lidmaatschap van een buurtcomité zijn goede voorbeelden ten aanzien van horizontale participatie. Het aanspreken van verkeerd gedrag van kinderen in openbare ruimtes, of elkaar begroeten op straat (publieke familiariteit) valt hier ook onder. Dit valt onder de noemer 'sociale controle'. Er is sprake van verticale participatie wanneer burgers invloed uitoefenen op beleid, zoals een gemeentelijk beleidsterrein 'het veranderen van een woonomgeving'. Bewoners beïnvloeden het beleid door deel te nemen aan wijkraden of een functie te hebben binnen gemeentelijke diensten (bijvoorbeeld sociale diensten). Waar ook sprake is van verticale participatie is wanneer bewoners een rol vervullen in de uitvoering en evaluatie van beleid bij een organisatie en daarover kunnen meedenken en meebeslissen (medezeggenschapsraden) (Houten, M. van. et al., 2010). Dit onderzoek zal met betrekking tot de afbakening van wat wel onderzocht wordt en wat niet zich meer richten op de verticale participatie waarbij het gaat om het beïnvloeden van beleid door bewoners.

§ 2.2.3 *Empowerment & draagvlak*

Een optimale (her)inrichting van een beweegvriendelijke omgeving komt tot stand wanneer bewoners hierbij betrokken worden. Het is daarom van groot belang om de participatie te bevorderen. Een belangrijke voorwaarde van participatie is het versterken van eigen kracht van elk individu.

Empowerment is enerzijds de basis van participatiebevordering en richt zich erop dat de eigen kracht van mensen versterkt wordt. Het woord bevat het Engelse zelfstandig naamwoord *power*, dat in het Nederlands zowel kracht als macht betekent. De bevordering van participatie op individueel niveau heeft betrekking op eigen regie, het aanspreken van aanwezige kwaliteiten, ontwikkelen van vaardigheden en de groei van zelfbewustzijn en vertrouwen. Op collectief niveau gaat participatie bevordering over het proberen toegang te krijgen tot hulp van vrienden, familie en buren (et cetera). Wat belangrijk is voor dit onderzoek is het politiek-maatschappelijke niveau. Hierin gaat het over het vergroten van de toegankelijkheid van fysiek en sociaal, het vergroten van macht om veranderingen door te voeren en beïnvloeding van wet- en regelgeving (Houten, M. et al., 2004).

Anderzijds kan empowerment als een resultaat gezien worden. Maatschappelijk meedoen versterkt namelijk het zelfvertrouwen en een gevoel van eigenwaarde. Als gevolg hiervan kan er eenvoudiger de stap gezet worden naar vormen van participatie (Houten, M. et al., 2010). Om onder bewoners draagvlak te creëren zullen zij tijdig betrokken moeten worden bij de (her)inrichting (Houten, M. et al., 2010). De mate (niveau op de participatie ladder) van betrokkenheid zal sterk afhangen van de bewoners in hoeverre ze in staat zijn eigen verantwoordelijkheid te dragen. Bewoners hebben hulp nodig om de mate van betrokkenheid waar te kunnen maken (Engbersen, R. et al., 2004). Het gebeurt veel vaker dat de overtuiging bestaat dat via participatie er meer draagvlak geworven wordt voor het ontwikkelen, uitvoeren en beheer van beleid ten aanzien van (her)inrichtingen. Participatie kan ook zorgen voor tevredenheid onder de bewoners. Wanneer bewoners het gevoel krijgen meer inbreng in het besluitvormingsproces te hebben, is hun instemming met het proces groter (Houten, M. van. et al., 2010).

§ 2.2.4 *Participatieladder*

De definitie over bewonersparticipatie van Engbersen, R. et al., (2004) betrekt zich ondermeer op de verschillende niveaus van participatie. De participatieladder heeft zich steeds door ontwikkeld tot wat deze nu inhoudt. Bewonersparticipatie, ook wel burgerparticipatie, is door de jaren heen veranderd qua karakter. Er zijn een drietal generaties te noemen: de acceptatie van bovenaf opgelegd beleid (top

down[3]) werd niet meer in dank afgenomen en taai en heftig verzet van georganiseerde bewoners gaf de eerste aanzet tot de eerste generatie. De volgende stap hierin was dat bewoners voortaan om hun mening gevraagd werd bij het opstellen van beleid. Deze ontwikkeling kwam vooral vanaf de jaren negentig sterk tot ontwikkeling, aangeduid als de tweede generatie bewonersparticipatie. De derde generatie (heden) is die van de verschillende wetten (o.a. WMO[4]). Echter, er is nauwelijks tot geen sprake van verplichting tot bewonersparticipatie (Houten, M. van. et al., 2010).

Het onderlinge verschil in de eerder genoemde definities van bewonersparticipatie heeft te maken met de mate waarin bewoners betrokken worden bij (her)inrichtingsprocedures. Bewoners (volwassenen, kinderen en jongeren) voelen zich over het algemeen meer verantwoordelijk voor een speel-, sport- of ontmoetingsplek als zij een aandeel hebben in de plannen, de realisatie en het beheer ervan. Participatie kan er ook voor zorgen dat de inrichting hiervan zo goed mogelijk aansluit bij de behoeftes en wensen van bewoners (Gemeente Haarlemmermeer, 2009). Om als gemeente de communicatie met bewoners zo goed mogelijk te laten verlopen is er door de jaren heen gekomen tot een participatieladder die daaraan ten grondslag ligt (Houten, M. van. et al., 2010). De participatieladder is in 1969 voor het eerst beschreven door S. R. Arnstein. Hij schreef een kritische beschouwing met betrekking tot aandacht krijgen voor de burgers om hen meer te betrekken bij het beleid (Movisie, 2010).

De verschillende treden van de ladder worden als volgt omschreven:

Verschillen van betrekkingsniveau bij bewonersparticipatie:

Informeren	Informatieavonden, wijkkranten, conferenties, excursies, tentoonstellingen, campagnes, portiekgesprekken.
Raadplegen	Inspraak, hoorzitting, klankbordgroep, referendum, denktank, schouw, enquêtes, panels, focusgroepen, allerlei debatvormen, rondetafelgesprekken, elektronische peiling, fotowedstrijden, prijsvragen, bijeenkomsten, draagvlakonderzoek.
Adviseren	Adviesraden, wijkplatforms, dorpsraden, expertmeetings, planteams, rondetafelgesprekken.
Coproduceren	Overleggroepen, projectgroepen, werkateliers, werkgroepen, participatieovereenkomsten, convenanten.
Meebeslissen	Medezeggenschapsraden, stuurgroep, agendarecht, recht van initiatief, referendum.
Zelfbeheer	Groepen nemen zelf het initiatief om eigenhandig voorzieningen tot stand te brengen en te onderhouden. Bestuur en politiek hebben geen invloed meer.

Tabel 2: Participatieladder[5]

[3] Top down volgens Encyclo: "Richting van bijvoorbeeld de stroom van informatie of beslissingen van de hogere niveaus van een organisatie naar de lagere. Het tegenovergestelde is de bottom-up."

[4] WMO volgens Encyclo: "Wet Maatschappelijke Ondersteuning"

[5] Participatieladder – gebaseerd op informatie uit het boek 'Participatie ontward – MOVISIE & Kennisprogramma Cliëntparticipatie MOVISIE.

In het kader van dit onderzoek is het van belang om zicht te krijgen op de mate van participatie en wat dit precies inhoudt. Via de site van Movisie (2010) (Kennis en advies voor maatschappelijke ontwikkeling) is informatie over de participatieladder te vinden. Movisie (2010) zegt het volgende over de verschillende niveaus van participatie:

Informeren: de agenda van besluitvorming wordt bepaald door de politiek en het bestuur. De betrokkenen worden op de hoogte gehouden en hebben geen inbreng verder met betrekking tot beleidsontwikkeling. De participant heeft enkel de rol van toehoorder.

Raadplegen: de agenda wordt in hoge mate zelf door politiek en bestuur bepaald. De betrokkenen worden bij beleidsontwikkeling wel als gesprekspartner gezien maar verbinden zich niet aan de resultaten hiervan. De participant heeft de rol als geconsulteerde.

Adviseren: in het begin van een proces stellen politiek en bestuur de agenda samen. Echter krijgen betrokkenen de gelegenheid problemen aan te dragen en oplossingen te formuleren. Deze 'ideeën' krijgen een volwaardige rol in de ontwikkeling van beleid. De resultaten zijn bindend maar mogen bij de besluitvorming door politiek (beargumenteerd) afwijkend zijn. De participant heeft de rol als adviseur.

Coproduceren: politiek, bestuur en de betrokkenen komen samen overeen tot het formuleren van een agenda. Hierin wordt gezocht naar een oplossing door alle betrokken partijen. De politiek verbindt zich tot deze oplossingen met betrekking tot de uiteindelijke oplossingen. De participant is een volwaardig samenwerkingspartner.

Meebeslissen: de ontwikkeling en besluitvorming worden overgelaten aan de betrokkenen door de politiek en bestuur. In dit geval is het ambtelijk apparaat in de adviserende rol en zij nemen de resultaten over nadat ze getoetst zijn aan de vooraf gestelde randvoorwaarden. De participant heeft in dit geval de rol als medebeslisser.

Zelfbeheer: groepen hebben zelf het initiatief om voorzieningen te beheren, tot stand te brengen en te onderhouden. Er is verder geen politiek en bestuur bij betrokken.

§ 2.2.5 *Zeven uitdagingen ten aanzien van bewonersparticipatie in praktijk (goede voorbeelden)*

In het rapport 'De zeven uitdagingen van bewonersparticipatie in herstructureringsoperaties' (Engbersen, R. et al., 2004) worden zeven spanningsvelden in kaart gebracht die bij het vormgeven van bewonersparticipatie bij herstructureringsoperaties steeds terugkeren. Inhoud geven aan bewonersparticipatie is daarom niet eenvoudig. De volgende uitdagingen zullen kort en bondig besproken worden. *Op basis van goede- en leerzame praktijkvoorbeelden kan worden gesteld dat de effectiviteit van beleid toeneemt op het moment dat burgers betrokken worden bij beleidsformulering en (mede)verantwoordelijk zijn voor zaken in hun directe woonomgeving* (Engbersen, R. et al., 2004).

Dit onderzoek richt zich op de (her)inrichting van een beweegvriendelijke omgeving. De praktijkvoorbeelden betreffen herstructureringsoperaties waarbij complete wijken worden (her)ingericht.

- *De eerste* uitdaging gaat over de kloof die er bestaat tussen burgers en beleidsvoerders. Het verschil betreft een cultuurverschil maar tegelijkertijd ook een taalverschil. Bewonersparticipatie verdient het daarom ook om vaak langs andere dan schriftelijke wegen inhoud te krijgen.

- *De tweede* uitdaging betreft de vraag of bestaande potentie in de wijk (stedenbouwkundige structuur, bestaande architectuur, bestaande bewonersgroepen en/of huurder verenigingen) een sta in de weg zijn of niet. Kort door de bocht gezegd wordt hier de vraag gesteld: zand erover en opnieuw beginnen?

- *De derde* uitdaging richt zich op hoe bewoners gemobiliseerd kunnen worden. Moeten zij betrokken worden bij concrete plannen over dicht bij huis of meer dan dat? Het betreft hier ook de mate (participatieniveau) waarin ze betrokken (moeten) worden.

- *De vierde* uitdaging gaat over structuurvormen en formaliseren van bewonersparticipatie. Moet het proces ten aanzien van bewonersparticipatie volgens een vast patroon gaan of is er ruimte voor improvisatie?

- *De vijfde* uitdaging richt zich op het aandachtsgebied op wie 'bewonersparticipatie' zich nu moet richten? Het is de vraag of de meeste aandacht uit moet gaan naar de huidige- of toekomstige bewoners.

- *De zesde* uitdaging richt zich vooral op de vraag of nu het eindresultaat centraal moet staan of dat het proces, de manier waarop besluiten genomen worden, het belangrijkste is.

- *De zevende* uitdaging richt zich op de relatie van de wijk in het bredere geheel van de stad. Hoe kunnen bewoners betrokken worden bij stadsvisies is hier een voorbeeld van.

§ 2.3 Samenvatting

Dit onderzoek betrekt zich op de begrippen beweegvriendelijke omgeving en bewonersparticipatie. De gegeven informatie voorziet de lezer van een helder beeld. Echter behoeft het praktijkonderzoek een afbakening met betrekking tot de informatie welke het meest relevant is. Bewonersparticipatie heeft meerdere doelen bij de (her)inrichting van een beweegvriendelijke omgeving:

- (her)Inrichting laten aansluiten bij de wensen en behoeften van de doelgroep.
- Draagvlak creëren bij omwonenden van de beweeglocatie in de omgeving.
- Het voorbereiden van bewoners en organisaties op de rol die zij krijgen bij het gebruik van de beweegvriendelijke omgeving en het afstemmen van de (her)inrichting op hun eisen.

Op basis van het theoretisch kader, bovenstaande 'doelen' en de huidige (ontwikkelingen in de) praktijksituatie in Haarlemmermeer kan geconcludeerd worden dat het ene onderwerp meer van belang is dan het andere. Een selectie van de meest relevante theorie die onderzocht dient te worden vraagt een betere afbakening. Het vervolg van onderzoek kan zich hier op richten.

Voor het begrip **beweegvriendelijke omgeving** zal de meeste aandacht moeten uitgaan naar een select aantal onderwerpen. Geconcludeerd kan worden dat 'functioneel bewegen', 'formele speelruimte' en fysieke- & sociale omgeving het meest relevant zijn.

Functioneel bewegen: volgens onderzoek van TNO (2009) is bewegen bij volwassenen voor 95% functioneel bewegen en bij jongeren 81%. Een logische conclusie is dat hier de meeste gezondheidswinst te behalen valt wanneer geïnvesteerd wordt in het bevorderen van functioneel bewegen.

Formele speelruimte: de ruimte die specifiek wordt ingericht voor de speelfunctie. Nb. Ter verduidelijking: in de formele speelruimte kan zowel functioneel- als sportief bewogen worden.

Fysieke- & sociale omgeving: de koppeling die gemaakt moet worden tussen fysiek en sociaal. Belangrijk voor (bewoners)participatie is dat er meer duidelijkheid moet komen wie er allemaal betrokken moeten zijn bij de (her)inrichting van een beweegvriendelijke omgeving.

De afbakening rondom het begrip **bewonersparticipatie** zal zich toespitsen op de onderwerpen 'maatschappelijke participatie', 'verticale participatie', 'empowerment' & 'draagvlak' en de 'participatieladder'.

Maatschappelijke participatie: het onderzoek richt zich op maatschappelijke participatie, zoals Houten, M. (2010) het omschrijft: 'de deelname aan sociale en maatschappelijke netwerken op de plek waar men woont'. Hierbij als subject de (bewoners)participatie en het object als (beweegvriendelijke) omgeving.

Verticale participatie: deze vorm van participatie richt zich op het beïnvloeden van beleid door bewoners.

Empowerment & draagvlak: empowerment; zowel een voorwaarde als een resultaat ten aanzien van participatie. Een gevolg van participatie is meer draagvlak (Houten, M., 2010).

Participatieladder: de definitie van bewonersparticipatie die in dit onderzoek gehanteerd wordt is die van Engbersen, R. et al., (2004). Daarin worden expliciet de verschillende niveaus van participatie genoemd.

3. Methode

Dit onderzoek bestaat uit een tweetal delen. Enerzijds is er een theoretisch kader gemaakt, anderzijds is er een praktijkonderzoek gedaan. Om resultaten te verkrijgen is er uitgegaan van een tweeledige empirische vraagstelling: “Wat zeggen experts over bewonersparticipatie in relatie tot het (her)inrichten van een beweegvriendelijke omgeving (wijk)?” en “hoe is de feitelijke praktijksituatie in de wijk Getsewoud, gemeente Haarlemmermeer, ten aanzien van bewonersparticipatie bij het inrichten van een beweegvriendelijke omgeving (wijk)?”.

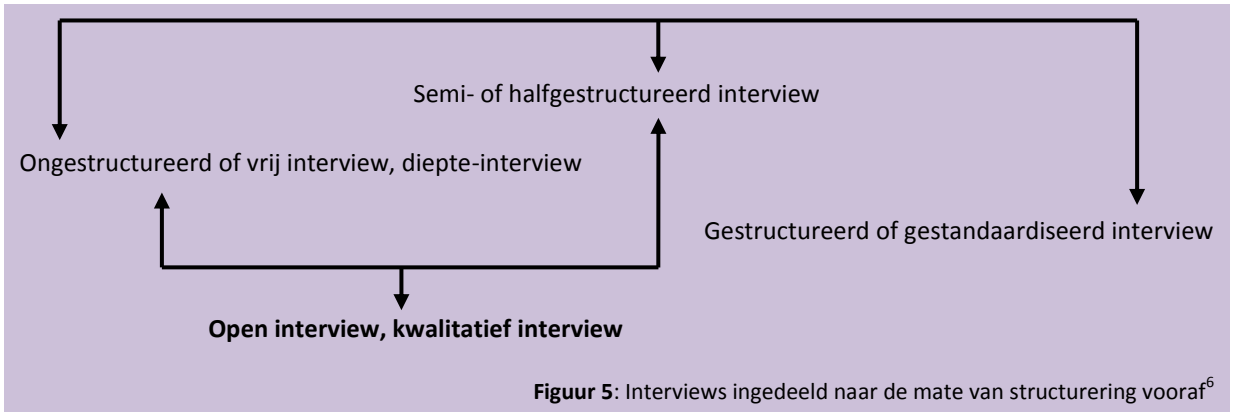
In de probleemstelling is beschreven welk doel dit onderzoek voor ogen heeft, namelijk: het geven van aanbevelingen aan gemeenten in Nederland door bestudering van theorie, aanwezige kennis van zowel binnen als buiten het NISB en de praktijkervaring. De bestudering van theorie had het theoretisch kader als resultaat. Daarnaast hebben interviews ervoor gezorgd dat kennis binnen en buiten het NISB is verzameld. Op deze wijze is ook de praktijksituatie in de wijk Getsewoud ondervraagd.

§ 3.1 Interviews

Voor dit onderzoek was er diepgaande informatie nodig. Paragraaf 2.3 geeft een overzicht van belangrijke onderwerpen waar het onderzoek zich onder andere in heeft verdiept. Het is bijvoorbeeld belangrijk om te achterhalen waarom juist een bepaalde vorm van participatie nodig is tijdens een bepaalde fase bij het inrichten van een beweegvriendelijke omgeving. Kwalitatief onderzoek was meer geschikt. Het geeft een beeld van wensen, ervaringen, meningen en behoeften van de doelgroep (Rightmarktonderzoek, 2011).

In de praktijk zijn (deskundige)mensen geïnterviewd deze in verschillende mate betrokken waren bij de (her)inrichtingsplannen in de wijk Getsewoud, gemeente Haarlemmermeer. Het interview als onderzoeksmethode heeft als voordeel dat snel en effectief antwoorden gekregen kunnen worden. Als leidraad voor het interview (zie bijlage 1) zijn de onderwerpen uit het theoretisch kader opgenomen in de vragenlijst.

Er zijn verschillende vormen van interviews en kunnen grofweg onderscheiden worden van elkaar door te kijken naar de mate van structurering die eraan vooraf gaat (Boeije, H., 2005). Er is gekozen voor de methode ‘open interview’, omdat de vragenlijst niet leidend was. De reden hiervoor was dat er tijdens het gesprek dieper op het onderwerp ingegaan kon worden. Echter, de vragenlijst vormde de rode draad van het interview.

Figuur 5: Interviews ingedeeld naar de mate van structurering vooraf[6]

[6] Afkomstig van Weis, R. S. (1994).

§ 3.1.1 *Selectiecriteria*

In totaal hebben negen interviews gezorgd voor diepgaande- en benodigde informatie. De afgenomen interviews zijn onder te verdelen in vier groepen:

- NISB – aanwezige kennis over de begrippen beweegvriendelijke omgeving en bewonersparticipatie;
- Ervaringsdeskundigen (experts) – aanwezige kennis buiten het NISB over de begrippen BVO en bewonersparticipatie;
- Gemeente Haarlemmermeer – praktijkgedeelte van het onderzoek;
- Bewoners – praktijkgedeelte van het onderzoek.

Enerzijds is er kennis genomen van de praktijkervaring in de wijk Getsewoud door interviews af te nemen bij gemeente Haarlemmermeer en de wijkraad Getsewoud. Er hebben gesprekken plaatsgevonden met een beleidsadviseur op het gebied van recreatie, met een beleidsadviseur op het gebied van sport en de vicevoorzitter van de Wijkraad Getsewoud. Anderzijds hebben de interviews, naast het theoretisch kader (hoofdstuk 2) voor verdergaande informatie gezorgd door met experts (intern (NISB) en extern) in gesprek te gaan. Onder de experts vallen de adviseurs binnen het NISB, gericht op 'het werken in netwerken', 'moeilijk bereikbare groepen' en 'allochtonen'. De kennis van externe ervaringsdeskundigen is verkregen door gesprekken met een onderzoek(st)er van TNO, Bureau Buhrs en Kompan BV. Verder heeft er een gesprek plaats gevonden met de marketingmanager van Kompan BV en een medewerker van Sportservice Noord Holland (SSNH).

De respondenten van de NISB groep zijn Mw. M. Herens, Mw. M. Hampsink en Mw. W. Westerhof. Mw. Herens is vanuit haar specialisme in het werken met netwerken betrokken bij projecten van het NISB, een breed scala aan activiteiten gericht op ondersteuning van netwerkopbouw. Mw. Hampsink houdt zich met name bezig met het vormgeven van training en opleiding, daarnaast nog vele andere zaken binnen het NISB. Binnen haar afdeling implementatie richt ze zich ook op diversiteit. Mw. Westerhof werkt bij het NISB vooral met zaken zoals (etnische) diversiteit en allochtonen. Binnen 'communities in beweging' is zij ook actief en werkte ze met onderwerpen als participatieniveaus.

De respondenten van de ervaringsdeskundigen zijn Mw. N. van Kesteren, Mw. S. Sondeijker, Mw. F. Bambacht, Dhr. A. van Steijn en Dhr. E. Puyt. Mw. van Kesteren is onderzoekster bij TNO waar ze werkt binnen verschillende projecten waaronder lifestyle, projecten op het gebied van gedrag, gezondheidsbevordering en systematische interventieontwikkeling. Haar interesse ligt ook bij moeilijk bereikbare groepen, bijvoorbeeld etnische minderheden, (jonge) homo mannen en kinderen met een chronische ziekte. Participatie heeft een rol gekregen binnen deze interventieontwikkelingen. Mw. Sondeijker werkt bij Bureau Buhrs aan het verder ontwikkelen van een methodiek voor burgerparticipatie. Ze verdiept zich in de belevingswerelden van mensen. Mw. Bambacht is marketingmanager bij Kompan, waar ze enerzijds betrokken is bij productontwikkeling, anderzijds bij het maken van de verkoop catalogi en het hele traject wat daar tussen zit. Dhr. van Steijn is vooral bezig met onderzoek dat zich richt op nieuwe markten. Dhr. Puyt werkt bij Sportservice Noord-Holland met belangrijke thema's als: ruimtelijke ontwikkeling en accommodaties en het Olympisch plan 2028.

De respondenten van de gemeente Haarlemmermeer zijn beleidsadviseurs Mw. L. Tanis, op het gebied van recreatie, en Mw. Postma, op het gebied van sport. Mw. Tanis houdt zich bezig met bijvoorbeeld het onderwerp speelruimtebeleid. Mw. Postma richt zich vooral op het gebied van sportstimulering zoals schoolsport en sporten in de wijk. Hierin werkt zij samen met de uitvoerende partij Sportservice Haarlemmermeer.

Voor de doelgroep die bewoners vertegenwoordigt is er gesproken met de vicevoorzitter van de wijkraad Getsewoud: Mw. M. Beelt. Zij houdt zich bezig met het inrichten van speelplekken en zet zich in voor een activiteitenteam. Zij vindt het belangrijk dat bewoners initiatieven kunnen nemen om elkaar op een ontspannen manier te ontmoeten, dit geldt zowel voor kinderen en jongeren als ouderen. Het motto is ook: voor en door bewoners. Mw. Beelt zit zelf ook in een wijkplatform en een gebiedsteam.

De respondenten bestonden uit vier groepen:

GROEP	OMSCHRIJVING
NISB	Bezit veel kennis over (bewoners)participatie en de beweegvriendelijke omgeving.
Deskundige partijen (experts)	Kompan BV: veel ervaring op het gebied van (her)inrichting van de omgeving en wat daar zoal bij komt kijken.
	TNO: onderzoekinstituut met veel ervaring op het gebied van (her)inrichting ruimtelijke ordening.
	Bureau Buhrs: veel ervaring op het gebied van hoe mensen denken en hoe zij betrokken moeten worden bij (her)inrichtingsprojecten.
	Sportservice Noord-Holland
Haarlemmermeer	De gemeente waar het praktijkonderzoek plaats heeft gevonden
Bewoners	Bewonersvertegenwoordiging, Wijkraad Getsewoud

Tabel 3: Doelgroepen respondenten interviews

§ 3.2 Middelen

Het interview is opgenomen op tape en op hoofdlijnen uitgetypt (zie bijlage 2).

De volgende middelen werden gebruikt:

- Topiclijst (bijlage 1);
- Geluidsregistratie;
- Uitgeschreven interview (bijlage 2).

Er is gebruik gemaakt van voorbereidend materiaal met behulp van een 'topiclijst'. Deze lijst is opgebouwd uit vragen die gaan over het onderwerp dat in het theoretisch kader is besproken. Voor het begrip 'beweegvriendelijke omgeving' is de meeste aandacht uitgegaan naar een select aantal onderwerpen: 'functioneel bewegen', 'formele speelruimte' en fysieke- & sociale omgeving. Het begrip 'bewonersparticipatie' heeft zich toegespitst op de onderwerpen: 'maatschappelijke participatie', 'verticale participatie', 'empowerment' & 'draagvlak' en de 'participatieladder'. Deze meest relevante onderwerpen zijn niet letterlijk verwerkt in de topiclijst om suggestieve vragen te voorkomen. Elke lijst bestaat uit een deel 'algemene vragen' en een deel 'specifieke vragen'.

Bij de algemene vragen is gekeken naar wat de respondenten inhoudelijk vertellen over de begrippen 'beweegvriendelijke omgeving (BVO)', 'bewonersparticipatie' en het belang ervan. Let wel, mogelijk wordt hier bij de specifieke vragen dieper op ingegaan.

De algemene vragen:

- **Wat is in uw ogen een 'beweegvriendelijke omgeving'?**
- **Wat verstaat u onder het begrip 'bewonersparticipatie'?**
- **Wat is het belang van (bewoners)participatie?**

De specifieke vragen hadden betrekking op de doelgroep die geïnterviewd werd. De vragen die werden gesteld aan de doelgroepen 'NISB' en 'deskundige partijen' hebben zich gericht op de eerste empirische vraag. De vragen die gesteld werden aan de doelgroepen 'Haarlemmermeer' en 'bewoners' hebben zich gericht op de praktijksituatie in Getsewoud, de tweede empirische vraag.

De specifieke vragen zijn onderverdeeld per doelgroep, elke doelgroep heeft een aantal topics.

Topics met betrekking tot de doelgroep NISB:

- **Beweegvriendelijke omgeving en het nut van participatie**
- **Betrokken partijen**

Topics met betrekking tot de doelgroep ervaringsdeskundigen:

- **Beweegvriendelijke omgeving en participeren**
- **Bewonersparticipatie**

Topics met betrekking tot de doelgroep Haarlemmermeer:

- **Participatie**
- **Praktijk Getsewoud**

Topics met betrekking tot de doelgroep bewoners:

- **Ervaringen**
- **Participeren**

Daarnaast heeft een audio recorder tijdens het interview het gesprek opgenomen. Deze geluidsregistratie kwam de kwaliteit van de gegevens ten goede. Dit komt omdat de interviewer zich volledig kan concentreren op het gesprek (Boeije, H., 2005). Tevens is het verslag van het interview teruggekoppeld naar de desbetreffende respondent om te checken of alles klopt wat er tijdens het gesprek is gezegd. Op deze manier is er gezorgd voor betrouwbare interviewresultaten.

De uitwerking van de interviews heeft geleid tot het hoofdstuk: 'resultaten'. Daarin zijn de interviews per doelgroep uitgewerkt en geselecteerd op onderwerp. De analyse van deze kwalitatieve data is grondig uiteengezet (zie bijlage2) en gebundeld tot één geheel. Dit heeft geresulteerd in verschillende deelparagrafen, met elk de onderwerpen die per doelgroep ter sprake kwamen.

In het hoofdstuk conclusie is antwoord gegeven op de analytische vraag gericht op de praktijksituatie in de wijk Getsewoud.

4. Resultaten

Dit hoofdstuk beantwoordt de empirische vraagstelling. Op basis van de interviews is er informatie verzameld om antwoord te kunnen geven op de volgende twee (empirische) vragen:

Eerste empirische vraag:
"Wat zeggen experts over bewonersparticipatie in relatie tot het (her)inrichten van een beweegvriendelijke omgeving (wijk)?"

Tweede empirische vraag:
"Hoe is de feitelijke praktijksituatie in de wijk Getsewoud, gemeente Haarlemmermeer, t.a.v. bewonersparticipatie bij het inrichten van een beweegvriendelijke omgeving (wijk)?"

De vragenlijst voor het interview bestaat uit twee onderdelen; de algemene en de specifieke vragen. De eerste paragraaf (4.1) zal gaan over de algemene vragen die gesteld zijn aan elke doelgroep. In totaal zijn er vier doelgroepen. De tweede paragraaf (4.2) zal over de specifieke vragen gaan die voor elke doelgroep verschilt.

§ 4.1 Algemene vragen

§ 4.1.1 *Beweegvriendelijke omgeving*

- **Wat is in uw ogen een 'beweegvriendelijke omgeving'?**

De BVO omvat een aantal zaken ten aanzien van de (her)inrichting. Bij de (her)inrichting moeten mensen betrokken zijn. De gebruikers van de omgeving definiëren wat beweegvriendelijk is, geeft Mw. Herens aan. Het betreft een openbare ruimte die voor iedereen toegankelijk moet zijn, vervolgt ze. Een BVO is ten eerste aanbodgericht, ten tweede gaat het ook over wat mensen zien en ervaren. Wat voor een kind beweegvriendelijk is hoeft voor een volwassene niet zo te zijn, maar ook andersom. Een BVO is geen vaststaand concept, het is iets wat mensen moeten kunnen beleven. Voor het participeren van bewoners is er een brede focus nodig op al die verschillende inzichten van mensen die gebruik maken van de omgeving. Dit gegeven wordt zowel door Mw. Herens en Mw. Hampsink als door Mw. Westerhof benadrukt.

Het perspectief van Kompan BV is vooral gericht op de kinderen (t/m 18 jaar). Volgens Mw. Bambacht is een BVO een omgeving waarbij kinderen spelenderwijs worden uitgenodigd om fysiek actief te zijn. Alle clusters van beweeggedrag (lopen, tikkertje, naar een speelplek gaan, deelnemen aan een georganiseerde sportactiviteit et cetera) komen hier in voor, vanaf het moment dat een kind wakker wordt en weer naar bed gaat. Bij het (her)inrichten van een BVO moet er rekening gehouden worden met het groter worden van de sociale kring naarmate het kind ouder wordt.

Een BVO richt zich op meerdere (doel)groepen. De wijkraad, onder leiding van vicevoorzitter Mw. Beelt, houdt zich voornamelijk bezig met het thema speelplekken, waar kinderen de belangrijkste doelgroep vormen. Het thema beweegvriendelijk wordt voor ouderen ook serieus onder de aandacht gebracht. "Denk hier bijvoorbeeld aan de infrastructuur naar een winkelcentra. Het busvervoer zal ouderen, die moeilijk ter been zijn, van huis tot aan het centrum moeten kunnen brengen. Fietsen is één van de eerste dingen die ouder wordende mensen niet meer kunnen, ze gaan meer lopen en laten de auto staan: waardoor ze dus met de bus moeten", zegt Mw. Beelt.

Een aantal respondenten geeft een omschrijving van een BVO door middel van woordassociatie:

Mw. Westerhof associeert de BVO met de volgende woorden:
Uitdagend, speels, vrij, sociaal, actief en veilig zijn.

De BVO wordt door de respondenten van de doelgroep 'ervaringsdeskundigen' geassocieerd met de volgende woorden:
Ruimte, niet ver weg, voorzieningen, speeltoestellen, geen hondenpoep, openingstijden, mate van veiligheid, kindvriendelijk, groen, toegankelijkheid, bereikbaarheid, uitdaging, divers, verschillende leeftijdsgroepen, -doelgroepen en multifunctioneel.

Mw. Tanis en Mw. Postma noemen de volgende woorden die zij associëren met de BVO:
Spelen, jeugd, (recreatie)groen, fietsroutes, speeltoestellen, sportveldjes, sportactiviteiten, sportbuurtwerkers en combinatiefunctionarissen.

§ 4.1.2 *Bewonersparticipatie*

- **Wat verstaat u onder het begrip 'bewonersparticipatie'?**

Bewonersparticipatie heeft verschillende verschijningsvormen en kan op verschillende manieren inhoud krijgen. Zowel Mw. Herens en Mw. Hampsink als Mw. Westerhof geven aan dat er verschillende niveaus van participeren zijn. Voorbeelden die zij noemen zijn: meepraten, meehelpen, uitvoeren of zelfs nog hoger. Het hangt ervan af wat het doel is, de gemeente heeft hier uiteindelijk de keuze in. Elke situatie is lokaal anders en daar moet aan de voorkant goed over nagedacht zijn.

Mw. Sondeijker en Mw. Bambacht spreken enerzijds over het betrekken van bewoners, anderzijds over andere partijen. Dit zijn alle belanghebbenden, de gebruiker, omwonenden, jong en oud. Mw. van Kesteren benadrukt dat er ten eerste goed moet nagedacht worden over wat bewonersparticipatie betekent en met welk doel het ingezet gaat worden. "Voor het behalen van het gestelde doel zal er draagvlak moeten zijn", zegt Mw. van Kesteren. Hiervoor is betrokkenheid nodig en participatie is daarvoor een belangrijke voorwaarde. "Participatie gaat ook over het ontstaan van draagvlak, dat een doel op zich is", zegt Mw. Sondeijker. Het toepassen van participatie gebeurt meestal op grotere groepen. Mw. Sondeijker denkt vooral dat het gaat om betrekken of meenemen van een burger.

Alle respondenten spreken van verschillende niveaus met betrekking tot participeren. "Het is een lastig begrip om inhoud aan te geven, je hebt er niet gelijk een antwoord op", zegt Mw. Postma. Het hoogste niveau is volgens Mw. van Kesteren niet haalbaar. Dhr. van Steijn doet daar nog een schepje bovenop en zegt stellig dat in zijn ogen bewonersparticipatie niet bestaat. Dat zou betekenen dat de gemeente de bewoner betrekt bij de bouw, ontwikkeling, de (her)inrichting en renovatie van een wijk, buurt en / of omgeving. "Natuurlijk komt de gemeente al dan niet een keer bij de bewoners terecht om te 'informeren', maar het deelnemen is heel beperkt", zegt Dhr. van Steijn. "Als er dan toch betrokkenheid is, dan gebeurt dit in de laatste fase", zegt Mw. Bambacht.

"Bij het neerzetten of vermarkten van een concept als de BVO moet er gelet worden op het helder formuleren van de boodschap", zegt Mw. Sondeijker. Er dient rekening gehouden te worden met de verschillende wensen en behoeften van alle doelgroepen. Deze perspectieven dienen gefocust te zijn op één heldere kernboodschap. Alles wat daarvan afleidt moet worden weggelaten.

Het motto van de wijkraad is 'voor en door bewoners'. Met de bewoners wordt 'iedereen' bedoeld, er wordt niet specifiek alleen voor de belangen van één doelgroep opgekomen. Wel gaat veel aandacht uit naar het organiseren van activiteiten voor kinderen van zes tot twaalf jaar. Mw. Beelt zit zelf ook in een wijkplatform en in een gebiedsteam. Er vindt dan geregeld, vier tot zes keer per jaar, overleg plaats met

de gemeente, welzijnsorganisatie MeerWaarde, politie, huurmaatschappijen, dorpsraden et cetera. De wijkraad is behoorlijk representatief te noemen, kinderen zijn natuurlijk niet zelf vertegenwoordigd in de wijkraad maar er wordt wel altijd geprobeerd de aandacht uit te laten gaan naar kinderen. “Het participeren is redelijk actief te noemen”, zegt Mw. Beelt. Het gaat om communiceren voor bewoners waarin de wijkraad een platform is. Door middel van een wijkkrant en een website wordt er gecommuniceerd.

§ 4.1.3 *Het belang van (bewoners)participatie*

- **Wat is het belang van (bewoners)participatie?**

Mw. Herens herkent twee belangrijke (maatschappelijke) ontwikkelingen:
Enerzijds de landelijke overheid die gemeenten steeds meer de regie geeft over eigen beleid, ruimte, gezondheid et cetera. Voor een gemeente valt veel winst te behalen door een goede verstandhouding met haar bewoners. Het is een gemeente cultuur geworden om aandacht te hebben voor bewonersparticipatie. In een buurt wil je ook rust hebben, veiligheid is hierin belangrijk. Anderzijds is de scholingsgraad in Nederland redelijk. Mensen zoeken veel meer naar informatie en zijn dus mondiger. Met deze bagage hebben mensen steeds meer te zeggen en daar proberen gemeenten zich op aan te sluiten.

Bewonersparticipatie is al twintig tot dertig jaar van belang, volgens Mw. Hampsink. Het kan zijn dat met een economische crisis het belang van bewonersparticipatie minder belangrijk wordt. Politieke invloeden kunnen daar wel of geen gehoor aan geven. Het belang van bewonersparticipatie gaat ook samen met het aanwezig zijn van geld en macht. Er is aandacht voor participatie als er weer de noodzaak is en men er toe wordt gedwongen. Vanuit bewoners zelf is er altijd de behoefte. “Als er deel wordt genomen aan iets, dan voelt men zich ook verantwoordelijk voor iets. Mensen willen altijd meebewegen als ze ook gehoord worden”, zegt Mw. Hampsink.

Mw. Beelt vraagt zich al geruime tijd af hoe het toch kan dat mensen enthousiast gemaakt kunnen worden. Ze geeft aan dat eigenlijk elk project iets moet hebben waarbij het niet goed gaat. “Hierdoor gaan mensen zelf actie ondernemen en er wat aan doen”, zegt Mw. Beelt. Het belang van bewonersparticipatie schommelt door de jaren heen. Dhr. Puyt spreekt van het feit dat de urgentie nu groter is omdat in bepaalde wijken de spanningen toch behoorlijk hoog zijn. “Dan is het twintig jaar weer belangrijk en dan weer niet”, zegt Mw. Sondeijker. We zitten nu in een golf dat het heel belangrijk wordt. Dit komt tot stand doordat er ergens weerstand ontstaat. “Iedereen spreekt over jongeren die te dik worden, mensen bewegen te weinig, de burger wil meer inspraak en betrokkenheid krijgen”, zegt Dhr. van Steijn. De overheid reageert daar op door de burger meer te betrekken bij planvorming. Mw. Sondeijker denkt dat er nog altijd niet gedacht wordt aan de burger en dat de overheid nog altijd aan zichzelf denkt. “De overheid is niet in staat zich in de burger te verplaatsen, dat wat de burger wil”, zegt Mw. Sondeijker.

“Bewonersparticipatie is een heel belangrijk thema dat erg in ontwikkeling is”, zegt Mw. Tanis. De gemeente Haarlemmermeer wil daar vorm aan geven en heeft het hoog in het vaandel staan. Er worden mensen speciaal opgeleid, het is dus ook nog een proces waarin men zich nu bevindt. De oorzaak van deze ontwikkeling is dat de gemeente Haarlemmermeer beter wil aansluiten op wensen en behoeften van bewoners. Dit komt misschien ook doordat wijkraden veel van zich hebben laten horen. Haarlemmermeer wil de beste servicegemeente van Nederland zijn, waarbij de ‘focus klant’ geldt.

§ 4.2 Specifieke vragen

Tijdens het interview is er met de respondenten dieper ingegaan op de onderwerpen ‘beweegvriendelijke omgeving’ en ‘bewonersparticipatie’. De respondenten uit de gemeente Haarlemmermeer hebben antwoord gegeven op vragen uit de praktijk.

§ 4.2.1 *Doelgroep Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen*

Topic: beweegvriendelijke omgeving en het nut van participatie

“Een gemeente kan niets anders dan voorstander zijn van bewonersparticipatie”, zegt Mw. Westerhof. Mw. Hampsink vindt het bestaansrecht van bewonersparticipatie bij een (her)inrichting van een BVO een ‘en-en’ verhaal. Enerzijds, hoe meer je als gemeente de bewoners betrekt hoe meer iets van hen is waar ze zorg voor kunnen dragen. Wanneer de betrokkenheid van de bewoner er niet is, wordt een omgeving sneller verwaarloost. Anderzijds, de gemeente kan niet de verantwoordelijkheid bij de bewoner neerleggen. De bewoner heeft niet alle middelen tot zijn / haar beschikking om de omgeving te creëren en te onderhouden. “De gemeente zal hiervoor een duit in het zakje moeten doen”, zegt Mw. Hampsink.

Het is vaak zo dat gemeenten bewonersparticipatie als iets lastigs ervaren. Bewoners praten vanuit wensen en behoeften met betrekking tot ervaringen die zij opdoen uit de directe leefomgeving. “De gemeente denkt daarentegen veel vanuit beperkingen”, zegt Mw. Westerhof. “Het gaat erom dat de juiste dingen gecreëerd worden die bij de mensen passen”, zegt Mw. Hampsink. De definitie van wat beweegvriendelijk is zit in de hoofden van de gebruikers. Bij een (her)inrichting van een BVO moet er altijd uitgegaan worden van de eindgebruiker, volgens Mw. Herens. Wanneer dit niet gebeurd loopt de gemeente een groot risico ‘de plank mis te slaan’. Het aantrekkelijke van een BVO is dat er niet wordt uitgegaan van een negatief gesteld imago, maar van iets anders. “Daar zit kracht in”, zegt Mw. Herens.

Het beginpunt ligt bij het verkennen van de sociale beleving, hoe de omgeving beleeft wordt en wat er allemaal is op het gebied van beweegvriendelijkheid. Echter, gelooft Mw. Westerhof niet dat het ene plan ook ergens anders zal werken. De wensen en behoeften van de plaatselijke bewoners bepalen voor een belangrijk deel of een plan succesvol wordt, aldus Mw. Westerhof.

Topic: betrokken partijen

Bij het (her)inrichten van een BVO moet er rekening gehouden worden met alle verschillende belevingsomgevingen. “Het is de vraag of de gemeente iedereen betrokken wil hebben”, zegt Mw. Herens. Er zijn altijd mensen die zich niet laten horen. Dit kunnen mensen zijn die het allemaal wel prima vinden of dat ze helemaal niet geïnteresseerd zijn. “Mensen die het niet interesseert moeten ook helemaal niet meepraten”, zegt Mw. Hampsink. Een participatietraject kost eenmaal veel tijd. De gemeente moet zich goed verdiepen in alle belanghebbenden van de omgeving waarin de (her)inrichting plaatsvindt. De gemeente moet de omgeving door geschikte personen laten vertegenwoordigen. Het benaderen van deze bewoners gebeurt vaak in georganiseerde vorm, zoals bijvoorbeeld de wijkraad. Maar de vraag is of dit een juiste afspiegeling van de wijk is, volgens Mw. Hampsink. Naast bewoners zijn er nog andere partijen die belang hebben bij de omgeving. Daarin moet de gemeente zich goed in verdiepen. Het uiteindelijke totaalplaatje moet een zuiver beeld geven wie er bij de (her)inrichting betrokken moet worden.

Alle belanghebbenden zullen niet altijd vanaf het begin betrokken hoeven te worden. Mw. Westerhof denkt niet dat het mogelijk is om ‘iedereen’ te bereiken wanneer bijvoorbeeld de omgeving heel groot is met een hoog inwonersaantal. Als gemeente moet je daar ook slim in zijn. Het ligt er maar net aan wat er lokaal gebeurt, wat je al weet en wat er leeft.

Het betrekken van alle partijen kun je ook als een opbouwend proces zien. “Het is van wezenlijk belang een goede procesbegeleider op deze taak te zetten”, zegt Mw. Hampsink. Ze zegt: “de eerste taak is om

te kijken welke groeperingen er in de omgeving zijn en wat de mogelijkheden zijn ten aanzien van meer beweegvriendelijkheid in de omgeving". Daar zullen de juiste mensen bij gezocht moeten worden en op ze op het juiste moment inschakelen. "Als het gaat om een (her)inrichting voor een specifieke doelgroep (kinderen), zal iedereen er toch van het begin af aan bij betrokken moeten worden", zegt ze. Als het gaat om diversiteit dan gaat het heel erg om welke mensen bij elkaar gezet moeten worden om tot de meest effectieve en efficiënte groep te komen waar je het meeste draagvlak kunt verwachten binnen een omgeving. Verschillende mensen willen op een verschillende manier betrokken worden en op een verschillende manier worden aangesproken. Het moeten niet alleen de 'schreeuwers' zijn. Mw. Westerhof zegt: "de gemeente moet goed in beeld hebben wie ze willen benaderen zodat de groep die uiteindelijk betrokken wordt, representatief is voor de bewoners en derden van de omgeving".

§ 4.2.2 *Doelgroep ervaringsdeskundigen*

Topic: beweegvriendelijke omgeving en participeren
Mw. van Kesteren is van mening dat er geen moeilijk bereikbare groepen zijn. "De betrokkenheid moet gevonden worden in de contacten van informele netwerken", zegt Mw. van Kesteren. Het is zoeken naar de juiste ingang, de juiste persoon. Wanneer een BVO (her)ingericht wordt moet er samengewerkt worden door professionele organisaties en geparticipeerd worden door bewoners. De eerste vraag die gesteld moet worden bij het (her)inrichten van een BVO is: "waarom zouden bewoners willen participeren?", zegt Mw. van Kesteren. Mw. Sondeijker kan zich goed voorstellen dat het (her)inrichten niet alleen om bewoners hoeft te gaan. "Het is een kwestie van kijken wat de weerstand is, wat de wensen en behoeften zijn en daar het participatieniveau op aan laten sluiten", zegt Mw. Sondeijker.

"Feitelijk moet er een doelgroepen analyse gemaakt worden", zegt Mw. Sondeijker. De bewoners vormen één doelgroep en kunnen verder worden opgesplitst in vier verschillende kleuren (zie bijlage 4). Voor alle andere doelgroepen moet er gekeken worden naar wat hun belang is met betrekking tot de (her)inrichting. Voor al deze doelgroepen moet er een gedragen integraal plan gecreëerd worden waarin duidelijk een boodschap vermeld staat. Om te beginnen moet de gemeente goed kijken of de burger van meerwaarde is, want bewonersparticipatie hoeft niet altijd, volgens Mw. Sondeijker.

"Iedere ambtenaar en onderzoeker denkt in doelgroepen", zegt Mw. Bambacht. Kinderen van 0-4 jaar, van 4-12 jaar en de 12 plussers. Deze doelgroepen verhouden zich niet als vanzelfsprekend tot elkaar. "De ene doelgroep kan om een speelplek vragen terwijl de ander een sportvoorziening wil", zegt Mw. Bambacht. Het bij elkaar brengen van deze doelgroepen in een fysieke (her)inrichting van een omgeving is een uitdagende job geworden. Een organisatie als Kompan heeft veel expertise op het gebied van spelen en sporten in de openbare ruimte. Een ontwerper let bijvoorbeeld meer op het 'groen'. Met elkaar kom je tot kwalitatief hoogwaardigere plekken die beter in de omgeving passen en beter aansluiten bij de doelgroep. "Voor een dergelijke organisatie als Kompan is het dus interessant om eerder in het participatietraject aanbod te komen en niet in de laatste fase", zegt Mw. Bambacht. "Kompan wordt betrokken wanneer het budget bekend is, het geld beschikbaar is, de plek bestemd is en de doelgroep vast staat", zegt Dhr. van Steijn.

Dhr. Puyt werkt bij sportservice Noord-Holland (SSNH) onder andere aan een project 'buurtsportverenigingen', waarbij het ideaalbeeld het overdragen van verantwoordelijkheden is. In tegenstelling tot een sportverenigingen is het in een wijk een veel losser verband. "Je vraagt veel van mensen om activiteiten te organiseren", zegt Dhr. Puyt. Het komt van twee kanten. "Om de leefbaarheid in de wijk te vergroten zullen de bewoners zelf meer verantwoordelijkheid moeten nemen, maar het is duidelijk dat daar ondersteuning bij nodig is", zegt Dhr. Puyt. "Wanneer je verwacht van verenigingen dat zij sociale activiteiten gaan aanbieden in de fysieke ruimte, dan moeten zij vanaf het begin wel betrokken worden bij de planvorming", zegt Dhr. Puyt. Op die manier creëer je ook betrokkenheid en draagvlak.

Topic: bewonersparticipatie

De openbare ruimte is van iedereen. Bij een (her)inrichting kan je een specifieke doelgroep op het oog hebben. “Het creëren van draagvlak betekent dat er met verschillende partijen gepraat moet worden”, zegt Mw. van Kesteren. Het communiceren met een specifieke doelgroep, bijvoorbeeld jongeren, zou volgens Mw. van Kesteren moeten gebeuren met een groep die de jongeren goed kent. Het betrekken van jongeren zou kunnen betekenen dat de gemeente naar ze toe moet stappen in plaats van dat zij met iets komen. “Binnen het buurtsportverenigingen project worden de pioniers ook aangesproken die in het informele netwerk zitten”, zegt Dhr. Puyt. “Vaak wordt er alleen gekeken naar de negatieve aspecten”, zegt Mw. van Kesteren. In een behoefteanalyse kan daar rekening mee gehouden worden door uit te gaan van een positieve perceptie. “Het is lastig want negatieve dingen staan altijd op de voorgrond”, zegt Mw. van Kesteren.

“De gemeente wordt vaak gezien als een soort logge grote organisatie die toch wel haar eigen ding doet”, zegt Mw. Sondeijker. De intentie om de burger erbij te betrekken kan wel goed zijn maar vaak gebeurt er niks mee. “De gemeente biedt een soort schijnzekerheid en in veel gevallen zeggen ze hoog op de participatieladder te zitten”, zegt Mw. Sondeijker. De gemeente organiseert vaak inspraakavonden omdat ze anders achteraf teveel weerstand krijgen als de plannen er al liggen. Daarnaast moet de gemeente ook niet iedereen ‘over één kam scheren’. “Echter is dat wel wat de gemeente vaak doet”, zegt Mw. Sondeijker. Om een goede verdeling onder de bewoners te maken kan Bureau Buhrs taartdiagrammen maken waarin procentueel in weergegeven staat hoe een wijk, gebied of omgeving is verdeeld. Deze verdeling laat de verschillende kleuren van een belevingswereld zien (zie bijlage 4). Dit wordt vertaald in een GIS (grafisch informatie systeem) kaart wat betekent dat er in één oogopslag bekeken kan worden welk type mens er woont. “Op deze wijze kan er gericht op burgers worden afgestapt, want bij elk type is een andere vorm van participatie nodig om optimale betrokkenheid te genereren”, zegt Mw. Sondeijker. SmartAgent onderzoekt al jaren met behulp van het BSR model (zie bijlage 4) de waarden, motieven en behoeften van mensen. Ze hebben inmiddels van ruim 1,5 miljoen huishoudens die gegevens en postcode. Alle data van consumenten, gedocumenteerd door Cendris, en uitkomsten van vragenlijsten dragen bij aan informatie over de ‘kleur’ die mensen hebben.

Het betrekken van mensen kan individueel of groepsgewijs. Het betrekken van een georganiseerde vorm, zoals een wijkraad, is het aanspreken van de rode mensen. “Zij vinden het leuk om mee te denken of als aanspreekpunt te fungeren in de vorm van een klankbordgroep, om op gelijkwaardige wijze in gesprek te kunnen met de overheid. Groene of gele mensen zullen dat nooit interessant vinden, zij willen liever op de hoogte gehouden worden, of als er een aantal plannen liggen te kunnen kiezen uit een plan”, zegt Mw. Sondeijker. “Het toepassen van een creatieve sessie waarbij je vrijblijvend kunt nadenken is niets voor de blauwe mensen. Zij willen veel liever een strak programma waardoor ze geleid worden en terugzien wat er met hun input gaat gebeuren. Een expert meeting zou veel beter zijn voor de blauwe groep”, zegt Mw. Sondeijker. “Voor een gele groep mensen is het wenselijk een bijeenkomst te organiseren in de buurt waar ze vandaan komen. Daarin moet je vooral proberen de groep het gevoel te geven dat ze als geheel een stap verder komen in het proces”, zegt Mw. Sondeijker. De groene groep wil voornamelijk het gevoel hebben dat ze serieus genomen worden. Mw. Sondeijker zegt: “daar kun je misschien vaker één op één gesprekken gaan voeren om ze gerust te stellen dat er ook naar hen geluisterd wordt”. Deze groep mensen behoeft veel informatie en redeneringen waarom je bepaalde dingen doet.

Dhr. van Steijn zegt: “het is zo dat burgerinitiatieven steeds meer aan de orde komen”. De gemeente reageert op de vraag vanuit de maatschappij. “De gemeente is vaak heel defensief en handelt reactief”, voegt Mw. Bambacht daar aan toe. “Bewoners krijgen weinig vrijheid om te kunnen zeggen wat ze willen, het idee dat ze inspraak hebben is een beetje uitgekleed”, zegt Dhr. van Steijn. Hij zegt: “participatie wordt nu dus vooral gebruikt om het goed te maken”. “Participatie is een vak op zich, er moeten deskundigen ingehuurd worden door gemeenten om een dergelijk traject in goede banen te

leiden", zegt Mw. Bambacht. Ze zegt: "het komen tot goede participatie is het integraal maken van alle doelgroepen en zorgen dat ze allemaal even goed hun stem naar voren kunnen brengen". Binnen de inspraak is af en toe breder kijken dan het eigen belang cruciaal. "Het is geven en nemen, balanceren tussen wat er te krijgen valt en wat de bewoner wil. De meest goede vormen van participatie is je niet specifiek te richten tot een doelgroep maar er iedereen in te betrekken", zegt Mw. Bambacht.

§ 4.2.3 *Doelgroep gemeente Haarlemmermeer*

Topic: participatie
Mw. Tanis geeft aan dat participatie op verschillende mogelijkheden tot uitvoering gebracht kan worden in Haarlemmermeer. "Ten aanzien van speelplekken laat de gemeente een ontwerp maken (Kompan heeft het beste ontwerp gemaakt) waar je vervolgens de bewoners alleen informeert", zegt ze. "Van te voren kan er gevraagd worden naar wensen en behoeften van bewoners om dit mee te nemen in het ontwerp", zegt Mw. Postma. "Deze mogelijkheden hangen af van tijd en geld, maar ook wat de gemeente wil met participatie.

De gemeente Haarlemmermeer maakt zelf de keuze of ze de bewoners alleen willen informeren of een hoger niveau van participeren gaan toepassen. Een wijkraad kan zich zodanig actief opstellen dat het verstandig is om ze van te voren er vast bij te betrekken", zegt Mw. Postma. Net als de wijkraden in Haarlemmermeer is er ook een jongerenplatform, genaamd Meniz, die ongevraagd advies mag geven aan de gemeente. "De gemeente kan dit ook niet zomaar naast zich neerleggen", zegt Mw. Postma. Haarlemmermeer heeft een participatiebeleid dat hoog in het vaandel staat. Medewerkers worden daarvoor opgeleid. "Als gemeente moeten wij daar ook een bewuste keuze in maken", zegt Mw. Tanis. Bij het opstellen van een sportnota worden altijd sportverenigingen geconsulteerd. "Dit is een standaard procedure wat ook een vorm van participatie is", zegt Mw. Postma. Met beleidsontwikkeling zal het niveau 'meebeslissen' niet aanwezig zijn, wel meedenken en raadplegen. De gemeente zal het beleid vaststellen en neemt dus de beslissing, hierin kan er wel worden ingespeeld op wensen en behoeften van bewoners. Bij de uitvoering van beleid is het participatieniveau meebeslissen wel meer aan de orde", zegt Mw. Tanis. "Wanneer er een brief binnen komt bij de gemeente van enkel een bewoner met een individueel verzoek, dan wordt daar niet op gereageerd. Wel wordt er gecheckt of dit klopt", zegt Mw. Tanis. Ze benadrukt dat je als grote gemeente niet ingaat op wensen van individuele bewoners, tenzij je daar zelf als gemeente naar vraagt.

"Het is lastig inhoud geven aan bewonersparticipatie omdat bewoners (vaak 50+) gaan reageren omdat ze helemaal geen speelplek voor de deur willen", zegt Mw. Postma. Als gemeente krijg je vaak te maken met mensen die fel tegen zijn. Dit zijn juist de mensen die op een informatieavond komen. De mensen die het allemaal wel zien zitten hoor je vaak niet omdat ze het prima vinden dat de gemeente daarin investeert. "De vraag die bij de gemeente opspeelt is of ze gehoor moeten geven aan die mensen die fel tegen zijn, of gehoor moeten geven aan de goedkeurende meerderheid. Dat is een spagaat waar de gemeente in zit. De gemeente probeert iets te doen voor die mensen die weerstand bieden, maar uiteindelijk gaan de plannen wel door", zegt Mw. Tanis.

Topic: praktijk Getsewoud

Per definitie is het niet standaard hoe er inhoud gegeven wordt aan participatie. In 2008 is het project in de wijk Getsewoud van start gegaan. Het kende destijds een moeilijk opstartfase waarbij een extern bureau een slechte rapportage leverde. De plannen in Getsewoud betrekken (her)inrichtingen van ongeveer 60 plekken. Het kan hierbij gaan om het erbij plaatsen van een schommel tot het compleet nieuw inrichten van een (speel)plek.

Bewonersparticipatie kwam vrij snel om de hoek kijken, dit was onderdeel van de offerte. Het idee was om met jongeren te praten, met kinderen een rondje door de buurt, dorps- en wijkraden benaderen, te praten met jongerenwerkers en politie; “heel logisch allemaal”, zegt Mw. Tanis. Het externe bureau heeft de wensen en behoeften in kaart gebracht. Daarnaast zijn de uitkomsten en de normen (hoeveel speelplekken zijn er en is dat aanbod (kwalitatief) genoeg) tegen het licht gehouden om te kijken wat er veranderd moest worden. “Het is niet alleen ingaan op verzoeken van bewoners, het moet ook realistisch en uitvoerbaar zijn”, zegt Mw. Tanis.

De (her)inrichting is voor een specifieke doelgroep; peiling naar wensen en behoeften is gedaan onder kinderen en jongeren, de rest van de bewoners zijn geïnformeerd via de gemeentekrant. Voor de (her)inrichtingsplannen is er ook zeer zeker weerstand gehoord. Op een informatieavond (maart 2011) zijn de plannen gepresenteerd aan de bewoner. “Mensen waren heel positief, maar ook fel tegen”, zegt Mw. Tanis. “Het is heel moeilijk dit, je krijgt nooit iedereen tevreden”, zegt Mw. Postma. De bewonersavond was er niet om meer draagvlak te creëren, men mocht een reactieformulier invullen naar aanleiding van de plannen die werden gepresenteerd. “Deze reacties zijn besproken binnen de gemeente en daaruit is besloten wat ze met die reacties gaan doen”, zegt Mw. Tanis.

Uit onderzoek is gebleken dat er veel moest veranderen in de wijk Getsewoud met betrekking tot aanbod van speelmogelijkheden. “Het is onmogelijk om hier iedereen in te betrekken, je moet dan wel een heel betrokken buurt hebben”, zegt Mw. Tanis. Ze geeft aan dat in Getsewoud uit is gegaan van wat er landelijk bekend is over de drie doelgroepen; kleintjes, basisschoolleeftijd en jongeren. Mw. Tanis zegt ook: “als je een kleine gemeente hebt dan kun je het misschien per buurt oppakken, maar Getsewoud is grootschalig; het gaat over meer dan een half miljoen euro dat in die wijk wordt gestopt”. Het betrekken van de bewoners is via de representatieve wijkraad van Getsewoud gedaan. “Getsewoud is een vinex wijk waar veel jonge gezinnen wonen met kinderen; die vertegenwoordigd zijn in de wijkraad”, zegt Mw. Tanis. “Er zijn natuurlijk altijd mensen die hun belangen niet als vertegenwoordigd voelen”, zegt Mw. Postma.

Het (her)inrichtingsproces kent verschillende fasen. De voorbereidingsfase, ook wel onderzoeksfase, waarin de wensen en behoeften in kaart worden gebracht. Dan komt de ontwikkelingsfase; het maken van een plan. Als laatste de uitvoeringsfase waarin de plannen gerealiseerd gaan worden. Mw. Tanis zegt: “tussen de ontwikkelingsfase en de uitvoeringsfase zit eigenlijk nog een tussenfase: het uitwerken van de reacties die gegeven zijn op de plannen die voortvloeien uit ontwikkelingsfase”. Dit wordt teruggekoppeld naar de bewoners per mail om ze te laten weten wat er met de reacties is gedaan.

Wat betreft de participatie heeft de gemeente Haarlemmermeer het ‘Haarlemmermeer breed’ aangepakt, dat zijn ruim 143.000 inwoners. Ruim van tevoren is om input gevraagd bij de kinderen en jongeren. “De bewoners zijn niet gevraagd, omdat speelvoorzieningen voor kinderen zijn”, zegt Mw. Tanis. Verder is er gesproken met sportservice Haarlemmermeer en hebben de wijkraden een enquête toegestuurd gekregen om op deze wijze hun input te leveren. Er is een oproep aan wijkraden geweest en de wijkraden zijn actief benaderd en het is aan hen de taak om dit naar de achterban door te spelen – de rest van de bewoners. Verder heeft Haarlemmermeer zes gebiedsmanagers, zij zijn het contact tussen de gemeente en de bewoners. “In die zin hebben bewoners de kans gehad om inspraak te doen via de gebiedsmanagers”, zegt Mw. Postma. Mw. Tanis geeft aan dat de wensen en behoeften die er zijn vaak

een bevestiging is van wat de gemeente al weet. De kleine kinderen moeten speelvoorzieningen dicht bij huis hebben, wat oudere kinderen willen grotere ruimtes waar ze hun energie kwijt kunnen. Niet geheel beweegvriendelijk zijn de ontmoetingsplekken voor jongeren waar ze kunnen 'chillen'.

§ 4.2.4 *Doelgroep wijkraad Getsewoud*

Topic: ervaringen
"Het participeren in de wijk Getsewoud is nu redelijk actief te noemen", zegt Mw. Beelt. De wijkraad is een platform, ze communiceren via de wijkkrant en internetsite weer terug naar de bewoners. Een informatieavond wordt altijd georganiseerd voor die mensen die de wijkraad juist daarin betrokken wil hebben. Op een dergelijke avond kan de wijkraad ook geen 6000 mensen behappen en moeten ze ook vaak een deel schiften omdat mensen het vaak hebben over hun eigen voor- of achtertuin; het NIMBY (not in my backyard) effect. De wijkraad wil het wijkbreed bekijken en het algemeen belang voorop stellen. "Dit is natuurlijk een spanningsveld, maar dat maakt niet uit", zegt Mw. Beelt.

De wijkraad is behoorlijk representatief te noemen. Ze zegt: "kinderen zelf zijn er natuurlijk niet in vertegenwoordigd, maar de wijkraad probeert daar wel de aandacht naar uit te laten gaan". In overleg met de gemeente Haarlemmermeer vinden informatieavonden nu rond 17:00 uur plaats in plaats van 19:30 tot 22:00 uur. "Hierdoor kunnen kinderen zelf ook naar deze avonden toekomen", zegt Mw. Beelt. De kinderen worden zo direct geïnformeerd over de toekomstige speelplekken en worden zo nog nieuwsgieriger. "Het is ook hun plekje", zegt ze; en daar mogen kinderen best over meedenken. Ze is er van overtuigd dat de acceptatie dan hoger ligt met betrekking tot de speelplekken en daar uiteindelijk ook beter mee om zullen gaan.

"Er heeft vooralsnog één informatieavond plaatsgevonden (eind maart 2011) waarin de bewoner het voorstel van Kompan BV gepresenteerd kreeg door middel van plaatjes en foto's per gebied. De bewoners zijn wel in staat gesteld om schriftelijk opmerkingen in te dienen. "Daar werd goed gebruik van gemaakt", zegt Mw. Beelt. Ze zegt ook: "het hele traject wat betreft het kijken naar wensen en behoeften is overgeslagen, dat is tien jaar geleden een keer gebeurd bij het ontstaan van de wijk". De demografie is in de vinex wijk veranderd, mede daarom is het aanbod in de wijk niet meer voldoende. Mw. Beelt vindt wel dat bewoners ook moeten nagaan dat wanneer kinderen ouder worden ze ook verder van huis kunnen spelen. "Dat maakt het te kort aan aanbod van speelvoorzieningen wat minder problematisch", zegt Mw. Beelt. Het ene kind kan zich prima vermaken op een kleedje in het grasveld terwijl het andere kind geëntertaind moet worden. Mw. Beelt heeft het voornamelijk over de fysieke inrichting. Wat betreft een sociaal programma, "dat wordt te weinig gedaan", zegt ze.

Topic: participeren
De personen die in de wijkraad zitten zijn vrijwilligers die, naast het vervullen van een taak in de wijkraad, ook gewoon een baan hebben. "Op het moment dat de wijkraad geïnformeerd wordt dat er iets gepland staat dan wil je daarin participeren. Echter moet er dan wel al geld beschikbaar zijn, een plan klaarliggen waarin staat dat iets mag gebeuren. Anders is het zonde van de tijd van de wijkraad die zij besteden om te participeren", zegt Mw. Beelt. Het is belangrijk dat de Raad de plannen goedkeurt. "Het is dan ook weer een beetje 'een kip en ei verhaal'", zegt ze. Want, wanneer je ergens geld voor wilt incasseren moet er eerst een plan zijn waarin je als wijkraad participeerde.

Het is dus een behoorlijk spanningsveld waarin alle partijen zitten. In het gebiedsteam en wijkplatform wil de wijkraad dan ook betrokken blijven zodat ze uitgenodigd worden in het voortraject. "Betrokken raken in het voortraject is wat de wijkraad wil, maar dat initiatief ligt bij de wijkraad zelf", zegt Mw. Beelt. De wijkraad moet dan wel weten wanneer een bepaald onderwerp op de agenda staat en is daarom veel bezig met lobbyen. "Met alle respect; de gemeente zit niet te wachten op een enthousiaste bewoner die zich overal maar mee wil bemoeien, zo word je wel bestempeld", zegt Mw. Beelt. Maar de

gemeente kan de houding van de wijkraad wel waarderen. Mw. Beelt zegt: “wanneer je kritiek uit dan moet je daar ook over nagedacht hebben en met een oplossing komen”. “Deze gezonde verstandhouding tussen beide partijen en tot iets komen bevalt goed. De gemeente wil dat iets gedragen wordt en de wijkraad wil dat het wordt uitgevoerd, daarin kan bemiddeld worden”, zegt Mw. Beelt.

De makken die de wijkraad heeft is dat er om de vier jaar een nieuwe Raad gekozen wordt. Dit heeft tot gevolg dat het vertrouwen geschaad kan worden dat in de voorgaande vier jaar is opgebouwd. De wijkraad heeft er veel baat bij dat wat er in die vier jaar is bereikt ook op de agenda komt te staan zodat de volgende Raad er mee verder kan. “Het haalt wel eens al de energie uit je lijf wanneer het vertrouwen opnieuw moet worden opgebouwd en de wijkraad alles voor de derde keer moet vertellen”, zegt Mw. Beelt.

§ 4.3 Samenvatting

Deze samenvatting geeft puntsgewijs de meest belangrijke resultaten weer met betrekking tot de twee empirische vragen:

1. *Wat zeggen experts over bewonersparticipatie in relatie tot het (her)inrichten van een beweegvriendelijke omgeving (wijk)?*
2. *Hoe is de feitelijke praktijksituatie in de wijk Getsewoud, gemeente Haarlemmermeer, t.a.v. bewonersparticipatie bij het inrichten van een beweegvriendelijke omgeving (wijk)?*

§ 4.3.1 *Eerste empirische vraag*

- Hogere mate van participatie geeft meer verantwoordelijkheidsgevoel bij de bewoner.
- De gemeente moet zorgen voor de middelen, niet alle verantwoordelijkheid kan bij de bewoner liggen.
- Elke situatie is lokaal verschillend, een grondige analyse aan de voorkant is nodig om alle belevingen m.b.t. de omgeving in kaart te brengen.
- Naast bewoners zijn er nog andere partijen die betrokken moeten worden, aan de voorkant moet daar een totaalplaatje van gemaakt worden.
- Bewoners kunnen individueel betrokken worden, een representatief collectief is ook mogelijk.
- Een procesbegeleider is nodig om participatie van alle belanghebbenden in goede banen te leiden.
- Alle belanghebbenden moeten zo vroeg mogelijk in het participatietraject betrokken worden.
- De doelgroep bewoners kan onderverdeeld worden in vier ‘belevingswerelden’, waarmee Bureau Buhrs werkt.
- De gemeente is vaak defensief en handelt reactief.

§ 4.3.2 *Tweede empirische vraag (praktijk)*

- Per definitie is het niet standaard hoe er inhoud gegeven wordt aan participatie in de gemeente Haarlemmermeer.
- Zowel gemeente als wijkraad geeft gehoor aan het algemeen belang van de bewoners.
- In 2008 kende het project m.b.t. de (her)inrichtingsplannen een moeilijke opstartfase, dit i.v.m. slechte rapportage van een extern bureau.
- De plannen in Getsewoud zijn afgestemd op wat er landelijk bekend is over de specifieke doelgroep ‘kinderen en jongeren’.
- Het betrekken van bewoners is via de wijkraad Getsewoud gedaan.
- Het (her)inrichtingsproces kende verschillende fasen: voorbereidingsfase (ook wel onderzoeksfase), ontwikkelingsfase, terugkoppelfase en de uitvoeringsfase.
- Bewoners hebben de kans gehad om inspraak te doen via de gebiedsmanager, Mw. Beelt voor de wijkraad Getsewoud.
- Het participatieniveau van individuele bewoners is informeren.
- Het participatieniveau van de wijkraad Getsewoud is raadplegen.
- Op initiatief van de wijkraad zorgen zij ervoor dat ze in het voortraject mee mogen praten, het participatieniveau is dan adviseren.
- Er heeft één informatieavond plaatsgevonden, in de terugkoppelfase.
- De gemeente heeft veel waardering voor het werk dat Mw. Beelt doet, meedenken en niet alleen kritiek uiten.

5. Conclusie

De conclusie komt tot stand door antwoord te geven op de analytische vraagstelling:
"Komt de praktijk in de wijk Getsewoud (gemeente Haarlemmermeer), overeen met de theorie over bewonersparticipatie en het (her)inrichten van de beweegvriendelijke omgeving?"

§ 5.1 Beweegvriendelijke omgeving

Zoals gebleken is uit het theoretisch kader is een BVO meer dan alleen een omgeving met één of meerdere speelplekken. Echter, speelplekken zijn wel onderdeel van een BVO. In Getsewoud zullen in totaal ongeveer 60 plekken specifiek worden (her)ingericht voor het sporten, spelen en ontmoeten. De aandacht gaat hierbij dus uit naar de formele speelruimte. Een conclusie die getrokken kan worden is dat het project in de wijk Getsewoud ten aanzien van de speel-, sport- en ontmoetingsplekken een onderdeel is van het BVO concept.

"In de beleidsnota 2009-2013 gaat de gemeente Haarlemmermeer in op spelen, sporten en ontmoeten in de openbare buitenruimte voor de jeugd in Haarlemmermeer in brede zin. Het gaat om bespeelbare ruimtes, voorzieningen die aansluiten bij de verwachtingen en leefwereld van kinderen en jongeren, het stimuleren van bewegen, het faciliteren van ontmoeten door jongeren, et cetera." (Gemeente Haarlemmermeer, 2009). Uit onderzoek van TNO (2009) is gebleken dat bewegen (bij volwassenen) voor 95% bestaat uit functioneel bewegen en bij jongeren voor 81%. Een logische conclusie is dat hier dan ook de meeste gezondheidswinst te behalen valt. Door te kijken naar het BVO concept kan er het volgende geconcludeerd worden: de gemeente Haarlemmermeer investeert niet direct op functioneel bewegen maar juist sportief bewegen. Vervolgens kan geconcludeerd worden dat de speelplekken niet als eerste belang hebben de gezondheid toe te laten nemen, maar dat het moet bijdragen aan een betere leefbaarheid in de wijk.

§ 5.2 Bewonersparticipatie

Participatie heeft in de wijk Getsewoud inhoud gekregen. Op basis daarvan kunnen een aantal zaken geconcludeerd worden:

Haarlemmermeer wil de beste service gemeente van Nederland zijn waarbij de 'focus klant' (goed service voor de bewoner) geldt. In de gemeente zijn er verschillende mogelijkheden om participatie tot uitvoering te laten brengen, geeft Mw. Tanis aan. Het niveau op de participatieladder is niet hoog ten aanzien van het project in de wijk Getsewoud. De individuele burger is alleen geïnformeerd. De gemeente betrekt de bewoner via de wijkraad op een hoger niveau, namelijk raadplegen. De wijkraad neemt zelf het initiatief om te lobbyen om advies te kunnen geven over bepaalde zaken. De conclusie die hieruit te trekken valt is dat ondanks de matige start van het project, participatie toch een rol heeft mogen spelen.

Er wordt op een zeer formele manier met de individuele bewoners gecommuniceerd wat het niveau van betrokkenheid niet optimaliseert. Echter, niet alle bewoners zijn in de gelegenheid (tijdgebrek) om hoger op de participatieladder te klimmen. De wijkraad van Getsewoud straalt representativiteit uit voor bewoners door het algemeen belang te kiezen. De gemeente Haarlemmermeer verkiest dit ook boven een individuele wens en behoefte. Het algemene belang staat voorop, een individueel verzoek komt niet ter sprake. Echter gebeurt het wel vaak dat zowel wijkraad als gemeente hier mee te maken krijgen. Zowel de gemeente Haarlemmermeer als de wijk Getsewoud telt veel inwoners. Geconcludeerd kan worden dat de gemeente een logische keuze gemaakt heeft om haar bewoners via de georganiseerde vorm (de wijkraad) te betrekken.

In gesprek met Mw. Beelt kwam ter sprake dat de relatie tussen de gemeente Haarlemmermeer en de wijkraad Getsewoud goed te noemen is. Echter, het vertrouwen moet elke vier jaar opnieuw opgebouwd worden als de Raad herkozen wordt. Dit kost veel energie bij vrijwillige inzet van de wijkraad. Hieruit kan geconcludeerd worden dat het vertrouwen in de gemeente niet altijd vanzelfsprekend is.

Het probleem dat zich voordoet in de wijk Getsewoud, met betrekking tot een te kort aan speel-, sport- en ontmoetingsplekken, moest zo snel mogelijk verholpen worden. Met die gedachte is de gemeente te werk gegaan. In Getsewoud is er lokaal geen wensen en behoeften onderzoek gedaan. Geconcludeerd kan worden dat als eenmaal de plannen zijn uitgevoerd, de mogelijkheid bestaat dat de wensen en behoeften niet voldoen ten aanzien van de specifieke doelgroep (kinderen en jongeren).

De (her)inrichtingsplannen hebben zich toegespitst op een specifieke doelgroep wat betreft de wensen en behoeften, namelijk de kinderen en jongeren. Omwonenden hebben niet voldoende mee mogen denken. Mw. Tanis vindt ook dat dit niet nodig is omdat speelplekken voor kinderen zijn. Hieruit valt te concluderen dat de gemeente zich direct gericht heeft op de gebruiker.

Gezien de definitie van participatie, die in dit onderzoek is gehanteerd, is de gemeente Haarlemmermeer uitgegaan van het volgende: bewoners zijn in mindere mate betrokken, namelijk geïnformeerd. Geconcludeerd kan worden dat dit een geschikte manier is om inhoud te geven aan participatie. Echter zijn de bewoners niet op tijd geïnformeerd want de plannen voor de speel-, sport- en ontmoetingsplekken lagen al op tafel. Met dit geven kan vervolgens de conclusie getrokken worden dat bewonersparticipatie hierdoor niet geheel correct ingezet lijkt te zijn. Met name ‘het op tijd’ informeren had eerder gekund om meer met de feedback van bewoners te kunnen doen.

Om terug te komen op de doelen die bewonersparticipatie kan hebben, zoals gezegd is in de probleemstelling, kan het volgende geconcludeerd worden:

1. Het aansluiten bij de wensen en behoeften van de jongeren in de wijk Getsewoud is niet optimaal tot uitvoering gebracht. Het niveau van participeren is laag gebleven en tevens is deze doelgroep te laat betrokken. De (her)inrichtingsplannen waren al klaar en de gemeente Haarlemmermeer heeft zelf besluiten genomen.

2. Het beïnvloeden van beleid door individuele bewoners, zoals verticale participatie, gebeurt indirect via de wijkraad Getsewoud. Het motto van de wijkraad is: voor en door bewoners. De wijkraad is de schakel tussen individuele bewoners en gemeente. De wijkraad Getsewoud is erg actief en is beslist een goede gesprekspartner van de gemeente geworden. Zij kunnen niet door de gemeente genegeerd worden omdat er dan veel weerstand ontstaat. De gemeente heeft met een informatieavond de wil van de wijkraad ingewilligd. Op deze manier heeft de individuele bewoner mogen participeren, maar wel pas aan het einde van het (her)inrichtingstraject. Het creëren van draagvlak bij omwonenden heeft dus feitelijk niet plaatsgevonden. Het lijkt er op dat er dus onvoldoende naar optimale participatie gestreefd is.

3. Bewonersparticipatie, zoals het inhoud gekregen heeft in de wijk Getsewoud, heeft wel gezorgd voor de voorbereiding op het gebruik van de beweeglocatie bij bewoners. In tegenstelling tot bewoners hebben organisaties de voorbereiding niet gehad. De combinatiefunctionaris is hier een voorbeeld van. Zij hebben niet mee geparticipeerd in de (her)inrichtingsplannen.

6. Discussie

De discussie bestaat uit verschillende paragrafen. Hier zal een terugkoppeling gemaakt worden naar de doelstelling van het onderzoek. Door de relatie tussen het theoretisch kader en de resultaten te beschrijven zal het duidelijker worden waarom bepaalde conclusies getrokken zijn. De praktische relevantie en de begrenzing van het onderzoek zullen ook beschreven worden. De discussie die in dit hoofdstuk aan bod komt, zal net als de conclusie, structuur bieden voor het hoofdstuk aanbevelingen. De aanbevelingen verwijzen direct naar de doelstelling van dit onderzoek. Als laatste zal er in dit hoofdstuk (discussie) een suggestie gedaan worden voor eventueel vervolgonderzoek.

Het doel van het onderzoek is het geven van aanbevelingen aan gemeenten in Nederland door bestudering van de theorie over bewonersparticipatie en beweegvriendelijke omgeving (goede praktijkvoorbeelden), de aanwezige kennis van zowel binnen als buiten het NISB en de praktijkervaring uit de gemeente Haarlemmermeer (wijk Getsewoud).

De gemeente Haarlemmermeer is een pilotgemeente van het BVO project van NISB geweest. Beide partijen hebben de samenwerking stopgezet vanwege de plannen van de gemeente Haarlemmermeer. Zij hebben gezegd niet verder mee te willen gaan in het BVO concept omdat het bij de (her)inrichtingsplannen alleen om de speel, sport en ontmoetingplekken ging. Haarlemmermeer kon daarom geen pilotgemeente meer zijn. De plannen waren ook klaar en er kon gestart worden met realiseren. Bewonersparticipatie is het belangrijkste onderdeel dat plaatsvond in de praktijk.

§ 6.1 Relatie tussen conclusie en het theoretisch kader

§ 6.1.1 *Beweegvriendelijke omgeving*

In het projectvoorstel (2009) van het NISB doet Dhr. Meerwaldt een uitspraak over wat een beweegvriendelijke omgeving inhoudt. Er bestaat nog geen samenhangende visie, wel wordt er steeds meer in beleidsdocumenten over geschreven.

Deze uitspraak richt zich op de volgende punten:

- De omgeving moet uitdagen tot bewegen;
- Er moeten voldoende geschikte voorzieningen / plekken / mogelijkheden zijn voor alle doelgroepen;
- Deze voorzieningen moeten dichtbij, veilig, schoon en laagdrempelig zijn;
- Deze voorzieningen moeten goed beheerd worden en er moet een activiteitenaanbod zijn.

De intentie bij de (her)inrichtingsplannen in de wijk Getsewoud komen niet exact overeen met de hierboven genoemde criteria. Wat gemeente Haarlemmermeer goed heeft gedaan is de aandacht uit te laten gaan naar een voldoende aanbod van speel-, sport- en ontmoetingsvoorzieningen in de wijk. Daarbij is er specifiek gelet op de doelgroep kinderen en jongeren. Zodoende heeft Haarlemmermeer als doel het aanbod voor alle doelgroepen op voldoende niveau te krijgen. Gezien het gebrek aan ruimte in de vinex wijk Getsewoud, omdat de bebouwing dicht op elkaar is, heeft men niet een optimale (her)inrichting kunnen realiseren. De ontwerpplannen zijn door Kompan BV zo optimaal mogelijk ontworpen. Zij bezitten veel expertise op het gebied van onder andere veiligheid en laagdrempelige voorzieningen. De insteek van gemeente Haarlemmermeer was meer een leefbaarheids probleem waarbij hangjongeren het voornaamste thema was. Haarlemmermeer heeft niet gekozen voor een optimale gezondheidswinst. Echter dragen de (her)inrichtingsplannen wel hieraan bij.

§ 6.1.2 *Bewonersparticipatie*

- Hoger participatieniveau

Het niveau op de participatieladder van de individuele bewoner ten aanzien van het project in de wijk Getsewoud is niet hoog, namelijk **informeren**. De gemeente Haarlemmermeer heeft de (her)inrichtingsplannen gepresenteerd aan haar bewoners door middel van een informatiebijeenkomst. De individuele bewoner heeft de plannen aanschouwd en heeft daar zijn of haar reactie op mogen geven. Deze bijeenkomst heeft wel in de laatste fase plaatsgevonden waardoor de plannen zo goed als definitief waren. Het is onbekend wat de gemeente met de opmerkingen heeft gedaan.

Bedenkelijk is het wel, aangezien de gemeente het algemeen belang nastreeft en niet ingaat op individuele verzoeken van de bewoner. De bewoners die op de informatiebijeenkomst zijn gekomen, waren enerzijds mensen met weerstand ten aanzien van eigen belang, anderzijds mensen die meer informatie behoefde. Het is bedenkelijk omdat de gemeente uitgaat van de goedkeurende meerderheid die niet bij de informatiebijeenkomst aanwezig was.

De reden dat deze informatiebijeenkomst heeft plaatsgevonden komt doordat de wijkraad hierover met de gemeente in gesprek is gegaan. De wijkraad heeft dus een hoger niveau op de participatieladder, namelijk **raadplegen**. Deze georganiseerde bewoners, in de vorm van de wijkraad, is een voorbeeld waaruit blijkt dat bewoners het niet altijd eens zijn met beleid van bovenaf. Houten, M. et al. (2010) geeft aan dat bewonersparticipatie door de jaren heen van karakter is veranderd. Dit heeft geresulteerd in het feit dat de wijkraad een gesprekspartner is geworden van de gemeente. “Een wijkraad kan zich zodanig actief opstellen dat het verstandig is om ze van te voren er vast bij te betrekken”, heeft Mw. Postma gezegd. Hieruit blijkt ook dat de wijkraad beslist niet vergeten mag worden en mee moet kunnen praten met de gemeente.

De gemeente Haarlemmermeer is opgedeeld in zes gebieden. Elk gebied heeft een gebiedsmanager die ongeveer zes keer in het jaar een bijeenkomen met de gemeente. Mw. Beelt is zelf één van deze gebiedsmanagers. Zij doet haar uiterste best om in een voortraject mee te mogen praten met de gemeente.”Wanneer je kritiek uit dan moet je daar ook over nagedacht hebben en met een oplossing komen”, heeft Mw. Beelt gezegd. Om hoger op de participatieladder te klimmen moet de wijkraad zelf het initiatief nemen. Het niveau ‘**adviseren’** is dus niet altijd aan de orde.

Bewoners (volwassenen, kinderen en jongeren) voelen zich over het algemeen meer verantwoordelijk voor een speel-, sport- of ontmoetingsplek als zij een aandeel hebben in de planvorming, de realisatie en het beheer ervan. Participatie kan er ook voor zorgen dat de (her)inrichting hiervan zo goed mogelijk aansluit bij de wensen en behoeften van bewoners (Gemeente Haarlemmermeer, 2009). Deze tekst komt uit de beleidsnota *spelen, sporten en ontmoeten in de buitenruimte 2009-2013* en benadrukt eigenlijk het belang van een goede participatie. De vraag is in hoeverre de bewoners écht een aandeel gehad hebben in de plannen omdat de individuele bewoner pas laat is geïnformeerd.

- Individueel en collectief

De gemeente Haarlemmermeer is een grote gemeente met 143.000 inwoners. De wijk Getsewoud is eveneens grootschalig waarbij het gaat over meer dan een half miljoen euro dat in de wijk gestopt wordt. Mw. Tanis geeft aan dat wanneer het project per buurt werd opgepakt de individuele bewoner betrokken kon worden. Ze hebben het nu grootschalig aangepakt en de bewoner benaderd via de wijkraad. Gezien de lokale situatie, de ernst van het probleem en het tijdsbestek waarin het probleem opgelost moest worden, heeft de gemeente Haarlemmermeer een logische keuze gemaakt door de bewoner via de wijkraad te betrekken. Het is goed dat de gemeente Haarlemmermeer en de wijkraad Getsewoud het algemeen belang voorop stellen. Doordat het een grote gemeente is, wordt het communiceren met de individuele bewoner haast onmogelijk. Door de jaren heen is het karakter van bewonersparticipatie veranderd. Taai en heftig verzet van bewoners was de aanzet tot de eerste

generatie; de georganiseerde bewoners. De wijkraad wordt hoe dan ook betrokken, anders stuit de gemeente op veel weerstand. Het in gesprek gaan met een georganiseerde vorm van bewoners vindt in de representatieve wijkraad Getsewoud plaats. In de vinex wijk wonen namelijk veel jonge gezinnen met kinderen die ook in de wijkraad zitten. In het geval van dit onderzoek wordt er specifiek voor de kinderen en jongeren een voorzieningen aanbod gerealiseerd. De bewoners weten waarover ze praten omdat het algemeen belang van de kinderen ook vertegenwoordigd is in de wijkraad. Verder is hier ook geen discussie over mogelijk wat de keuze van Haarlemmermeer betreft.

- Verankeren van beleid

In beleidsdocumenten van de gemeente Haarlemmermeer wordt aandacht besteed aan het beargumenteren van inhoud geven aan participatie bij een bepaald project. Zoals het project in de wijk Getsewoud worden er speel-, sport- en ontmoetingsplekken gerealiseerd om de kwaliteit van leefbaarheid in de wijk te optimaliseren. Het participatieniveau hierin van de individuele bewoner is niet hoog en de machtsverhouding tussen gemeente Haarlemmermeer en bewoners is nadrukkelijk aanwezig. Hierin is het logisch dat de gemeente wil beslissen over wat uiteindelijk uitgevoerd moet worden en wat niet. De gemeente beschikt over de financiën en bepaalt daarin hoeveel geïnvesteerd gaat worden in een dergelijk project als in Getsewoud.

Voor dit onderzoek is politiek-maatschappelijke participatie belangrijk. Hierin gaat het over het vergroten van de toegankelijkheid van fysiek en sociaal, het vergroten van macht om veranderingen door te voeren en beïnvloeding van wet- en regelgeving (Houten, M. et al., 2004). Het niveau van participeren van de wijkraad is raadplegen, op initiatief van de wijkraad soms adviseren. In theorie: bij adviseren stellen politiek en bestuur de agenda samen op in het begin van een proces. Echter krijgen betrokkenen de gelegenheid problemen aan te dragen en oplossingen te formuleren. Deze ‘ideeën’ krijgen een volwaardige rol in de ontwikkeling van beleid. De resultaten zijn bindend maar mogen bij de besluitvorming door politiek (beargumenteerd) afwijkend zijn. De participant heeft de rol als adviseur (Movisie, 2010). De gemeente Haarlemmermeer kan de bestaande machtsverhouding behouden maar kan overwegen om het niveau van participeren in het beleid te verhogen en dit vervolgens te verankeren. Dit komt de betrokkenheid van de bewoners ten goede en eveneens versterkt dit het vertrouwen in de gemeente doordat bewoners het beleid mogelijk beïnvloeden.

Het vertrouwen in de gemeente wordt elke vier jaar sterk op de proef gesteld. Elke vier jaar wordt er een nieuwe Raad herkozen wat ervoor zorgt dat relaties tussen de wijkraad en Raad weer aangesterkt moeten worden. Wanneer bepaalde afspraken verankerd worden in het beleid dan kunnen beide partijen uitgaan van meer zekerheid. De wijkraad is een goede gesprekspartner, dat is gebleken. Het participatieniveau ‘adviseren’ is echter nog geen zekerheid. Wanneer dit niveau van betrokkenheid van de wijkraad in het beleid wordt verankerd, dan is het vertrouwen meer uitgesproken. Op initiatief van de gemeente zal de wijkraad uitgenodigd moeten worden om voortaan in het voortraject mee te praten en hierin de gemeente kan voorzien van advies. Op deze wijze kan de gemeente nog meer de ‘focus klant’ waarmaken in de rol als beste servicegemeente van Nederland.

- Specifieke doelgroep

Voor het project in de wijk Getsewoud zijn de wensen en behoeften in kaart gebracht. Mw. Tanis geeft aan dat er is uitgegaan van wat er landelijk bekend is over de specifieke doelgroep 'kinderen en jongeren'. De (her)inrichtingsplannen zijn ontwikkeld door Kompan BV. Zij bezitten veel expertise op het gebied van spelen en sporten in de openbare ruimte. Zij hebben de wensen en behoeften van de specifieke doelgroep vertaald in de fysieke omgeving door middel van de plannen. Mw. Tanis vindt het nodig om andere bewoners hierin te betrekken omdat speelplekken voor kinderen zijn. De gemeente Haarlemmermeer had echter beter gebruik kunnen maken van het inhoud geven aan participatie. Hierin is het creëren van draagvlak bij omwonenden niet aan de orde geweest. Mw. Tanis heeft aangegeven dat de informatieavond niet in het teken stond van draagvlak creëren. Hier heeft de gemeente Haarlemmermeer een gemiste kans voor het slagen van de (her)inrichtingsplannen. De speelplekken bevinden zich namelijk ook in de directe leefomgeving van de bewoners. Wanneer bewoners inbreng in de ontwikkeling van de plannen gehad zouden hebben, dan zou hun instemming met de plannen ook groter geweest zijn. Bij de informatieavond waren dikwijls bewoners aanwezig die weerstand tegen de plannen hadden. Deze opkomst zou beperkt kunnen worden wanneer er in het voortraject draagvlak zou zijn gecreëerd onder de bewoners.

De lokale wensen en behoeften van de kinderen en jongeren is niet gepeild. Het is dus mogelijk dat wanneer de plannen zijn uitgevoerd het niet voldoet aan de lokale wens en behoefte. Volgens Mw. Bambacht is het van belang dat de lokale situatie dus gepeild wordt. Echter moet dit nog blijken en het is te hopen dat deze 'onzekerheid' niet klopt en dat de investering (ruim een half miljoen) het waard is gebleken. Gezien het feit dat de gemeente Haarlemmermeer binnen een relatief korte tijd een aanbod gecreëerd wilde hebben valt er wat te zeggen voor de manier waarop het nu is aangepakt. Natuurlijk is de landelijke kennis ergens op gebaseerd en heeft de gemeente een sterk argument daarvan uit te zijn gegaan.

- BVO en (bewoners)participatie

De (her)inrichtingsplannen in de wijk Getsewoud hebben zich alleen gefocust op de fysieke (her)inrichting. De gemeente Haarlemmermeer werkt onder andere met combinatiefunctionarissen en gediplomeerde sportbegeleiders die activiteiten in de wijk organiseren. Er is hier sprake van een sociaal aanbod in de wijk. Wanneer we kijken naar het participatietraject dan zijn deze partijen niet betrokken geweest bij de (her)inrichtingsplannen. Vanuit het BVO concept wordt er een koppeling gemaakt tussen het fysieke en sociale aanbod. Daarbij kan met (bewoners)participatie op ingesprongen worden door niet alleen bewoners te betrekken maar ook andere belanghebbenden. De doelen die bewonersparticipatie kan hebben zeggen niet alleen iets over het voldoen aan wensen en behoeften, het creëren van draagvlak bij omwonenden, maar ook over het voorbereiden van bewoners en organisaties die gebruik gaan maken van de omgeving.

Participatie gaat niet alleen over het betrekken van bewoners, maar over alle belanghebbenden met betrekking tot de (her)inrichting van een BVO. De (her)inrichting is mogelijk specifiek voor een bepaalde doelgroep. Volgens Mw. Sondeijker moet er echter rekening gehouden worden met de verschillende wensen en behoeften van alle doelgroepen. Daarbij geeft Mw. Hampsink aan dat iedereen (in de vorm van een representatieve selectie) bij het begin betrokken moet worden. Feitelijk moet er een doelgroepenanalyse gemaakt worden die in kaart brengt wie er allemaal belang bij heeft. Het (her)inrichten van een BVO gaat ook over het koppelen van zowel fysiek als sociaal. Wanneer een programma-aanbod (sociaal) fysiek niet voldoet aan de wensen en behoeften van organisaties die daarvoor moeten zorgen, dan is het betrekken van deze partijen van essentieel belang om de plannen voor het fysieke aanbod optimaal te ontwikkelen om de sociale omgeving zo goed mogelijk te kunnen realiseren.

- De bewoner en belevingswerelden

Participatie ten behoeve van het BVO concept gaat dus over meerdere partijen. De bewoners zijn hier een doelgroep van. Deze doelgroep kan echter onderverdeeld worden in vier groepen. Dit zijn de belevingswerelden van mensen, zoals Bureau Buhrs deze omschrijft. Op basis van deze vier categorieën kunnen er geschikte participatiewerkvormen ingezet worden om bewoners op een zo optimaal mogelijke manier te betrekken. In Getsewoud is geen rekening gehouden met welk type bewoners geparticipeerd moest worden. Het is wel een meerwaarde om de participatiewerkvorm aan te laten sluiten op de doelgroep.

§ 6.2 Praktische relevantie

Vanuit haar opdracht om sport en bewegen in te zetten voor gezondheid, participatie en leefbaarheid wil het NISB een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van kennis op het gebied van 'beweegvriendelijke omgeving'. NISB wil deze kennis onder meer vergaren door het volgen van acht pilots door heel Nederland, waar Haarlemmermeer er één van was.

Het doel van het project Beweegvriendelijke Omgeving (BVO) is om meer inzicht te krijgen in:

- de praktijk versus de theorie; klopt de literatuur met de ideeën van de gemeente(n);
- de fysieke en sociale maatregelen die genomen kunnen worden om een BVO te realiseren;
- het proces om te komen tot een BVO met succes- en faalfactoren in zowel het beleids- als het uitvoeringsproces;
- de effecten van de genomen maatregelen; zorgt een BVO voor meer sport en bewegen.

Met het project Beweegvriendelijke Omgeving heeft NISB samen met VWS de ambitie geformuleerd om meer kennis te verzamelen over de BVO. De kennis zal gebruikt worden om antwoord te geven op vragen als: Wat is de BVO? Hoe verloopt het beleidsproces op lokaal niveau? Wat heeft een gemeente nodig om te komen tot meer beweegvriendelijke wijken? En tot slot: hoe kunnen landelijke instanties zoals NISB (in opdracht van het ministerie van VWS) de verworven kennis beter verspreiden (NISB, 2011).

Dit onderzoek maakt duidelijk met welke aspecten een gemeente rekening dient te houden, bij het toepassen van (bewoners)participatie in relatie tot het (her)inrichten van een BVO. Het NISB is bezig een toolbox te ontwikkelen waarvan dit onderzoek deel van uit maakt. Het NISB kan dit onderzoek gebruiken door de kennis die is verzameld te verspreiden. Wanneer bij het (her)inrichten van een BVO (bewoners)participatie gebruikt wordt kan het NISB de conclusies en aanbevelingen uit dit onderzoek gebruiken. Het NISB als kennis instituut kan op deze manier gemeenten in Nederland wijzen op de uitkomsten van dit onderzoek.

§ 6.3 Begrenzing van het onderzoek

Tijdens het praktijkgedeelte van dit onderzoek zijn verschillende suggesties gedaan om nog te spreken met verschillende personen. Echter is hier te weinig tijd voor geweest om ook deze personen te benaderen en mee te nemen in het onderzoek.

Verder is effect van het project in Getsewoud van cruciaal belang met betrekking tot dat wat er in praktijk wel en niet heeft plaatsgevonden. Bewonersparticipatie is onderdeel geweest van het project in de wijk Getsewoud. Echter is de groep bewoners een onderdeel van belanghebbenden, die in theorie allemaal betrokken zouden moeten worden bij het (her)inrichten van een BVO. Op deze manier is er in de gemeente Haarlemmermeer niet gewerkt en kan daar ook geen conclusie aan verbonden worden.

De respondenten van de interviews zijn uniek en hebben persoonlijke meningen en ervaringen gedeeld. De conclusies en aanbevelingen zijn uitdrukkelijk geen blauwdruk voor het inhoud geven aan (bewoners)participatie bij het (her)inrichten van een BVO.

§ 6.4 Suggestie voor verder onderzoek

Het project dat in de wijk Getsewoud heeft plaats gevonden zal met betrekking tot de (her)inrichtingsplannen nog uitgevoerd moeten worden. Er kan in dit onderzoek geen conclusie getrokken worden over mogelijk effect van de (her)inrichtingsplannen. Dan zou een vervolgonderzoek nodig zijn om de effecten in kaart te brengen.

Het is voor gemeenten interessant om te kijken of zij met het (her)inrichten van een omgeving willen voldoen aan het concept BVO. Het project BVO van het NISB is nog bezig met pilotgemeenten om ervaringen op te doen en zal uiteindelijk geëvalueerd worden. Voor verder onderzoek is het aan te bevelen voor gemeenten om bij te dragen aan het BVO project. Met betrekking tot dit onderzoek is voor verdere verdieping vervolgonderzoek nodig waarin in praktijk een omgeving, volgens het BVO concept, wordt (her)ingericht. Bij deze herinrichting moet participatie optimale invulling krijgen. Daarbij is een hoog participatieniveau (minimaal adviseren) nodig, niet alleen bij bewoners maar ook partijen die moeten zorgen voor een sociaal programma-aanbod. Elke belanghebbende moet hierin een plek verdienen bij de planvorming die de omgeving maakt tot een BVO.

Enerzijds kunnen aanbevelingen uit dit onderzoek worden meegenomen door gemeenten wanneer zij een BVO willen realiseren waarbij bewonersparticipatie een rol gaat spelen. Anderzijds kunnen er nieuwe aanbevelingen gedaan worden naar aanleiding van vervolgonderzoek.

- Participatie voor alle belanghebbenden (waaronder bewoners)
- Een complete BVO, waarbij de aandacht uitgaat naar alle facetten hiervan.

Voor concrete participatiewerkvormen is het wenselijk om een inventarisatieonderzoek te doen naar welke werkvormen er allemaal bekend zijn en beschreven staan. Zie hiervoor de website http://www.ipp-participatiewijzer.nl/.

Met betrekking tot de belevingswerelden waar Bureau Buhrs in gespecialiseerd is, is sterk aan te bevelen hen te raadplegen over welke werkvormen van participatie van toepassing zijn bij de verschillende belevingswerelden (zie bijlage 4).

7. Aanbevelingen

De aanbevelingen zijn gericht aan gemeenten in Nederland die een omgeving beweegvriendelijk willen (her)inrichten. De praktijkervaring in de wijk Getsewoud, gemeente Haarlemmermeer, heeft als voorbeeld gediend hoe je inhoud kunt geven aan bewonersparticipatie. Over het aspect BVO kan weinig worden aanbevolen omdat het project in Getsewoud niet compleet volgens het BVO concept gegaan is. Bewonersparticipatie heeft wel plaatsgevonden en daarover gaan de meeste aanbevelingen. Deze aanbevelingen zullen gebaseerd zijn op aspecten uit de praktijk van Getsewoud.

§ 7.1 Beweegvriendelijke omgeving

Wil een gemeente[7] een wijk optimaal beweegvriendelijk maken, dan zal het goed moeten nadenken over de (her)inrichting van de beweeglocaties. Daarin zal de gemeente verder moeten kijken naar logische verbindingen tussen de speel-, sport- en ontmoetingsplekken. Wanneer bijvoorbeeld twee speelplekken doorkruist worden door een drukke weg, dan is dit geen veilige situatie voor een kind om naar de speelplek toe te gaan en weer naar huis. De (her)inrichting moet niet alleen als doel hebben de leefbaarheid in de wijk te verbeteren door genoeg voorzieningen te realiseren, maar zich ook richten op logische verbindingen tussen beweeglocaties. Verder moeten deze locaties gebruikt worden voor het aanbieden van activiteiten in de wijk. Bij de totstandkoming van een dergelijke inrichting moeten partijen die zorgen voor activiteiten ook participeren in de planvorming.

Wanneer een gemeente optimale gezondheidswinst wil bereiken dan kan het de omgeving beter (her)inrichten naar het stimuleren van functioneel bewegen. Uit onderzoek van TNO (2009) is gebleken dat 95% van bewegen (bij volwassenen) uit functioneel bewegen bestaat en bij jongeren voor 81%. Het stimuleren van fietsen en wandelen is hier een voorbeeld van.

§ 7.2 Bewonersparticipatie

De aanbevelingen met betrekking tot (bewoners)participatie richten zich op de volgende aspecten:

- Hoger participatieniveau
- Individueel en collectief
- Verankeren van beleid
- Specifieke doelgroep
- BVO en (bewoners)participatie

Hoger participatieniveau

Wanneer de gemeente Haarlemmermeer optimaal aan wensen en behoeften van bewoners wil voldoen dan moet het zich gaan afvragen op wat voor een wijze de wijkraad Getsewoud nog meer betrokken kan worden. Het hoogste niveau op de participatieladder dat de wijkraad nu heeft is raadplegen. Gezien het feit dat bewoners zelf het beste weten wat er in de wijk speelt kunnen zij ook het beste aangeven wat de wensen en behoeften zijn. Door de bewoners hoger op die participatieladder te krijgen zul je als gemeente nog beter naar die bewoners moeten luisteren. Het is zelfs het geval dat de gemeente dan bereid moet zijn om de macht wat meer uit handen te geven. De beslissingen kan in dat geval altijd nog bij de gemeente blijven.

Een hoger niveau kan de gemeente bereiken door de wijkraad vaker te betrekken en hen te vragen om advies. Het vaker betrekken moet de gemeente zien als een standaard procedure. De wijkraad zal

[7] Gemeente – hier wordt de gemeente in het algemeen mee bedoelt. Er bestaat geen blauwdruk, lokaal is elke situatie verschillend.

hierdoor zich meer betrokken voelen en zich gehoord voelen wanneer de gemeente het advies meeneemt in de besluitvorming.

Een machtsverhouding tussen de gemeente Haarlemmermeer en de wijkraad (bewoners) mag er zijn. Het is natuurlijk de gemeente die zorg draagt voor de middelen zoals financiën. Als de gemeente het belangrijk vindt dat bewoners gehoord worden en ze de bewoner zo goed mogelijk van dienst willen zijn, is het aannemelijk om het niveau van participatie te verhogen. Dat houdt in dat de machtsverhouding kan blijven bestaan, maar dat de betrokkenheid van de bewoner aanzienlijk vergroot wordt. Zodoende wordt ook het verantwoordelijkheidsgevoel vergroot omdat bewoners de omgeving als meer eigen ervaren.

Individueel en collectief
Het algemeen belang voorop stellen, door zowel de gemeente Haarlemmermeer als de wijkraad Getsewoud, is een goed gegeven waar ze vooral mee door moeten gaan. De gemeente heeft namelijk veel inwoners en het lijkt een onbegonnen taak om individueel met de bewoner in gesprek te gaan. Het hangt natuurlijk af van welke situatie, maar een project als in dit onderzoek is grootschalig genoeg om het algemeen belang voorop te stellen. Het in gesprek gaan met de wijkraad is een juiste optie om de bewoners van dienst te kunnen zijn. De gemeente moet de wijkraad daarom dan ook als een serieuze gesprekspartner blijven zien.

Verankeren van beleid
Het feit dat de wijkraad een goede gesprekspartner is en altijd probeert om in het voortraject aan tafel te komen is een goed gegeven. Op deze wijze kan de wijkraad invloed proberen uit te oefenen op het beleid. Het is van groot belang dat bepaalde zaken vast op de agenda komen te staan, juist omdat de Raad om de vier jaar herkozen wordt. Het herkiezen van de Raad kan tot gevolg hebben dat sommige ontwikkelingen weer opnieuw opgepakt moeten worden. Dit vraagt veel energie van de wijkraad die op vrijwillige basis haar werk voor de bewoners doet. De Raad moet ervoor zorgen dat, ook na een herverkiezing, de ontwikkelingen en samenwerking tussen de gemeente en wijkraad onverhinderd doorgaan op het oude niveau. De gemeente moet de wijkraad als gesprekspartner blijven zien en hen altijd serieus blijven nemen.

Participatie is al in beleid opgenomen, maar de vorm en het niveau ervan is echter geheel vrijblijvend. De keuze die daarin gemaakt wordt hangt af van beschikbare tijd en het budget. Om de wijkraad meer tegemoet te treden in hun wensen en behoeften zal de gemeente participatie nog serieuzer moeten nemen. De gemeente Haarlemmermeer wil namelijk dat iets gedragen wordt, de wijkraad wil dat het wordt uitgevoerd.

Een gemeente kan het niveau van participeren verankeren in het beleid door de keuze van het niveau niet meer als vrijblijvend te zien. Het niveau van participeren van de wijkraad zal verankerd moeten worden tot ‘adviseren’ zodat er standaard vanuit gegaan kan worden dat de bewoners hun advies hebben mogen geven.

(specifieke) Doelgroep
Bij een (her)inrichting kan de aandacht uitgaan naar een specifieke doelgroep. De wensen en behoeften ten aanzien van de speel-, sport- en ontmoetingsplekken moeten goed in kaart gebracht worden. Dit kan op verschillende wijze tot stand komen. Door de jongeren vroegtijdig in het proces te betrekken kan er gevraagd worden naar hun wensen en behoeften. Er kan gekeken worden naar wat er landelijk bekend is over de doelgroep ten aanzien hiervan. Lokaal moet wel worden onderzocht of dit zo is. Bestaande netwerken waar kinderen en jongeren al samenkomen kunnen gebruikt worden om wensen en behoeften in kaart te brengen. Naast de jongeren is het creëren van draagvlak onder de rest van de bewoners aan te bevelen. Voor het creëren van draagvlak is het nodig om bewoners en andere

belanghebbenden vroegtijdig in het ontwikkelproces (planvorming) mee te nemen. De weerstand tegen de (her)inrichtingsplannen wordt op deze wijze verminderd. Bewoners kunnen zich op deze manier voorbereiden op de aanstaande verandering in de wijk / directe omgeving.

Om de wensen en behoeften van een specifieke doelgroep in kaart te brengen is er een belangrijke taak weggelegd voor de wijkraad. Het algemeen belang geeft de doorslag en de gemeente communiceert via de wijkraad als het om een grote groep bewoners gaat. De wijkraad is een schakel tussen de gemeente en de bewoner en kan het juiste advies geven aan de gemeente.

Een goede procesbegeleider is hiervoor nodig. Deze persoon zal moeten overzien dat lokaal geïnventariseerd wordt wat de wensen en behoeften zijn. De wijkraad kan dit vervolgens weer communiceren met de gemeente omdat zij de schakel is tussen bewoners en gemeente.

Beweegvriendelijke omgeving en participatie

Bij een BVO verdient bewonersparticipatie eigenlijk de naam participatie omdat het woord 'bewoners' doet denken aan het enkel betrekken van bewoners. Om tot een optimale (her)inrichting van de omgeving te komen is het wenselijk daarbij de gebruikers van die omgeving te betrekken. Gebruikers is een breder begrip waarbij het niet alleen om de bewoner gaat maar ook om andere partijen. Een gemeente moet goed inventariseren wie er allemaal betrokken zijn en moeten worden bij de omgeving. Na deze analyse moeten deze partijen allemaal een rol krijgen in de planvorming. Op deze wijze wordt er gewerkt aan een totstandkoming van een degelijk integraal plan dat alle belangen zo goed mogelijk behartigt. Dit hangt af van de lokale situatie en de mogelijkheden die er zijn gezien tijd en geld. De fysieke (her)inrichting kan dan aansluiten op wensen en behoeften van bewoners maar ook aansluiten op wensen en behoeften van mensen die moeten zorgen voor een programma-aanbod.

Ook hiervoor is diezelfde goede procesbegeleider nodig die alle processen in kaart weet te brengen. De gemeente zal dus uiteindelijk niet alleen in gesprek moeten met de wijkraad, maar ook met andere (vertegenwoordigers van) partijen. Dit vereist een degelijk integraal plan waar een belangrijke taak is weggelegd voor de procesbegeleid(st)er.

§ 7.3 Samenvatting

Deze samenvatting geeft puntsgewijs een concrete opsomming weer van aanbevelingen die op basis van de conclusie tot stand zijn gekomen:

Beweegvriendelijke omgeving

- Hou rekening met 'logische' verbindingen tussen speel-, sport- en ontmoetingsplekken bij het (her)inrichten van een BVO.
- Zorg ervoor dat beweeglocaties fysiek voldoen aan wensen en behoeften, zodat ze geschikt zijn voor sociale activiteiten (een programma-aanbod).
- Wil een gemeente bij de (her)inrichting investeren in optimale gezondheidswinst, stimuleer dan vooral het functionele bewegen.

Bewonersparticipatie

- Het is een gemeente aan te bevelen om een zo *hoog* mogelijk *participatieniveau* te realiseren zodat (her)inrichtingsplannen optimaal aansluiten op wensen en behoeften van alle belanghebbenden, waaronder de gebruikers.
- Indien een representatieve wijkraad aanwezig is die de belangen van de bewoner kan behartigen, is het aan te bevelen deze in een vroegtijdig stadium bij de planvorming te betrekken.
- De wijkraad is de *schakel* tussen de *bewoner* en de *gemeente*. Als gemeente is het aan te bevelen te luisteren naar het advies van de wijkraad.
- Het niveau 'adviseren' op de participatieladder is minimaal en het is aan te bevelen dit als gemeente te *verankeren* in het *beleid* zodat standaard er geluisterd wordt naar de adviezen van de wijkraad.
- Als een gemeente een *grote groep bewoners* wil laten participeren (zoals bij dit onderzoek het geval was) dan is het aan te bevelen het algemeen belang te kiezen en de bewoners bijvoorbeeld te betrekken via een representatieve wijkraad als deze aanwezig is.
- Representativiteit is essentieel wanneer je het *algemeen belang* wilt nastreven. Als gemeente dien je daar dus altijd zeker van te zijn.
- Een gemeente moet minimaal het niveau 'adviseren' van de participatieladder hanteren tijdens het betrekken van de wijkraad om het *vertrouwen* te kunnen handhaven c.q. wederzijds te versterken.
- Indien ervoor wordt gekozen om het niveau van participatie te verhogen en meer draagvlak te creëren, verdient de aanbeveling ook andere organisaties in de wijk en / of specifieke groepen van bewoners meer rechtstreeks bij de planvorming te betrekken door bijvoorbeeld het houden van interviews, of (web)enquêtes, workshops e.d.
- Een (her)inrichting van de omgeving kan t.b.v. een specifieke doelgroep (bijvoorbeeld jeugd) zijn. Ook in dit geval zullen alle belanghebbenden hierin *vroegtijdig betrokken* moeten worden voor meer *draagvlak* en steun t.a.v. de plannen.
- Wanneer een gemeente inhoud wil geven aan participatie bij (her)inrichting van een BVO, dan zal het een goed overzicht moeten krijgen van wie *alle belanghebbenden* zijn.
- Er is een goede *procesbegeleider* nodig om het integrale participatietraject goed te kunnen doorlopen.

Literatuurlijst

Boeije, H. (2005). *Analyseren in kwalitatief onderzoek.* Denken en doen. Amsterdam, Boom onderwijs.

Buhrs, M. & Hagen, G. J. (2010). *De burger is ook een mens.* Redactie: Bureau Buhrs en SmartAgent. Dutchlabel, november 2010

Coleman, J.S. (1988), Social Capital in the Creation of Human Capital; The American Journal of Sociology, 94:95-120

Cromwijk, R. (2009). Tussen beleid en praktijk. *Onderzoek naar burgerparticipatie in het licht van de Wmo.* Utrecht: MOVISIE, juli 2009

Duijvestijn, P., Eck, J. van & Kuitert, K. (2010). *Vooronderzoek 'Aanpak beweegvriendelijke omgeving'.* Amsterdam: DSP-groep BV

Edwards, P., Tsouros, A.D. (2006). *Promoting physical activity and active living in urban environments: the role of local governments*. Copenhagen: World Health Organisation.

Encyclo. (2011). *Bewonersparticipatie.* Opgevraagd op: 17-02-2011. Afkomstig van: http://www.encyclo.nl/begrip/bewonersparticipatie

Encyclo. (2011). *Top down.* Opgevraagd op: 01-03-2011. Afkomstig van: http://www.encyclo.nl/begrip/top%20down

Encyclo. (2011). *Sociaal Kapitaal.* Opgevraagd op 04-04-2011. Afkomstig van: http://www.encyclo.nl/begrip/Sociaal%20kapitaal

Encyclo. (2011). *WMO*. Opgevraagd op: 01-03-2011. Afkomstig van: http://www.encyclo.nl/begrip/wmo

Engbers, L. H., Vries, S. I. de & Pierik, F. H. (2010). *Criteria beweegvriendelijke omgeving.* Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen (NISB) Leiden: TNO-rapport, januari 2010

Engbers, L. H., Vries, S. I. de & Stege, J. P. (2009). *Netwerk Gezonde Leefomgeving.* Ministerie van VROM. Leiden: TNO-rapport, september 2009

Engbersen, R., Lodewijks, M., Mertens, H., Smet, J. de, Sprinkhuizen, A., Wild, J. de & Uyterlinde, M. (2004). De zeven uitdagingen van bewonersparticipatie in herstructureringsoperaties. *Een handreiking voor uitvoerende professionals.* Project sociaal fysieke wijkaanpak. Ministerie van VROM & Ministerie van VWS. Den Haag, september 2004.

Gemeente Haarlemmermeer. (2009). Beleidsnota. *Spelen, sporten en ontmoeten in de buitenruimte 2009-2013.* Hoofddorp, april 2009

Gemeente Haarlemmermeer. (2010). Bewegende programma's. *Uitvoering "sport in de wijk" en "sport en school".* Haarlemmermeer, beleid: sport. November 2010

Gezondheidsraad. (2010). Beweegredenen. *De invloed van de gebouwde omgeving op ons beweeggedrag.* Den Haag: Gezondheidsraad, 2010; publiecatienr. 2010/04.

GGD Kennisnet, Zuidoost Brabant. (2005). *Sociale Omgeving.* Opgevraagd op: 22-02-2011. Afkomstig van: www.ggdkennisnet.nl/kennisnet/uploaddb/downl_object.asp?atoom=44240&VolgNr=541

Heuvel, M. van den (2009). *Nieuwe ruimte in een sportieve stad.* Rooilijn, Jg. 42/Nr.7/2009, P. 512

Holstra, A. (2010). Ondersteuning Haarlemmermeer. Ede: NISB

Houten, M. van & Winsemius, A. (2010). Participatie ontward. *Vormen van participatie uitgelicht.* MOVISIE, Utrecht.

Hove, P. (2008). *The concept of social capital within community based health promotion.* Wageningen Universiteit

IPP-Participatiewijzer. (2011). *Een project van het Instituut voor Publiek en Politiek, onderdeel van het Huis voor democratie en rechtstaat.* Opgevraagd op 30-05-2011. Afkomstig van: http://www.ipp-participatiewijzer.nl/

Kamstra, R. & Das, M. (2008). *Speelruimtebeleidsplan gemeente Katwijk, definitief concept.* Gemeente Katwijk, 25 september 2008

KEI-centrum. (2011). Stedelijke vernieuwing. *Opinie.* Opgevraagd op: 22-02-2011. Afkomstig van: http://www.kei-centrum.nl/view.cfm?page_id=1903&item_type=opinie&item_id=496

KEI-centrum. (2011). Stedelijke vernieuwing. *Participatiematrix.* Opgevraagd op: 22-02-2011. Afkomstig van: http://www.kei-centrum.nl/view.cfm?page_id=6403

L'abée, D., Meerwaldt, J. W., Horst, N. van der & Holstra, A. (2010). *Visie op beweegvriendelijke omgeving.* NISB. Ede, december 2010

Maso, I. (1987). Kwalitatief onderzoek. Amsterdam, Boom.

Meerwaldt, J.W. (2009). *Projectvoorstel VWS Beweegvriendlijke omgeving 2009-2012*. Ede, NISB

Movisie. (2011). *Kennisprogramma Cliëntparticipatie.* Opgevraagd op: 09-03-2011. Afkomstig van: http://www.movisie.nl/126871/def/home/kennisprogramma_clientenparticipatie/wat_is_clientenparticipatie/de_participatieladder/

Movisie. (2010). *Participatie ontward.* Vormen van participatie uitgelicht. Libertas, december 2010

Movisie. (2011). *Vormen van participatie in de participatieladder.* Opgevraagd op: 09-03-2011. Afkomstig van: http://www.movisie.nl/onderwerpen/clientenparticipatie/docs/Participatieladder_vormen.pdf

NISB. (2010). *Fysieke omgeving*. Opgevraagd op: 22-02-2011. Afkomstig van: http://www.nisb.nl/over-nisb/programmas/fysieke-omgeving.html

NISB. (2011). *Ondersteuningsplan beweegvriendelijke omgeving;* aanvullende subsidieaanvraag voor ondersteuning pilotgemeenten BVO. Ede, maart 2011

NISB. (2011). *Organisatieomschrijving NISB*. Opgevraagd op: 07-02-2011. Afkomstig van: http://www.nisb.nl/

NISB. (2011). *Sociale omgeving.* Opgevraagd op: 22-02-2011. Afkomstig van: http://www.nisb.nl/projecten/volwassenen-senioren/communities-in-beweging/werkprincipes/fysieke-en-sociale-omgeving.html

NISB. (2011). *Korte beschrijving project BVO.* Aanhangsel bij de subsidieaanvraag. Ede, maart 2011

Putnam, R. (2000). *Bowling alone, the collapse and revival of civic America.* New York: Simon & Schuster.

Rightmarktonderzoek. 2011. *Methoden onderzoek.* Kwalitatief en kwantitatief onderzoek. Opgevraagd op: 16-03-2011. Afkomstig van: http://www.rightmarktonderzoek.nl/methoden-onderzoek/methoden-onderzoek.aspx

Rijksoverheid. (2011). *Beweeg- en fitnorm.* Nederlandse norm gezond bewegen. Opgevraagd op 10-03-2011. Afkomstig van: http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/vragen-en-antwoorden/wat-is-de-nederlandse-norm-gezond-bewegen-beweegnorm-en-wat-is-de-fitnorm.html#anker-soorten-beweging

Stedelijk interieur. (2011). *Presentatie Sondeijker – Bureau Buhrs en SmartAgent, Krajicek Foundation: 17-03-2011.*

Tanis, L. (2009). Raadsvoorstel. *Spelen, sporten en ontmoeten in de buitenruimte 2009-2013.* Gemeente Haarlemmermeer, 14 april 2009

TNO. (2009). *Resultaten Monitor Bewegen en Gezondheid.* Bewegen in Nederland 2000-2009. TNO, Innovation for Life

Thesaurus Zorg en Welzijn. (2011). *Bewonersparticipatie.* Opgevraagd op: 22-02-2011. Afkomstig van: http://www.thesauruszorgenwelzijn.nl/bewonersparticipatie.htm

Ufkes, T. (2010). Korte beschrijving project beweeg vriendelijke omgeving. Ede: NISB

Van Dale. (2011). *Participatie.* Opgevraagd op: 17-02-2011. Afkomstig van: http://www.vandale.nl/vandale/zoekService.do?selectedDictionary=nn&selectedDictionaryName=Nederlands&searchQuery=participatie

Verhees, M.L., (2010) Sport, Gezondheid & Management modulehandleiding afstudeerproject. Studiejaar 2010-2011. Nijmegen: Hogeschool Arnhem en Nijmegen.

VWS. (2007). Gezond zijn, gezond blijven. *Een visie op gezondheid en preventie.* Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Den Haag: september 2007

Weiss, R. S. (1994). Learning from strangers. The art and method of qualitative interview studies. Free Press, New York.

ZonMw. (2011). Opgevraagd op 03-05-2011. Afkomstig van: http://www.zonmw.nl/nl/

Bijlagen

§ Bijlage 1. Topiclijst voor het interview

§ Bijlage 1.1 *Vragenlijst NISB*

Personalia vragen
1. Wat is uw naam en welke functie heeft u binnen uw organisatie? a. Van welke onderwerpen weet u veel af?

Algemene vragen
2. Wat is in uw ogen een beweegvriendelijke omgeving? a. Waar dient allemaal rekening mee gehouden te worden?
3. Wat verstaat u onder het begrip 'bewonersparticipatie'? a. Kunt u deze formulering nader toelichten?
4. Wat is het belang van (bewoners)participatie? a. Hoe is die ontstaan?

Specifieke vragen
5. Stel je een (her)inrichting van een beweegvriendelijke omgeving eens voor zonder bewoners)participatie. Is dit mogelijk? a. Zo ja, waarom wel? b. Zo nee, waarom niet?
6. Wat zou de ideale aanpak zijn bij een (her)inrichting van een BVO? a. Waar is behoefte aan? b. Zijn er nog meer partijen die bij de inrichting betrokken moeten worden? c. Moeten bewoners via een organisatie (vb. wijkraad) betrokken worden of kan dit ook ongeorganiseerde karaktervormen aannemen? d. Wat zijn, ten aanzien van beide opties, hiervan de voor- en nadelen?
7. Hoe zouden de bewoners betrokken kunnen worden bij een (her)inrichtingsproces? a. Welke methoden worden hiervoor vaak gebruikt? b. Hoe zou de communicatie naar de betrokkenen moeten verlopen? c. Wanneer moeten (potentiële) betrokkenen benaderd worden? (initiatie fase, ontwikkelingsfase, implementatiefase et cetera). d. In hoeverre verschilt vaak de praktijk van de theorie? e. Hoe zou u als bewoner het liefst betrokken willen worden bij een (her)inrichtingsproces?
8. Een (her)inrichting zal aan moeten sluiten op wensen en behoeften van een doelgroep. Hoe breng je deze behoeften in kaart en wat wordt er vervolgens mee gedaan?
9. Een fysieke inrichting is 1, een (sociaal) programma aanbod is 2. Hoe moet er gezorgd worden dat de fysieke inrichting voldoende handvatten biedt voor een geschikt programma aanbod? Vice versa.
10. Is het betrekken van bewoners (specifieke doelgroep) voldoende om de (her)inrichting van een omgeving op een (sociaal) programma aanbod aan te laten sluiten?
11. Op welke manier kan er draagvlak worden gecreëerd bij omwonenden waar de (her)inrichting plaats zal vinden? a. Mogen / moeten omwonenden ook kunnen participeren? b. In welke fase van het (her)inrichtingstraject zullen zij betrokken moeten worden? c. Hoe zal deze mate van participatie tot stand moeten komen? d. Wat kan empowerment betekenen voor bewoners en andere betrokkenen en hoe gaat dit in zijn werk?
12. Wanneer u als organisatie een aandeel moet verzorgen in het latere programma aanbod in de beweegvriendelijke omgeving, wat zou uw rol dan moeten zijn in het (her)inrichtingstraject?

Tabel 4: Vragenlijst NISB

§ Bijlage 1.2 Vragenlijst deskundige partijen

Personalia vragen
1. **Wat is uw naam en welke functie heeft u binnen uw organisatie?** a. **Van welke onderwerpen weet u veel af?**
Algemene vragen
2. **Wat is in uw ogen een beweegvriendelijke omgeving?** a. **Waar dient allemaal rekening mee gehouden te worden?**
3. **Wat verstaat u onder het begrip 'bewonersparticipatie'?** a. **Kunt u deze formulering nader toelichten?**
4. **Wat is het belang van (bewoners)participatie?** b. **Hoe is die ontstaan?**
Specifieke vragen
5. **Bent u op één of andere manier betrokken geweest bij bewonersparticipatie?** a. **Zo ja, op welke wijze?** b. **Zo nee, waarom niet?**
6. **Wat heeft u geleerd bij (her)inrichten van een beweegvriendelijke omgeving / wijk ten aanzien van bewonersparticipatie?** a. **Welke vormen van participatie zijn er destijds toegepast?** b. **Welke vormen van participatie zijn er nodig om een BVO te realiseren?** c. **Wie worden allemaal betrokken bij een dergelijk (her)inrichtingsproces?** d. **Waarom?**
7. **Wat zou de rol van uw organisatie in een participatietraject kunnen zijn?** a. **Hoe ziet dat er uit?**
8. **Wat is de beste manier om bewoners te bereiken als het gaat om bewonersparticipatie?** a. **Welke vormen van participatie zit u dan aan te denken?** b. **Hoe is de communicatie naar bewoners toe?** c. **Hoe kan er draagvlak gecreëerd worden bij bewoners (inclusief doelgroep)?** d. **Hoe kunnen bewoners het beste geëmpowerd worden?**

Tabel 5: Vragenlijst deskundige partijen

§ Bijlage 1.3 *Vragenlijst Haarlemmermeer*

Personalia vragen
1. Wat is uw naam en welke functie heeft u binnen uw organisatie? a. Van welke onderwerpen weet u veel af?

Algemene vragen
2. Wat is in uw ogen een beweegvriendelijke omgeving? a. Waar dient allemaal rekening mee gehouden te worden?
3. Wat verstaat u onder het begrip 'bewonersparticipatie'? a. Kunt u deze formulering nader toelichten?
4. Wat is het belang van (bewoners)participatie? c. Hoe is die ontstaan?

Specifieke vragen
5. Hoe wordt er gewerkt aan bewonersparticipatie in de wijk Getsewoud, gemeente Haarlemmermeer? a. Ten aanzien van de verschillende fasen: ontwikkelingsfase, implementatiefase et cetera. b. Welke instrumenten? c. Welke partijen worden allemaal betrokken?
6. Welk niveau van bewonersparticipatie is er in de wijk Getsewoud, gemeente Haarlemmermeer? a. Waar heeft dat mee te maken? En waarom? b. Waarom is er gekozen voor specifiek deze mate (nog onbekend) van participatie?
7. De mate van bewonersparticipatie kan verschillen gedurende de fasen van een project. a. Welk niveau van participatie hebben bewoners in de ontwikkelingsfase gehad? b. Waarom? c. Welke fase komt er na de ontwikkelingsfase? d. Worden er nieuwe partijen betrokken in deze volgende fase?
8. Welke partijen zijn betrokken vanaf de start van het project en waarom? Beargumenteer keuze. a. Welke partijen juist niet?
9. Op welke wijze zijn de wensen en behoeften van de jongeren doelgroep in kaart gebracht? a. Is er voldoende draagvlak bij de omwonenden t.a.v. de (her)inrichtingsplannen? b. Hoe is het creëren van draagvlak in zijn werk gegaan? c. Is er nagedacht over zowel de fysieke als de sociale (programma aanbod) inrichting van de wijk? d. In hoeverre zijn mensen in staat om zich actief op te stellen binnen de wijk?
10. Hebt u bepaalde partijen (bewust) niet betrokken bij het project? a. Wat was daarvan de reden?
11. Is bewonersparticipatie onderdeel van beleid? a. Zijn er naast de (her)inrichtingsplannen t.a.v. Getsewoud nog meer ervaringen t.a.v. bewonersparticipatie? b. Zo ja, welke? c. Zo nee, waarom niet?
12. Hoe zal bewonersparticipatie onderdeel zijn in de toekomst? a. Welke conclusies worden er getrokken uit de eerdere ervaringen? b. Is er een nieuwe aanpak nodig?

Tabel 6: Vragenlijst Haarlemmermeer

§ Bijlage 1.4 *Vragenlijst bewoners*

Personalia vragen
1. Wat is uw naam en welke functie heeft u binnen uw organisatie? a. Van welke onderwerpen weet u veel af?

Algemene vragen
2. Wat is in uw ogen een beweegvriendelijke omgeving? a. Waar dient allemaal rekening mee gehouden te worden?
3. Wat verstaat u onder het begrip 'bewonersparticipatie'? a. Kunt u deze formulering nader toelichten?
4. Wat is het belang van (bewoners)participatie? d. Hoe is die ontstaan?

Specifieke vragen
5. Wat voor een rol heeft de organisatie in het participatietraject gehad? a. In welke fase van het (her)inrichtingstraject heeft dit plaats gevonden? b. Welke mate van participeren hebben jullie in het (her)inrichtingstraject gehad? c. Zijn er nog vervolg acties gepland wat te maken heeft met de participatie in het (her)inrichtingstraject?
6. Wat vind je van het doorlopen participatietraject? a. Wat is precies jullie inbreng geweest? b. Is er op voorhand van de samenwerking afspraken gemaakt? c. Kwamen de vooraf gemaakte afspraken overeen met de praktijk (hoe jullie het participatietraject hebben doorlopen)?
7. In hoeverre hebben jullie inzicht in wat de plannen zijn t.a.v. de fysieke en sociale inrichting? a. Wat is jullie mening t.a.v. de fysieke en sociale inrichting van de wijk? b. Is er voldoende nagedacht over wie er allemaal bij betrokken moeten worden? c. Wat kwam daar in de praktijk van terecht?
8. Komen de fysieke inrichtingsplannen van de wijk overeen met de wensen en behoeften van de doelgroep (jongeren)?
9. Zijn de omwonenden tevreden met de aanstaande veranderingen? a. Hoe heeft het creëren van draagvlak plaats gevonden? b. Zijn de bewoners geëmpowerd ten aanzien van het participatietraject?
10. Wat zijn de ervaringen / leermomenten t.a.v. het participatietraject?

Tabel 7: Vragenlijst bewoners

Bijlage 2. Uitwerking interviews

§ Bijlage 2.1 *Interview Mw. M. Herens, NISB*

Interview met Mw. M. Herens, sinds 2006 werkend bij het NISB - adviseur bij de afdeling kennis. Daarvoor ook bij een GGD gewerkt, jarenlang ontwikkelingsamenwerking. Mw. Herens is voornamelijk werkzaam op het terrein van het werken met netwerken, netwerkbenadering voor initiatiefnemers waarin ze zowel als kennisonderwerp werk met netwerken, relatie van het werken met netwerken en ontwikkeling van kennis en innovatie op de kaart zetten bij NISB - wat zich ook vertaald in cursussen en workshops. Verder werkt ze in het traject communities in beweging dat een community based, bewegingstimulering programma is gericht op gezonde en actieve leefstijl bereiken bij echt moeilijk bereikbare groepen - echt een bottom up, community based - principle based in termen van gezondheidsbevordering.

Van huis uit is Mw. Herens landbouwkundig ingenieur - betekent dat ze afgestudeerd is aan de Wageningen Universiteit, destijds als voedingskundige op het terrein van voedselzekerheid vraagstukken. Een achtergrond met iets meer de link naar gezondheidsvraagstukken als naar beweegvraagstukken - maar in Nederland is daar veel overlap daarin en liggen de vraagstukken dicht bij elkaar.

Verder is zij vanuit haar specialisme met het werken met netwerken betrokken bij Beweegkuur, Fit for life - de relatie met kwetsbare doelgroepen, bij chronisch zieken en integrale wijkaanpak, VSG sportlokaal samen dat gemeente moeten runnen vanuit netwerk optiek. Een breed scala aan activiteiten, allemaal gericht op die ondersteuning in netwerkopbouw in relatie tot de problemen die er zijn op dat gebied waar volgens Mw. Herens de verbinding met mijn onderzoek ligt.

De term beweegvriendelijke omgeving (BVO) zegt Mw. Herens als professional een aantal dingen: ten eerste wordt de beweegvriendelijke omgeving gedefinieerd door de gebruikers van die omgeving. Dus Mw. Herens kan er wel wat van vinden, uiteindelijk zijn het de gebruikers die een eindoordeel dienen te vellen over wat nu beweegvriendelijk is. Daar zit een diversiteit in want voor een kind is beweegvriendelijk heel anders dan voor een ouderen.

Dus als Mw. Herens kijkt vanuit NISB begrippen dan is een BVO niet een vaststaand concept maar is het iets wat mensen moeten kunnen beleven. En dan heb je juist met bewonersparticipatie een brede focus nodig op al die verschillende inzichten van mensen die gebruik moeten maken van die omgeving. Het risico van NISB professie gedacht is dat er gedacht wordt in termen van aanbod gericht - er moeten mogelijkheden zijn om - en dat is volgens Mw. Herens maar één kant van het verhaal. Het gaat ook over welke mogelijkheden mensen zien en ervaren. Dus een speeltuin inrichten voor ouderen waar kinderen ook kunnen spelen - wat een stukje invulling is van een BVO, het scheppen van mogelijkheden, maar het is ernstig de vraag of je daarmee aansluit wat bewoners zelf ervaren als beweegvriendelijk.

Mw. Herens werkt zelf ook in een project - communities in beweging - en wat zij daar doen is steeds vertrekken vanuit het perspectief van waar je groep staat en wat hun mogelijkheden zijn. Dat proberen ze te doen vanuit hun eigen individuele opvatting over bewegen en gezondheid, maar ook van hun eigen opvatting over waar zij mogelijkheden zien om te bewegen. Dus inderdaad met een groep op stap gaan, foto's maken in de wijk of contacten leggen met beweegaanbieders in de wijk - hoort daar al bij. Dus dit is echt ingegeven door de ervaring die we in een project als communities in beweging hebben meegekregen en zien ontstaan.

Mw. Herens verstaat het volgende onder het begrip bewonersparticipatie, en dan praat ze vanuit haar ervaring voor- en binnen NISB. Participatie is niet op zichzelf niet een eenduidig begrip, maar een gradueel begrip - er zijn participatie niveaus en afhankelijk van hoe bijvoorbeeld een gemeente de vraag stelt naar een BVO zal je aan de voorkant moeten gaan bepalen op welk participatieniveau wil ik met die bewoners aan de gang - dat is volgens Mw. Herens echt vraag één. Je afvragen of je ze alleen informatief wil betrekken en het aanbod gaan realiseren, of wil je dat ze meedenken. Vanaf dat vertrekpunt aan de voorkant, ga je het proces inrichten wat die participatiemogelijkheden schept en genereert. En dat gaat bepalen welke stappen je te zetten hebt. Het maakt echt een verschil of je wat meer aanbod gericht aan de voorkant definieert - waarin je bepaalt ik wil dat bewoners daarin meedenken maar meebesluiten niet - of je zegt, nee bewoners zitten zelf aan het stuur en worden medeverantwoordelijk van hoe het eruit gaat zien. Afhankelijk van die keus heb je andere processen in te richten.

De ervaring van Mw. Herens en het vermoeden is dat Haarlemmermeer aan de voorkant iets gedefinieerd heeft maar niet het proces heeft ingericht zodat ze aan de achterkant gekregen hebben wat ze wilden. Als je participatie niet inricht naar wat je aan de voorkant vaststelt of niet bij schakelt bij wat je ziet ontstaan, dan gaan proces en eindresultaat volkomen uit de pas lopen met elkaar.

Bewonersparticipatie is wellicht een steeds belangrijker thema aan het worden. Mw. Herens spreekt van twee ontwikkelingen: noem ze maar even de grote maatschappelijke ontwikkelingen - eerste is dat de landelijke overheid gemeenten steeds meer de regie toebedeelt over eigen beleid, over ruimte, over gezondheid, noem de WMO en dat soort dingen. Dus, de centrale overheid wil zich wat terugtrekken en lokale gemeente overheden krijgen wat meer dat soort rollen. En een gemeente is er natuurlijk veel aan gelegen een goede band met zijn bewoners te hebben want daar is politiek bestuurlijke winst te behalen en ook ambtelijk wil je iets neer kunnen zetten. Dus het is nu ook een beetje gemeente cultuur ook om bewonersparticipatie mee op de rol te zetten. Uiteindelijk wil je ook rust in een buurt hebben want er zit ook een veiligheidsoogpunt in het verhaal - wat zich ook voordoet in Haarlemmermeer. Dan is een beetje eigen zeggenschap, regie - vanuit binnen de wijk een van de beste garantiemechanismen waarbij mensen dat zelf regulerend oppakken en dat je niet continue als overheid met dat vingertje hoeft te staan zwaaien. Het is ook in het belang van gemeenten dat bewoners een stukje eigen verantwoordelijkheid nemen voor de plek waar ze wonen.

Dat is de ene kant, de andere maatschappelijke tendens die Mw. Herens ziet is dat mensen zelf - Nederland natuurlijk een redelijke scholingsgraad - die nemen toegang tot zoveel informatie dus je kunt ook wel als overheid roepen van zo gaan we het doen, maar iedereen vraagt die informatie aan wat verteld dat het anders kan of moet of dat er betere oplossingen zijn. En mensen doen dat toch - dus er is ook die onderkant van bewoners zelf die heel veel bagage hebben en het op alle wegen zoeken, dat maakt volgens Mw. Herens ook dat je als gemeente zoekt naar mogelijkheden om bewonersparticipatie mogelijk te maken. Het is potentieel van je burgers en het is een soort van dereguleringstrend van de centrale overheid. Er zijn vast meer factoren maar dit is wat Mw. Herens sterk signaleert.

Vanuit NISB oogpunt is bewonersparticipatie onmisbaar - Mw. Herens zegt dat ook altijd; op het moment dat je een eindgebruiker niet in het vizier hebt met wat je aan het ontwikkelen bent dan loop je een groot risico de plank mis te slaan. Dan heb je echt een grote kans dat wat je ontwikkelt niet goed aan zal slaan. Ten aanzien van het feit of bewonersparticipatie nu vereist is ligt in Mw. Herens's ogen wat genuanceerder, omdat a. ze denkt dat de definitie van wat beweegvriendelijk is toch echt in de hoofden van mensen zelf bestaat - dus als je hem in te richten hebt is het nog maar de vraag wat je hebt in te richten en is het ook de vraag of de omgeving niet al beweegvriendelijk genoeg is in de beleving van mensen. Mw. Herens is er wel persoonlijk van overtuigt om dat te toetsen - als je als overheid zegt een BVO te willen voor haar burgers, dan wen je dat het een logische stap is om het te peilen bij bewoners en bij andere mensen - en vanuit dat beeld dan te kijken wat er verandert moet worden. Want de omgeving is van iedereen, en of die beweegvriendelijk is dat moet je gaan toetsen bij die verschillende gebruikers

en organen die betrokken zijn bij het vormgeven en of in stand houden van die omgeving.

Naast het betrekken van bewoners zijn er meer partijen die betrokken kunnen / moeten worden bij de (her)inrichting van een BVO. Het hangt af van waar uiteindelijk de vraag en bij wie de vraag opborrelt dat er iets met die omgeving gedaan moet worden in de zin van beweegvriendelijkheid. Als je dat op gemeente niveau doet dan betrek je andere partijen bij, die gemeente breed kunnen kijken - stedelijk gebied versus platteland in verbinding brengen met elkaar - dat zijn andere partijen zoals binnen de gemeentelijke ruimtelijke ordening, de woningbouwcorporaties en misschien ook wel een aantal grote partijen zoals projectontwikkelaars - dat is dus allemaal wat meer gemeentelijk interdisciplinair (en externe partijen zouden daar ook toe kunnen behoren). Kijk je naar een wijkniveau dan kunnen het hele andere partijen worden. En bewoners apart genomen kunnen zij zowel individueel als in georganiseerde vorm (bijvoorbeeld een wijkraad) betrokken worden, maar dan vooral om het gesprek met een grotere groep bewoners te voeren. Het is bepalend wat je wilt bereiken welk type samenwerking, welk type netwerk, welk type participatie je uiteindelijk zoekt. Heel situationeel afhankelijk - en ook heel erg afhankelijk van wat de gemeente wil. Het kan bijvoorbeeld een gemeente zijn die heel expliciet zegt: wij gaan een BVO creëren maar het kan ook anders; een gemeente die heel reactief wil gaan bouwen aan wijkverbetering waaronder ook beweegvriendelijkheid een rol speelt - omdat ook verloedering een rol speelt bijvoorbeeld. En dat scherp krijgen is al een eerste stap maar dan krijg je een heel verschillende trajecten - ook richting de inhoud aan bewonersparticipatie. Een voorbeeld als in Rotterdam - Kapendrecht - waarbij de gemeente op basis van negatieve signalen een probleemdefinitie maken en dat proberen te kantelen.

Het aantrekkelijke van een BVO is dat je niet uitgaat van een negatief gesteld imago, maar iets anders en daar zit kracht in. Mw. Herens denkt dat je nooit in de valkuil moet stappen dat je van scratch een BVO gaat bouwen. De omgeving is de leefomgeving van mensen, er is dus geen t-0 niveau. Dus de sociale beleving van die omgeving bestaat al, dus het beginpunt ligt bij het verkennen hoe het beleeft wordt van wat er al is. Dus niet te snel denken dat je al een aantal verbeterpunten ziet t.a.v. een BVO - dat kan best waar zijn, maar als je dat vervolgens niet toetst aan wat de mensen daarvan beleven aan beweegvriendelijkheid dan heb je misschien verbeterpunten die helemaal niet landen bij de mensen en dan krijg je bijvoorbeeld speeltuinen die inderdaad niet gebruikt worden. Dus het moet niet zo zijn dat je begint met het maken van een BVO maar je moet beginnen met het verkennen met mensen wat zijn van hun omgeving vinden en hoe kunnen we die beweegvriendelijker maken. En dan vanuit inspirerende voorbeelden te kijken waar ze het leuk gedaan hebben en hoe is het met bewonersparticipatie hebben opgelost. Met betrekking tot niet alleen de fysieke inrichting maar juist ook de sociale dimensie, dat je daar in het in begin al vrij veel moet investeren qua interactie en participatief proces en dan heb je een legio werkvormen. Mw. Herens noemt een voorbeeld waarbij alle belanghebbenden de straat op gaan (bewoners, wethouders, winkeliers - iedereen) en foto's maken van drie mooie plekken en drie lelijkste plekken, dat hang je in een zaal op en zo krijg je een duidelijk beeld van elkaar wie wat mooi en lelijk vind. Dit zou je met een BVO ook kunnen doen, het is puur een werkvorm. Deze werkvorm vergt op zich veel tijd en organisatie maar heeft de meerwaarde dat je de beelden van mensen in de wijk met elkaar in verbinding brengt. Dit geeft volgens Mw. Herens een goede basis om het gesprek verder aan te gaan van hoe er aan de slag gegaan kan worden om het te verbeteren t.a.v. alle partijen. De verkennende fase is een stap die je altijd moet zetten, van daaruit kijken wat het betekent voor de BVO.

Alle partijen moeten zeker niet vergeten worden - wat voor beweeg-minded mensen beweegvriendelijk is kan voor andere mensen een enorme lastpost zijn. Een ondernemer bijvoorbeeld is misschien helemaal niet blij met een fietspad dat voor zijn huis langs komt te liggen. Je zoekt een beetje naar de grote gemene delen waar je fysiek op kan gaan inrichten. Die fysieke omgeving moet in feite met al die belevingsomgevingen rekening kunnen houden - wat nooit helemaal goed gedaan kan worden, maar wat juist ook het spanningsveld wat onderzocht moet worden.

Hoe kan het beste draagvlak gecreëerd worden bij de omwonenden terwijl de inrichting van een BVO zich specifiek richt op een doelgroep - jongeren, zoals in Haarlemmermeer, wijk Getsewoud.

Er zijn legio voorbeelden t.a.v. Bosimpuls. Bijvoorbeeld basketballen in plaats van hangjeugd waarbij welzijnswerkers met de jongeren gingen basketballen. Bewoners vonden dat op zich heel positief maar vervolgens zeiden dat ze helemaal gek werden van het stuiteren van de ballen tot 's avonds tien uur, "kan dat nou niet anders"? De vaardigheidsbeleving in de wijk was toegenomen maar het aantal klachten dat de politie binnen kreeg was gestegen. Mw. Herens kan zich voorstellen dat een gemeente het beste beentje voor heeft, maar het is ook weer zo dat ze het nooit goed doen. Het praten van draagvlak - aan de voorkant goed helder hebben waarop je draagvlak zoekt want als je daar draagvlak probeert te creëren maar het blijkt dat de zorg zit bij mensen in het veiligheidsaspect of overlast, dan gaat het niet goed. De openbare ruimte is van iedereen en kan niet voor één doelgroep beweegvriendelijk zijn zonder erbij na te gaan hoe dat voor andere doelgroepen is. Niet als je nadenkt over draagvlak, hoe is het gebruik, hoe kijken bewoners er tegenaan en hoe wordt het beleeft.

De vraag is of je iedereen gehoord wil hebben als het gaat om een inspraak traject. Want er zijn altijd mensen die zich niet laten horen - omdat het ze misschien wel helemaal niet interesseert. Dan kom je weer op de vraag op welke manier ga je participeren - ben je zelf meer eigenaar van het traject of wil je dat het eigenaarschap helemaal zelf bij de mensen ligt. Aan de hand daarvan moet je volgens Mw. Herens de stappen gaan definiëren. Als je wil dat mensen zelf eigenaar worden van een BVO dan is een inspraak avond gewoon niet je model. Het leidt niet tot eigenaarschap in ieder geval, dan moet je andere maatregelen gaan organiseren, andere interactiepatronen. De keuze aan de voorkant wie zich uiteindelijk eigenaar gaat voelen van de BVO, inclusief de onderhoudsvragen, inclusief gebruiksvragen - als je vind als gemeente daar toch een eigen verantwoording in te behouden (bv. openbaar groen) dan bepaalt dat je participatieve stappen en interactie momenten die je dus met verschillende groepen organiseert. Anders dan kom je niet tot elkaar. Als je als gemeente mensen gaat consulteren maar uiteindelijk de beslissing zelf gaat nemen, dat is prima - maar dan moet je het ook zo inrichten. Draagvlak moet je altijd bij alle gebruikers toetsen en dat is afhankelijk van hoe groot het gebied is die een verandering door moet maken en welke ambities.

Heb je zelf als bewoner ook ervaring met bewonersparticipatie gehad?

Ze lacht: en verteld dat de gemeente volledig in de tang zit bij de projectontwikkelaar, dus die organiseren mooie inspraakavonden waarbij ze mooie PowerPoint presentaties te zien krijgen van de herinrichting van de wijk. Daar kunnen de bewoners dan van alles over roepen en dat krijgen ze zelfs teruggerapporteerd - voorlopig liggen er nog steeds terreinen braak, is er van alles gebeurd, opnieuw opgebouwd, afgebroken maar ziet Mw. Herens zichzelf toch nog bellen over het feit dat er bomen naast haar deur plat gaan - terwijl ze in de krant las dat er tot zes weken nog bezwaar gemaakt kon worden. Met andere woorden - de projectontwikkelaar houdt er rekening mee dat ze boetes kunnen krijgen, en calculeren dat bij de begroting in en zo kunnen ze doen wat ze willen eigenlijk. De gemeente kan dan wel gaan geven, maar dat heeft weinig zin. Voor de herinrichting van de wijk hebben bewoners tot aan de raad van staten doorgevochten maar dat werkte door de projectontwikkelaar niet. Mw. Herens geeft aan dat er heel veel schijnparticipatie is en dat zul je met onderwerpen van bewonersparticipatie mee moeten nemen dat iedereen in die openbare ruimte gehoord moet worden. Met andere woorden: als

het vertrouwen van de bewoner geschaad is omdat er vijf jaar geleden bijvoorbeeld planken zijn misgeslagen - dan ben je bewoners dus kwijt als gemeente. Wat dat betreft hebben bewoners ook een olifanten geheugen.

De gemeente als instituut om dit te regelen staat negen van de tien keer te boek als op zijn minst een log en weinig slagvaardige - daar is nog veel in te winnen. Mw. Herens denkt dat je van vooral moet kijken waar de leuke verhalen zitten - en niet zozeer de uitkomsten proberen boven water te halen maar welke processen die er toe geleidt hebben. Want die zijn er ook - leuke voorbeelden. Het is en blijft lastig en gemeenten willen vaak hun best wel doen om de bewoners te helpen maar projectontwikkelaars die behartigen niet de belangen van een bewoner - en vaak heeft een gemeente haar ziel al verkocht aan de projectontwikkelaar en dan ben je gezien als bewoner.

§ Bijlage 2.2 *Interview Mw. M. Hampsink, NISB*

Het interview is met Mw. M. Hampsink, ze werkt bij het NISB als adviseur binnen de afdeling implementatie en ze houdt zich met name bezig met opleiding, dus het vormgeven van de trainingsunits, training en opleiding en dat is een groot ding waar ze nieuw is gestart. Daar gaat ze nu vorm aan geven. Verder heeft ze een groot deel binnen jeugd, ook de training en opleiding. Dus de trainingen en opleidingen vormgeven en met name ook voor docenten van ALO en CIOS etc. (dat zijn wel de plusplus opleidingen die ze inhoud geven). Dat zijn hele spannende leertrajecten. Daarnaast is er één ding wat ze erg leuk vind om te doen; en dat is diversiteit. Binnen implementatie doet ze dus ook nog diversiteit en dat zijn grote projecten als begeleiden van grote sportbonden en de top van de sportbond, de organisatie en het bestuur om die meer diversiteit toe te laten passen en dus meer anders denkende mensen binnen krijgen. Dan gaat het in eerste instantie om man vrouw, de sport wereld is een mannenwereld en zeker hoe hoger hoe meer mannen. Heel erg gebaseerd op macht, en dat zit een beetje in sport zelf ook. Het zit hem een beetje in het winnen en verliezen en dat zie je in de cultuur van organisaties terug komen. Daar hebben sportbonden mee te maken en op een gegeven moment voelen ze de noodzaak van diversiteit omdat ze in praktijk wel aan dingen moeten voldoen die ze zelf intern niet hebben. Daar ontstaat discrepantie tussen wat zij kunnen bedenken als dat ze moeten aansturen als dat de achterban vraagt en wenselijk voor hen is. Dat moet veel meer geïntegreerd worden en dus moet er veel meer diversiteit komen en dat doen we d.m.v. mensen op de juiste plekken te zetten met de juiste competenties. Dan krijg je uiteindelijk zelf ook veel meer diversiteit. Dat zijn spannende projecten want je kijkt in de keuken van grote organisaties als adviseur. Dat vraag veel tijd - de grote sportbonden als de volleybalbond, de hippische sportbond, de biljart bond, de badminton bond, de judo bond en dat zijn zware projecten. Daar ligt ook de link met participatie. Als het gaat om diversiteit dan gaat het over dat iedereen kan participeren en dat je ingesloten wordt en niet uitgesloten. Op dat vlak kun je heel veel dingen heel breed bekijken. Kan iedereen meedoen, is iedereen in staat zijn eigen ding er in te vinden en heeft het ook kunnen aangeven.

Welke woorden associeer jij met het woord beweegvriendelijke omgeving (BVO)? Welke woorden kun je opnoemen?

In tegenstelling tot het begrip sport voel Mw. Hampsink bij het woord BVO veel meer ruimte, een breder begrip - mensen worden erbij betrokken, zijn gehoord, er is geluisterd, er is iets mee gedaan en het is vertaald naar. Het is voor iedereen toegankelijk, het is open, het is van- en voor de mensen. Het begrip beweegvriendelijk is in bredere zin van sport. Sport is heel eng, maar voor een beperkt aantal mensen toegankelijk die dat kunnen. Bewegen is heel breed en voor iedereen mogelijk en wat dan ook bewegen is.

Welke woorden zou u omschrijven ten aanzien van bewonersparticipatie?

Bewonersparticipatie gaat over bewoners die in die bewuste buurt wonen en daar middels hun plek in die wijk mogen meepraten over dat wat er ontwikkelt wordt of staat te gebeuren of niet gaat gebeuren en daar ook een stem in hebben. Niet alleen meepraten maar ook meehelpen, mee uitvoeren wellicht nog - dat gaat wat Mw. Hampsink betreft nog wel wat verder; zo ook zelfverantwoordelijkheid.

Bewonersparticipatie komt de laatste tijd veel aan bod? Heb je enig idee hoe dat komt en valt dat te verklaren?

In de optiek van Mw. Hampsink heeft dit thema al twintig tot dertig jaar bestaansrecht. Naar gelang de politieke invloeden daar wel of niet geluid aan wordt gegeven. Het kan zo zijn dat het heel goed gaat met de economie en uit de crisis zijn dat er dan helemaal geen aandacht meer voor bewonersparticipatie is. Het gaat over geld en macht - dat is weer hetzelfde als met diversiteit, daar is weer geld en ruimte voor als de noodzaak er toe gedwongen wordt dat men moet overleven en dan ineens wordt het weer

interessant. Zo gauw het weer heel goed gaat dan zie je dat diversiteit ook weer minder aandacht krijgt. Met bewonersparticipatie heeft het ook te maken met welke politieke stroom er aan de macht is en er zijn altijd tegen bewegingen. Vanuit de mensen zelf is er altijd behoefte - als er deel genomen wordt aan iets - voel je ook verantwoordelijk voor iets. Dat principe heeft Mw. Hampsink in haar eigen buurt ook. Als ze daar niet betrokken bij wordt dan raakt het haar ook niet. Mensen willen altijd 'meebewegen' als ze ook gehoord worden.

Wat kun je nog meer vertellen over de niveaus van participeren?

Het gaat over bewonersniveau, beleidsniveau, provincieniveau, landelijk niveau. Ook de niveau ten aanzien van de ladder. Hoe meer je ze bindt en boeit hoe meer ze betrokken zijn. De niveaus in participeren zijn ook sturende middelen. Als je alleen maar informeert dan kan je zelf als gemeente of organisatie bepalen en dan kun je wel zeggen van "we hebben geïnformeerd". De gemeente heeft hier een keuze in en dat heeft te maken met het feit dat ze eigen doelen en lijnen willen uitzetten. Heel eenzijdig maar een bepaalde macht geeft dat ook natuurlijk.

Bij het (her)inrichten van een BVO is Mw. Hampsink ervan overtuigd dat bewonersparticipatie onmisbaar is. Bewoners maken het zelf beweegvriendelijk ook. Het is een 'en - en' verhaal, maar wil je het deel laten maken van de maatschappelijke omgeving en hun verantwoordelijkheid dat het ook beweegvriendelijk van binnenuit is, dat bewerkstelligt heel intrinsiek de beleving en handelingspatroon van mensen. Hoe meer je als gemeente ze erbij betrek hoe meer iets van de mensen is waar ze zorg voor kunnen dragen. Stel dat bewonersparticipatie niet aan de orde is dan wordt een omgeving snel verwaarloosd, niet gebruikt door die gene die het zouden moeten kunnen gebruiken, er wordt niet geïnvesteerd en onderhouden. Het gaat er ook om of er nu wel de juiste dingen in die BVO worden gecreëerd die ook bij de mensen passen. Anders maak je iets dat niet voor die mensen die er wonen past.

Je kunt niet alles bij de bewoners neerleggen want zij hebben niet de middelen, alles in huis, om het allemaal te creëren en te onderhouden. De gemeente zal daar ook een duit in het zakje moeten doen. Het is die ketting die daar helemaal omheen moet gesloten worden. Daarvan denkt Mw. Hampsink dat er ook architecten bij betrokken moeten worden, ze moeten ook dingen aangereikt krijgen zodat ze kunnen kiezen wat het beste bij de mensen past. De kwaliteit moet van buiten ingebracht worden. Niet alleen bewoners moeten betrokken worden maar een groter geheel. Wat er allemaal in een buurt voor komt: onderwijs - scholen, gemeente - groenvoorzieningen, ontwerpers, zorg: alles wat in een omgeving zit moet daar ook zijn krachten aan bijdragen. Iedereen die belanghebbend is.

Je kunt er verschillende opvattingen over hebben maar Mw. Hampsink denkt dat wanneer bewoners benadert worden zij wel in een georganiseerde vorm benadert dienen te worden. Het is nog steeds zo dat wanneer je georganiseerd bent dat je krachtiger bent ten opzichte van andere belangen. Dat is belangrijk dat je gebundeld bent - dan wordt er ook nagedacht over wie er in die bundeling zit. Het is vaak dat er te eenzijdig georganiseerd is. En bij sportbonden is het vaak ook het geval en dan weten ze niet meer wat de achterban wil.

Bij het inrichten van een BVO is het goed om elke bewoner daarin te betrekken. Vaak is een georganiseerde vorm van bewoners bij elkaar in de vorm van een wijkraad niet altijd representatief. Hoe moet je als gemeente toch al deze bewoners benaderen en betrekken bij het inrichten van een BVO. Het is goed om te kijken naar diversiteit, en van te voren je als gemeente goed af te vragen wie wil je hierin mee laten denken. Er zullen een aantal, dat heel snel zeggen dit te willen en een aantal mensen zullen voelen zich hier niet in thuis. Mannen zeggen heel snel dat wel te doen, en vrouwen moeten gevraagd worden en zullen niet uit zichzelf reageren - "dat is een algemene stelling, zegt Mw. Hampsink, wat dus niet voor alle mannen en vrouwen geldt". Er ontstaat daardoor wel eenzijdigheid in groepen, helemaal

als er al 8 mannen zich hebben aangemeld, dan haken vrouwen al helemaal af want dan voelen ze dat er geen balans meer is. Ze moeten iets doen iets in hun vrije tijd, dus dan moet het ook leuk zijn. Dat zijn belangrijke argumenten, die gene die bewonersparticipatie wil organiseren, moet zich ervan bewust zijn dat alle type mensen gevraagd moeten worden. Dat als er drie of vier teveel van hetzelfde erin zitten dat ze er dan ook een aantal uit moeten doen. Gelijkheid - en dat gaat over verschillende karakter vormen maar ook over man en vrouw verhouding, jong en oud, allochtoon en autochtoon. De doorsnee laag moet er in komen, van wezenlijk belang wil je iedereen bedienen. Het begint bij die gemeenteambtenaar die vaak niet alles ziet, een "soort pet op heeft". Die heeft zijn eigen netwerk, en die bestaat vaak uit dezelfde mensen als hij of zij zelf - daar ga je de mist mee in want hij vist niet in alle vijvers. Persoonlijk is Mw. Hampsink ook een bewoonster en wil als die persoon betrokken worden door de gemeente als het haar gevraagd wordt. Als het een te algemene vraag is dan gooit ze het zo naast zich neer. Ze moet gevraagd worden op haar expertise, en dan heeft de gemeente aan haar een hele goede. Wanneer het een verandering betreft die interessant is dan zullen mensen eerder geneigd zijn een bijdrage te willen leveren. Het moet vooral ook de kern raken waarom ze specifiek die persoon erbij willen hebben, anders is het zonde van de tijd.

De gemeente moet die mensen erbij betrekken die wezenlijk, een waardevolle bijdrage kunnen leveren en ook in hun kern geraakt worden op het onderwerp, dus kunnen ze wezenlijk een bijdrage leveren. Het gaat niet uit van niveau van opleiding, maar in de kern van je hart moet men iets bij kunnen dragen en gemeentes zetten te vaak dit soort zaken in gang en zich niet realiseren hoe ze dat kunnen creëren om zoveel mogelijk uit een groep te kunnen halen. Die groep ook het belang geven dat ze er zijn.

Het bereiken van een zo groot en breed mogelijke groep - welke methode gebruikt kan worden om de mensen te bereiken, wat betreft communicatie naar ze toe: Mw. Hampsink heeft zelf ooit gestaan aan de basis van interactieve beleidsontwikkeling. Een voorbeeld in Enschede, daarin hebben ze een dag georganiseerd voor alles en iedereen die te maken had met 0 tot 4 (nul tot vier) jarigen. Dat ging van ouders tot aan doctoren, fysiotherapeuten, maatschappelijke organisaties, sportverenigingen, BSO, peuterspeelzaal; alles, uit alle groeperingen, mensen persoonlijk benadert met de overtuiging dat de organisatoren hiervan heel graag iemand die op dit onderwerp vanuit die beroepsgroep, die willen we heel graag op deze dag bijeen hebben om uiteindelijk samen met de wethouder een aantal besluiten te nemen om daar ook mee verder te kunnen participeren. Mw. Hampsink denkt dat ook, het kost ook even tijd maar die tijd verdien je ook heel snel terug op het moment dat je je verdiept hebt in (als het gaat om een wijk) wat voor type mensen komt er voor, welke beroepsgroepen zitten er veel in, wat is op het onderwerp noodzakelijk, maak daar een totaalplaatje van en schets dit en ga dan heel zuiver kijken van hoeveel mensen je wilt van bepaalde groepen, en dat persoonlijk benaderen zodat je de juiste mensen hebt op een bijeenkomst die je dan organiseert. Dat moeten vooral niet mensen zijn die heel kundig zijn, maar op zo'n avond niks durven zeggen - dan moeten het ook mensen zijn in dat wat ze weten ook kunnen verwoorden en in kunnen brengen. Ook ziet ze vaak dat mensen naar voren geschoven worden die helemaal niet kunnen participeren op die soort bijeenkomsten. Dan heb je er bijna nog niks aan. Dus aan de voordeur moet je daar heel duidelijk in zijn en die tijd verdien je dubbel en dwars terug want je kunt daarna ook drie keer zo snel communiceren. Daar wordt vaak niet de tijd in gestoken. Men gaat vaak snel wat doen en vervolgens komen ze in een dergelijke bewonersparticipatie bijeenkomst komen ze erachter dat ze niet de juiste mensen hebben en dat is jammer van de tijd.

Alle betrokken belanghebbenden zullen niet altijd vanaf het begin betrokken hoeven te worden. Daar moet je ook slim in zijn. Het ligt er ook aan wat er gebeurd en wat je weet al wat er leeft. Op het moment dat het een spannend proces is en dat je iets wilt, dan moet je soms bepaalde groepen juist van elkaar losweken en daar ook mensen in kunnen horen dat ze daar alles in kwijt kunnen. Van wezenlijk belang hier een goede procesbegeleider op zetten. Alle partijen betrekken kun je ook in een opbouwend proces zien. Niet iedereen is in een bepaald proces goed, dus het is ook slim om bepaalde partijen juist in de implementatiefase te betrekken. Mw. Hampsink zegt bijvoorbeeld dat zij in het begin van een proces heel interessant is en aan het einde juist niet meer omdat ze niet goed is in het puntjes op de 'i' zetten. Dus je moet op de juiste momenten de juiste groepen toevoegen in het proces - daar is Mw. Hampsink erg voorstander van. Sommige mensen zitten structureel in het proces en sommige mensen ad hoc.

Het inrichten van een BVO wil je uiteraard aan laten sluiten op de wensen en behoeften van mensen. Hoe breng je het beste de behoefte in kaart? Daarin ook representatief de juiste behoefte in kaart brengen meegenomen. Mw. Hampsink zegt dus ook dat het eerst zaak is om alle mogelijkheden in kaart te brengen en welke groeperingen zitten er in zo'n wijk en wat zijn de mogelijkheden van een BVO en daar de juiste mensen bij zoeken en op de juiste manier en het juiste moment inschakelen. Mensen die het helemaal niet interesseert wat betreft de wensen en behoeften moeten ook helemaal niet op dat onderwerp meepraten. Wel moet je alle vertegenwoordigers om de tafel hebben en zorgen dat je de juiste vragen stelt. Dan krijg je het ook boven tafel. Mw. Hampsink begrijpt het beginpunt niet wat betreft 'moeilijk bereikbare groepen'. Het is in haar ogen gewoon een kwestie er van naar toe gaan - een persoonlijke benadering; en Mw. Hampsink gelooft ook niet in andere benaderingen dan persoonlijk.

Een BVO, enerzijds de fysieke inrichting, anderzijds de sociale inrichting. Alle partijen kunnen betrokken worden bij de inrichting, zo ook sportverenigingen die voor een programma aanbod kunnen gaan zorgen in die omgeving. Je probeert bewoners te laten participeren, maar moeten partijen die moeten gaan zorgen voor een sociaal programma aanbod ook vanaf het begin betrokken moeten worden?

Mw. Hampsink zegt dat de moeilijkheid vaak is dat als bewoners niet weten wat er allemaal bestaat kunnen ze ook niet wensen of kiezen voor iets, dus vrij snel in het proces zal dat wel gepresenteerd moeten worden door verschillende partijen van: dit zijn wij en dit kan je aan ons hebben, dan kan zo'n omgeving vervolgens zeggen dat dit is wel een behoefte en dit niet. Zo lang ze het niet kennen, kunnen ze er ook niet voor kiezen. Dus in het begin moet je wel zorgen dat alles er is wat mogelijk is en dan moet je met een beperkte groep gaan kijken van wat waren die wensen dan, wat hebben we allemaal gehoord en waar kunnen we voor kiezen en waar gaan we voor kiezen en uiteindelijk dat er een bepaalde richting op gedacht wordt dan kan je ze er weer betrekken van hoe willen we het verder vorm gaan geven. Het is een beetje dat je wel in al die fases in het proces de juiste mensen om de tafel moet hebben om te komen tot een uiteindelijk concept wat heel erg past in die buurt. Het hangt natuurlijk af van de situatie maar Mw. Hampsink denkt dat je eerst de bewoners die ook een goede doorsnee zijn van de wijk/omgeving van de wensen dan moet je zorgen voor een overzicht van het gehele assortiment waar men gebruik van kunnen maken, (vaak weten ze dat niet of wel - echter ontstaat er een duidelijker beeld). Vaak weten ze ook niet dat dingen mogelijk zijn, als ze niet weten dat iets kan kunnen ze er ook niet voor kiezen. Bij die BVO behoort dat wel tot de mogelijkheden. Het betrekken van verenigingen in een later stadium, dan ben je te laat - volgens Mw. Hampsink.

Voorbeeld: de vuurwerkramp in Enschede. Daar is een hele wijk weggevaagd en daar hebben ze dus een hele nieuwe wijk moeten bouwen, samen met de bewoners die natuurlijk ook behoorlijk getraumatiseerd zijn. Dat hebben ze hele geleidelijk aan willen doen - toch zie je dat er machten mee gaan spelen als dat sport pas vrij laat mee gaat spelen. De macht sport is wat kleiner dan de macht architect, als de macht fysieke ruimte - dus daar zie je wel een heel mooi proces waarin ze met elkaar geleerd hebben hoe ze gezamenlijk iets willen doen. Voor de BVO is het interessant om te zien hoe ze dat daar gedaan hebben.

De praktijksituatie in Getsewoud gaat over een specifieke doelgroep; de jongeren. Het creëren van draagvlak is iets wat geldt en op wat voor een manier kan dit gecreëerd worden?

Door ook omwonenden, niet alleen de specifieke doelgroepen jongeren, er bij te betrekken. Gelijk en vanaf het begin af aan. Daar gaat een gemeente vaak de mist in, ze willen wat voor jongeren realiseren omdat het aanbod niet goed is, en tegelijkertijd trekken ze het er eenzijdig uit en gaan ze iets voor jongeren doen. Dan begint er weer iets anders te worstelen. Wat je wil is dat juist in gemene delen, dat iedereen, dat het er ook mag zijn - draagvlak is een mooi woord, maar ook dat je bij de jongeren ook weer begrip voor de ouderen ontstaat; en ook omgekeerd. Daar gaat het vaak fout in een buurt. Iedereen zal dus betrokken moeten worden, ook al is het gericht op een specifieke doelgroep. Dus niet alleen jongeren maar ook de ouderen moeten in zo een proces wat kwijt kunnen. Ze moeten ook kunnen zeggen of ze het er niet mee eens zijn. Dat is het fantastische van een verandering. Mw. Hampsink noemt een voorbeeld: ze hebben een keer een hele grote Klaagmuur in het gemeentehuis gemaakt en een hele grote jubelmuur. Met z'n allen klagen en jubelen - dat zorgt dus voor draagvlak want als je dat kwijt bent dan ben je als bewoner vrij om mee te denken als 70, 80 jarigen - "hoe zou het dan het beste voor die jongeren kunnen". Stel dat die jongeren ongelooflijk graag dit willen maar we zien wel dat jullie (ouderen) dat... dan kun je wel de grenzen heel mooi gezamenlijk bepalen en dan heeft iedereen er begrip voor. Voor deze goede methoden moet je lef hebben zegt Mw. Hampsink. Het ontbreekt heel veel gemeenten aan lef.

Het woord empowerment - hoe kun je mensen empoweren door ervoor te zorgen dat de niet actieve mensen uiteindelijk wel betrokken willen zijn in bepaalde mate. Door consequent waar te maken wat je zegt, woorden moeten inhoud hebben - het voorbeeld van die muur en je zegt van "kom naar die klaag- en jubelmuur en onze wethouder is aanwezig en die gaat zich verbinden aan die muur, die zal zich moeten uitspreken over dit zie ik en als ik dit oplos zijn jullie dan bereid tot dat.. dan laat je ook zien dat het beleid gezamenlijk gemaakt wordt. Dat is de kracht van gezamenlijkheid. Op het moment dat mensen ook maar enigszins het idee hebben dat ze niet gehoord worden dan komen ze niet. Als je als gemeente echte betrokkenheid en bewonersparticipatie wil dan moet je met volle overgave je storten, en durf, participatie moeten uitvoeren. Dan heeft het veel succes. Mensen denken dat het stroperig is en langdradig, maar het is ook in eerste instantie ook langdradig, maar je moet zorgen voor een goede procesbegeleider, heel scherp in de gaten hebben en snapt wanneer je wat moet doen, dan win je tig keer zoveel tijd aan de andere kant.

Het probleem is dat ambtenaren deze competentie vaak niet in huis hebben, en dat is een ander verhaal. Ze bedenken het vanuit hun eigen stroperigheid. (*grapt over het feit dat dit niet gepubliceerd hoeft te worden).

Een aantal dingen moeten meegenomen worden - voor de organisatie rondom bewonersparticipatie, wat daarvoor van belang is en wat voor een type mensen dit wel en niet kunnen organiseren. En als mensen bij de gemeente terecht komen dat ze zich realiseren dat niet de eerste de beste ambtenaar dit proces kan begeleiden en dat ze soms ook niet de juiste mensen in dienst hebben die dat aankunnen. Ze zullen zeker ook aan de voorkant moeten nadenken met partijen die het wel goed kunnen begeleiden, die hier heel krachtig en de competenties hebben om dit neer te zetten voor gemeenten. Daar zijn meerdere organisaties die dit kunnen. Dat hoort erbij vind Mw. Hampsink.

§ Bijlage 2.3 *Interview Mw. W. Westerhof, NISB*

Interview met Mw. W. Westerhof, sinds tien jaar werkzaam voor NISB - destijds binnengehaald op het gebied van 'allochtonen' en doet ze sindsdien alles rondom diversiteit, etnische diversiteit, allochtonen. Doet dit binnen alle progamma's - zowel als het gaat om jongeren, volwassen en ouderen maar ook bij chronisch zieken. Een onderwerp wat door de hele organisatie terug komt. Hiervoor is Mw. Westerhof beleidsmedewerker geweest bij de gemeente Amsterdam, voor sportstimulering allochtonen en sportconsulent. Ze begon in de praktijk, in sporthallen en zwembaden en op veldjes. Haar kennis en expertise weerhoud zich tot het onderwerp (bewoners)participatie omdat ze binnen het programma CiB (communities in beweging) actief is en gewerkt heeft met de niveaus van Pretty. Mw. Westerhof vond het heel interessant om daar mee aan de slag te gaan omdat ze bewust werd dat participatie niet alleen maar is dat mensen meedenken en dat je wel of niet iets doet met wat mensen vinden maar dat je ook daadwerkelijk uiteindelijk tot op het hoogste niveau van zelforganisatie kan komen - afhankelijk van welke groep je binnen had. Aan de ene kant het meedenken over hoe je een BVO in moet richten, Mw. Westerhof kan zich voorstellen dat ook aan de beheerskant puur op inrichting en het beheer van een BVO, dat je daar aan die kant tot een hoog participatie niveau kan komen - misschien ook wel in de uitvoeringskant, maar zeker als het gaat om activiteiten organiseren. Het is goed om je vooraf te realiseren hoeveel procent van de bewoners (mensen die meedoen) wil je op een bepaald participatie niveau hebben. Ben je tevreden als ze alleen maar meedenken of meer gaan doen.

Mw. Westerhof kent de wereld van participatie niet maar ze schat in dat je dan vooral denkt aan avonden waar mensen bij elkaar komen waar mensen hun meningen mogen geven en hun ideeën over wat ze in de omgeving willen, de gemeente vervolgens dank u wel zegt, het verder uitwerkt en er plannen komen. Mw. Westerhof is ervan overtuigt dat mensen ook daartussen, en zelfs als het om het proces beheren gaat een grote rol kunnen hebben.

Het werven van moeilijke groepen, de rol die sporten en bewegen in de wijk kan hebben - niet alleen het sport en beweeggedrag maar ook andere kanten, het maatschappelijke aspect. Als het om diversiteit gaat dan gaat het heel erg om welke mensen bij elkaar gezet moeten worden om tot de meest effectieve en efficiënte groep te komen waar je ook het meeste draagvlak kunt verwachten binnen een buurt.

Verschillende mensen willen ook op een verschillende manier betrokken worden en op een verschillende manier aangesproken worden. Een inspraak avond, die ook weer teruggekoppeld wordt aan de wijk - het is de vraag of dit een juiste vorm is. De een zal fijn vinden om een enquête in te vullen, de ander om persoonlijk aangesproken te worden en de ander wordt actief wanneer hij/zij aangesproken wordt in een groep waar hij/zij al actief is z'n onderwerp gedropt krijgt.

Bedenk, als gemeente, van te voren wie je wilt bereiken, vertegenwoordigen die mensen de juiste groep, hebben ze de juiste vaardigheden, competenties, kennis, welke relatie tot de achterban - goed in beeld hebben en gericht mensen benaderen zodat je groep krijgt die echt representatief is voor de bewoners. Dus niet alleen de schreeuwers, en gebruik bestaande netwerken waarin ze al actief zijn om ze toch alsnog allemaal te bereiken.

Een gemeente moet zijn kaders stellen, dit is wat we willen, en ook ergens een probleem op te lossen, het moet plaats vinden in dit gebied, we hebben zoveel geld, dit is de termijn, bewoners denk mee: de kaders, de bandbreedte moet je in beeld brengen. En als bewoners niet in staat zijn met eigen ideeën te komen dan is het niet verkeerd om met voorbeelden te komen. Mensen die niet bewegen, hebben zelf een klein referentiekader t.a.v. bewegen en weten dus zelf niet wat leuk zou zijn of wat goed gaat werken. Mensen kunnen wel zeggen, het lijkt me leuk, maar gaan ze het dan ook echt doen? De vraag of het de investering waard is, of moet je zelfs met mensen meenemen ergens anders naar toe en het ze zelf laten ervaren. Kijken of ze het uitdagend vinden.

Welke woorden associeert Mw. Westerhof met het woord beweegvriendelijke omgeving (BVO)?

Speels, vrij, veilig, schoon, actief, sociaal, heldere kleuren, uitdagend.

Welke woorden associeer je t.a.v. bewonersparticipatie?

Energie (zowel negatief als positief - energie er in stoppen maar er ook energie voor terug krijgen), kansen.

Bewonersparticipatie kan je vanuit verschillende perspectieven bekijken. Vanuit verschillende bewonersgroepen is het een soort van gezien en gehoord worden, invloed uitoefenen op je eigen omgeving - Mw. Westerhof ziet het als een soort empowerment, een soort proces van ik mag en kan ook zelf ook invloed uitoefenen op dingen die om me heen gebeuren. Erkenning, herkenning (dingen van jezelf terugzien in de wijk).

Mw. Westerhof denkt niet dat iedereen erkent wil worden, en denkt dat er ook mensen zijn die consumeren, die het wel goed vinden of die niets hebben met bewegen of buiten en het prettig hebben zoals hun huis is ingericht. Ook de mopperkonten vinden het fijn als hun stem gehoord wordt. Mw. Westerhof denkt ook dat mensen toch wel graag erkent worden in hun eigenheid en in hun ideeën, in hun wensen.

Het perspectief vanuit de gemeente, daarvan denkt Mw. Westerhof dat ze wel graag de juiste dingen willen doen, dus in die zin het belangrijk vinden om te weten wat de vraag is dus dat ze de vraag ophalen - dus dat er ook dat gene gebeurd waarvan gebruik gemaakt wordt. Ze hebben er niks aan als ze geld en energie instoppen in iets wat niet gebruikt wordt. Ze denkt ook dat gemeenten bewonersparticipatie soms ook wel lastig vinden. En dat het vertragend werkt, en dat bewoners wel eens iets anders willen dan de gemeente. De gemeente moet de macht delen, het gaat om loslaten en om het initiatief laten bij bewoners. Het is ongewis waar het uitkomt voor een gemeente als je het goed wilt doen. Dat is moeilijk vanuit een professionele ideeën en kijk op dingen als ambtenaar.

Mw. Westerhof denkt dat een gemeente niets anders kan zijn dan een voorstander van bewonersparticipatie. Maar gemeenten ervaren het wel als iets lastigs. Bewoners praten vanuit wensen en behoeften, uit ervaring - en vanuit de gemeente wordt heel veel gedacht vanuit beperkingen, we hebben maar zoveel middelen, tijd. Dus de beperkingen komen meer boven. Van onderaf, de bewoners, die hebben de prachtigste plannen. De gemeente kan een deel misschien niet realiseren. Wellicht ook strategisch in een groter geheel denken en bepaalde dingen in een groter geheel zien en het past niet in het beleid wat buiten een wijk over heel de stad geld. Mw. Westerhof denkt dat daar altijd botsingen plaats vinden waar een gemeente niet op zitten te wachten. En ook vertraging omdat ze heel het proces door moeten. En ze zijn professioneel daar mee bezig, veel kennis in huis, en een idee van toen ze er mee begonnen. Als je echt de bewoner wil laten participeren, van a tot z en op alle niveaus, dan moet je dingen uit handen geven. Dan moet je de eigen beelden loslaten, in principe komt dat aan de macht van de gemeente, als professioneel.

Het laagste niveau van participeren daar moet je als gemeente toch voor de 100% gaan. Dat de bewoners op zijn minst geïnformeerd zijn, maar het liefst ook nog een zo hoog mogelijke score van het weten waar mensen behoefte aan hebben, of wat mensen voor een ideeën hebben. Het consulteren - dat je daar toch wel een grote groep voor moet willen bereiken. Mw. Westerhof denkt dat tot het hoge niveau dat je als gemeente het geld moet aanleveren en dan kan je tot het één na hoogste niveau een bepaalde groep verantwoordelijk maken voor wat er gebeurd en voor de processen die in zo een wijk plaats vinden. Dat zou het mooiste zijn - en kijken welke kracht en potenties er binnen zo een omgeving zitten en kijken hoe je die optimaal kunt inzetten. Mw. Westerhof gelooft in het feit dat deze potentie er

altijd is, en het niet ontbreekt aan die kans.

Bewoners moeten vanaf het moment 'a', het ontstaan van een idee, betrokken worden, zijn, in het hele proces van wat er volgt. Het mooiste is door het hele proces. Je moet wel altijd kijken wat voor een groep je in huis hebt en tot welk niveau van participeren ze in staat zijn, of ze bereid zijn om mee te willen doen - de kwaliteiten maar ook de ambities. Mw. Westerhof denkt dat er wel mensen zitten die het heel goed kunnen maar zeggen er helemaal geen zin in hebben. Het is ook belangrijk om de mensen in een zo vroeg mogelijk stadium te betrekken, en ook aan de mensen vragen hoe je het beste andere mensen kunt betrekken want dat weten vaak die bewoners zelf het beste. En Wille zou aanraden het beheer zoveel mogelijk over te dragen, dat de gemeente daar zo weinig mogelijk in betrokken is.

Het inrichten van een BVO kan voor een groot deel van achter de tekentafel gebeuren, en je kunt je inleven in wat die burger wenst en kijken bij ervaringen in andere gemeenten. Mw. Westerhof gelooft er niet in dat het ene plan ook ergens anders zal werken. Er zijn altijd mechanismen die lokaal veel bepalend zijn. Het zit een hoop tussen het niet werken, wel werken of gedeeltelijk. Dus je kunt altijd iets doen maar wil je het heel succesvol doen dan kun je er bijna niet omheen dan dat je echt je verdiept in wat de wensen en behoeften zijn van de gebruikers.

Zowel de fysieke als sociale inrichting, de koppeling daartussen, zijn er naast bewoners nog andere partijen die betrokken moeten worden bij een (her)inrichting van een BVO?

Als het gaat over wat participatie is en wat de behoeften zijn - alle maatschappelijke organisaties in de wijk, welzijn, ouderen-, jongeren organisaties, onderwijs, de sport verenigingen, sportscholen, organisaties, speeltuinen, sociale kaart van een wijk, maar ook winkeliersverenigingen en bedrijven. Het ligt er maar net een beetje aan hoe de omgeving er uit ziet en waar het plaats moet gaan vinden.

Als het gaat om bewonersparticipatie - je kunt wel zoeken naar hoe die mensen bij elkaar te krijgen, maar je kunt natuurlijk ook al kijken naar waar die mensen al bij elkaar komen. Dat je daar ook het ontwerp inbrengt. Niet iets centraals organiseren en dan denken dat iedereen komt. Het aardige is dat je kijkt waar zijn de vindplaatsen, waar komen de bewoners al bij elkaar en waar zijn ze al actief. Op zoveel mogelijk op die plekken het onderwerp inbrengt. En ook kijken of er opinieleiders zijn binnen die groep en misschien een hoger niveau van participatie kan realiseren. Dus bijvoorbeeld binnen het onderwijs veel dingen doen waardoor je van kinderen hoort wat ze graag zouden willen. Dus niet alleen aan volwassenen denkt, dat je ook naar de moskee gaat en kijkt hoe het hier leeft. Of naar een buurthuis waar al groepen samenkomen. Mw. Westerhof pleit ervoor dat je dit door heel de wijk heen organiseert, zodat je zo divers mogelijk inzet op die groepen. Als je bewoners wil bereiken hoeft dit niet alleen in een georganiseerde vorm te zijn. Mw. Westerhof gelooft niet in het uitnodigen van de gemeente, veel mensen blijven liever op afstand en zien de gemeente ook eerder als iets waar je maar van op afstand kunt blijven - want de sociale dienst zit ook bij de gemeente. De gemeente straft ook, voor een deel is de gemeente is er voor jou. Het is vrij bepalend wie uitnodigt en als je bepaalde groepen uit de wijk wilt bereiken dat je dan ook kijkt wie die groep nu moet uitnodigen en waar kun je ze bereiken. Dus je gaat naar een plek waar ze al samen komen of je laat iemand ze uitnodigen waarvoor de mensen al bereid zijn om te komen.

Mw. Westerhof denkt ook niet dat het kan om echt 'iedereen' te bereiken die in een wijk woont wanneer een wijk bijvoorbeeld heel groot is met een hoog inwonerstal. Maar ze gelooft wel dat er gezorgd kan worden voor een goede dwarsdoorsnee. Dat je wel kunt zorgen voor een juiste verdeling in welk type mensen, welke groepen, uit welke omgeving en welke bewoning, dat je daar best wel een heel goed gemiddelde voor kunt vinden en dat je dan ook niet die participatie allemaal zelf hoeft te doen, maar je kan ook dingen organiseren waardoor andere professionals bepaalde gegevens voor je ophalen.

Je kunt je specifiek richten op een doelgroep waarop je de (her)inrichting afstemt. Maar het moet wel zo zijn dat wanneer partijen direct zijn betrokken bij die verandering, dat je ook die betrekt en niet alleen de specifieke doelgroep. Samen naar oplossingen zoekt voor problemen die dan weer ontstaan. Weerstand die er is weghalen. Je kunt voor een bepaalde groep wel iets willen, maar als het invloed heeft op de leefomgeving van een andere groep dan kan je die niet afhouden om mee te participeren. Die groep moet dus vanaf het begin ook mee participeren. Besluiten voorleggen dat wekt weerstanden op. Mensen moet je altijd het gevoel meegeven dat zij zelf hebben meegewerkt aan de verandering, en het moet voor iedereen een verbetering opleveren. Wanneer je dat op een bepaalde manier beheert en ingericht hebt dan moet het proces een verbetering voor iedereen op kunnen leveren. Mensen moet hun eigen voordeel er mee kunnen doen. Dus het is goed om van te voren in kaart te brengen welke problemen je oplost met de aanstaande verandering. Mw. Westerhof is er niet van overtuigt om iedereen te voorzien van hun belangen. Er zullen altijd mensen zijn die moeten settelen voor hun beslissing van de meerderheid o.i.d.

§ Bijlage 2.4 *Interview Mw. N. van Kesteren, TNO*

Het interview is met Mw. N. van Kesteren, ze werkt als onderzoeker bij TNO sinds 2006. Ze zit op verschillende projecten waaronder lifestyle, voorheen Health Promotion - dit vanwege een interne reorganisatie. Verder allerlei projecten op het gebied van gedrag, gezondheidsbevordering - daarin hebben ze als TNO wel specifieke expertise. Mw. van Kesteren zelf is gepromoveerd in Maastricht op het onderwerp seksualiteit, maar dan voornamelijk SOA en HIV preventie, daarbij richt ze zich vooral op systematische interventieontwikkeling. Het werken aan een oplossing wordt hierin meegenomen en hoe je dat systematisch kunt doorlopen. Hoe je van een behoefte analyse tot een interventieontwikkeling, implementatie en evaluatie kunt komen - deze cyclus. Met name is Mw. van Kesteren binnen TNO toch bezig met haar expertise, toch de seksuele weerbaarheid, SOA en HIV testen, alles op het gebied van onderwerpen waar haar expertise aanwezig is. Ze heeft hierin een interesse in moeilijk bereikbare groepen - dus dan heb je het over etnische minderheden, maar ook (jonge) homo mannen en kinderen met een chronische ziekte. Zijnde ervaring leert het ook wel dat dit niet altijd even makkelijk is om die te betrekken in onderzoek. Vanuit een project 'sub sariaanse afrikanen met hiv', ook een moeilijk bereikbare groep - en vanuit dat project is Mw. van Kesteren bij het stukje participatie gekomen. Hoe krijgt participatie een rol binnen het hele interventieontwikkelingsproces. Ze probeert in die projecten de participatie vorm te geven door deelnemers een stapje hoger op de ladder te krijgen. Want zoals in de literatuur beschreven staat dat die laagste treden een vorm van participatie is, daar vindt Mw. van Kesteren van dat dit eigenlijk niet onder participatie mag vallen. De rede dat Mw. van Kesteren nu ook meer in beweeginterventies komt is omdat er intern een hele poot met mensen zit en dus ook geld. VWS richt zich ook op het gebied van beweegstimulering en moeilijk bereikbare groepen en vormen daarin wel een aandachtspunt waar Mw. van Kesteren wel ogen naar heeft. De laatste jaren is Mw. van Kesteren wat betreft het concept participatie de laatste jaren steeds meer in aan het duiken. En in verschillende projecten knoopt ze eindjes aan elkaar en daar moet ze zich ook in kunnen verdiepen. Op deze manier krijgt ze ook te maken met beweegstimulering en ook dit is een specifiek probleem.

Als ik het woord beweegvriendelijke omgeving (BVO) zeg, welke woorden associeer jij hiermee?

Ruimte - niet te ver weg - voorzieningen - speeltoestellen - geen hondenpoep - openingstijden. De ruimte staat heel hoog in het vaandel, je kunt wel in een stad wonen maar het moet niet helemaal dicht getimmerd zijn. Het moet een beetje open voelen voor wanneer je wilt wandelen, hardlopen en dat soort dingen.

Het aspect bewegen erbij betrekken - zijn er dan nog meer aspecten waar je aan moet denken?

Het inrichten van zo een omgeving daarbij moet je goed gerealiseerd hebben dat daar verschillende facetten / doelgroepen in zitten. Allemaal groepen die er op de een of andere manier mee van doen hebben ten aanzien van de inrichting van zo een omgeving. Dus op het moment dat je er mee bezig gaat moet je het in een breed kader plaatsen en proberen te identificeren van in feite wat de doelen zijn, maar ook wie daar allemaal mee te maken heeft en welke belangen er spelen et cetera. De betrokkenheid komt hier al een klein beetje in voor en als we het daar over hebben kan die op verschillende manier vorm gegeven worden. Een gemeente of een wijkgebouw, die zullen er allemaal belangen bij hebben om daar al dan niet iets in te willen doen. En bij gemeentelijk niveau zullen daar weer verschillende belangen een rol spelen.

De volgende vraag: wat versta je onder (bewoners)participatie?

Ten eerste moet je goed nadenken over wat dan bewonersparticipatie is en met welk doel je bewonersparticipatie in zet en het uiteindelijke doel is toch dat je een interventie wil laten landen. Daarvoor zul je draagvlak moeten hebben en voor draagvlak zul je betrokkenheid moeten hebben en is participatie een belangrijke voorwaarde. Participatie heb je op verschillende niveaus, je kunt informatie

halen maar je kunt ook proberen om mensen een stukje verantwoordelijkheid te geven daarin en het meest ultieme is dus zelfmobilisatie. Dat zal niet haalbaar zijn in elk geval. Je zult je goed moeten realiseren dat bewonersparticipatie niet alleen belangrijk is in een behoefte analyse maar in het hele traject. Dus ook in de ontwikkeling van speeltoestellen, als dat zo is, of voor die hangjongeren iets. Maar ook als je aan evaluatie doet en dat is vanuit een onderzoekerperspectief. Bewonersparticipatie is vanaf het begin tot het eind. En als het goed is dan continueert het en dat is het meest ideale plaatje en je moet ook nadenken over wat je gaat meten. Je kunt straks gaan meten of je de doelstelling behaald op het gebied van bewegen, dat is leuk als je het gaat halen maar in veel gevallen zal het moeilijk zijn en zeker als het op korte termijn. Misschien kun je ook nadenken over of je iets kunt meten in dat participatie of in samenwerking tussen organisaties. Maar dan zit je op professional niveau. Dat zijn belangrijke stappen, vooral in een wijk, om tot een uiteindelijke gezondheidsbevorderende doelstelling te komen. Dat wordt volgens Mw. van Kesteren vaak over het hoofd gezien. Je moet goed nadenken over de uitkomstmaten, wat meet je, waar zul je effect op vinden.

Waarom denk je dat participeren een belangrijk thema is (geworden)? en misschien nog wel belangrijker wordt?

Omdat men zich steeds meer realiseert dat allerlei gezondheidsbevorderende interventies niet zo maar landen. En niet zomaar continueren. Geldstromen zijn altijd belangrijk maar men wil wel resultaat zien en daar is volgens Mw. van Kesteren een groot verschil ook bij subsidie gevers, zo van toon het maar aan en dan blijken interventies in praktijk moeilijk om effecten aan te tonen en dan kun je ten eerste je afvragen, waarom? dat heeft een stukje met implementatie te maken en draagvlak, maar dat heeft misschien ook een stukje met meten te maken. Tijdstermijnen ook, van wanneer mag je effecten verwachten.

Kun je mij vertellen op welke manier je betrokken bent bij participatie en hoe deze dan inhoud krijgt?

Volgens Mw. van Kesteren is er een onderscheidt te maken als je op het gebied werkt van communities of het in een wijk werken - je kunt natuurlijk ook in een community werken die niet zo regionaal gebonden is. Mw. van Kesteren is heeft veel gedaan op het gebied van een community in de zin van een doelgroep - die kan zich overal bevinden, denkend aan bijvoorbeeld jonge homo mannen nationaal gezien, of kinderen met diabetes. In het project met de sub sariaanse afrikanen wordt er gewerkt met veel interactie en dat betekent dat zowel in de behoefte analyse dat er steeds terug en vooruit gegaan wordt en dat er met de doelgroep gewerkt wordt. Ook worden zelforganisatie en professionele organisaties betrokken, ook wordt er energie gestopt in het vertrouwen winnen, samenwerken en ook uitspreken naar elkaar wat de doelen zijn en wederzijdse belangen, wat kan je van elkaar verwachten. Ook in een begeleidingsmissie meer werken aan diversiteit - een heel interactief proces.

Wanneer je het begrip participeren betrekt bij de BVO, wat voor een rol moeten bewoners daarin krijgen?

De eerste vraag die je jezelf moet vragen is waarom zouden die bewoners willen participeren? Wat is hun drijfveer, nog niet eens zozeer wat ze willen bereiken - want Mw. van Kesteren kan zich voorstellen dat een bewoner ook zegt geen zin in hondenpoep te hebben op straat, ik kan hier niet met mijn kinderen spelen op straat of wat dan ook. Waarom ze willen participeren heeft veel te maken met waar Mw. van Kesteren het ook eens over is met hoe de mens denkt over bepaalde dingen. Wat levert betrokkenheid je op, het moet ook leuk zijn maar wat leuk is, is niet voor iedereen hetzelfde. De betrokkenheid moet je heel erg in die contacten zoeken - de informele netwerken. De moeilijk bereikbare groepen zijn mogelijk te bereiken en Mw. van Kesteren zegt ook dat het eigenlijk heel stom is dat men zegt dat ze niet te bereiken zijn. Er moet gewoon een goede ingang gevonden worden waardoor ze wel bereikt worden, de juiste snaren proberen te raken. Dat geldt volgens haar voor elke doelgroep.

Natuurlijk is het belangrijk om te achterhalen wat jongeren willen, maar vooral inzicht probeert te verkrijgen van wat hen motiveert om ergens betrokken bij te zijn. Wat vinden zij, en waar worden ze blij van.

Een BVO behoeft een fysieke inrichting maar ook een sociale, het gebruik vervolgens van deze inrichting; naast bewoners, wie zullen er nog meer betrokken moeten worden bij de (her)inrichting van een BVO?

Stel je hebt een groep hangjongeren die echt op gang geholpen moet worden, en je wilt daar bijvoorbeeld jeugdwerk opzetten om daar sociale activiteiten te organiseren of een oogje in het zeil te houden, dan heb je het over straatwerk - dan moet er geld voor zijn en dan moet dat belangrijk gevonden worden. Je hebt het dan over allerlei randvoorwaarden, nog niet eens over sociaal- politieke context en organisatie context en op gemeentelijk overheid niveau waar dat gefaciliteerd moet kunnen worden. Dus Mw. van Kesteren denkt dat daar wel heel wat voor nodig is. Mensen moeten het belangrijk vinden, verschillende partijen en er moet goed gekeken worden wie van die partijen. Dit moet vervolgens gerealiseerd worden.

Zullen deze partijen ook vanaf het begin moeten participeren?

Volgens Mw. van Kesteren heb je dan het theoretisch perspectief, wil je een BVO realiseren dan moet er samengewerkt worden tussen professionele organisatie en geparticipeerd worden door bewoners. En samenwerking en participeren zijn twee belangrijke variabelen van het creëren van ownership. Het is puur dat samenwerking een theoretisch concept is dat gaat over professionele organisatie en participatie over bewoners. Maar het kan niet los van elkaar. Ik kan me voorstellen dat er andere determinanten een rol spelen bij participatie of samenwerking van organisaties.

Als je een BVO wilt realiseren en de doelgroep jongeren erbij betrekt, welke vorm van participeren is eventueel de beste oplossing?

Er zijn verschillende methodieken - patiënten participatie (interessant boek volgens Mw. van Kesteren). Je kan te maken hebben met mensen die niet hoog geletterd zijn of juist wel et cetera. En in dat boek staan veel methodieken, zoals ook bijvoorbeeld droom methodieken dat je out of the box gaat denken, samen dromen over de ideale omgeving en dan kun je samen veel brainstormen over, zo wild mogelijk wat betreft ideeën, of scenario's of echt bouwen aan dingen door ze echt een opdracht geven. Het grappige is dat er best veel mensen zijn die daar veel ervaring in hebben. Ik zou je aanraden om je te verdiepen in die bestaande methodieken en eens op zoek gaan naar mensen die samenwerken met die jongeren - sociaal pedagogische hulpverleners die daar ervaring mee hebben. Een methodiek kan zich richten op dat je inzicht wilt krijgen in het probleem of wat de oplossing zou moeten zijn.

Hoe moet er gecommuniceerd worden naar die specifieke doelgroep?

Mw. van Kesteren zou met de groep gaan praten die de jongeren goed kennen - een aantal mensen die specifieke kennis hebben van die doelgroep en dat kunnen mensen zijn vanuit die groep. Vervolgens vraagt Mw. van Kesteren die mensen een vertaalslag te maken: van te voren goed duidelijk maken wat ze wilt.

De openbare ruimte is voor iedereen, en wanneer je richting geeft op een bepaalde specifieke doelgroep, en toch draagvlak wilt creëren betekent dat je toch met verschillende partijen moet gaan praten volgens Mw. van Kesteren. Je zit altijd met handen en voeten gebonden aan wat mogelijk, haalbaar en realiseerbaar is. Je wilt het ultieme doen maar dat kan niet, want je hebt de tijd en budget niet. Wel kun je proberen daar in ieder geval voor input voor te zorgen. Mw. van Kesteren kan zich ook voorstellen dat er naar de jongeren toe gegaan moet worden in plaats van dat ze naar jou toe komen. Je moet ervoor zorgen dat je in de structuur van de specifieke doelgroep komt - en dat is heel ingewikkeld. Je kunt niet van achter je bureau denken van: "ik wil ze bereiken". Wat Mw. van Kesteren zou doen: is het zoeken naar mensen die een specifieke doelgroep kennen (Getsewoud - jongeren) en dat zijn of een school, of een betrokken docent - een plek waar de jongeren samen komen en wie daar toegang tot heeft. Je moet daarvoor goed weten wat de structuren zijn in de doelgroep.

Hoe kun je een groep empoweren om meer betrokken te geraken?

Wat Mw. van Kesteren en TNO doet bij de sub sariaanse afrikanen is dat ze werken met een specifiek model over culturele - sensitieve interventieontwikkeling. Er wordt heel vaak gekeken naar negatieve aspecten en dat is in het geval van hangjongeren ook. Dus er wordt uitgegaan van, en in de behoefte analyse kun je daar ook rekening mee houden - en ook in de interventieontwikkeling - ook op zoek gaan naar positieve percepties. Vanuit krachten denken, dat betekent dat als je het over seksueel risico gedrag hebt en het gaat over traditionele manvrouw verhoudingen - en mannen zouden alleen maar mannelijkheid moeten bewijzen door zoveel mogelijk sekspartners te hebben; daar zit ook een andere kant aan, bijvoorbeeld een zorgende kant aan, verantwoordelijkheidsgevoel naar je familie en noem maar op. In die behoefte analyse ook kijken naar wat positieve, t.a.v. de BVO, dus wat doen hangjongeren, wat voor een bedreigingen hebben zij, maar dit wel vanuit de beweegvriendelijke stimulering als dat het doel is en kijken naar dingen die wel positief zijn. Bijvoorbeeld doen ze aan rap of dansen, en wat voor een percepties hebben zij die positief bijdragen aan meer bewegen. Het doel kan natuurlijk ook zijn uiteindelijk bewegen inzetten om meer sociale cohesie te bevorderen in zo een wijk. Dan kun je kijken naar het hangen - ze zoeken elkaar op: dat is heel positief. Alleen je wilt dat dit op een andere manier gebeurd. Dat is het lastige dus je moet in die interventieontwikkeling zoeken naar de positieve percepties en gedragingen in zo een groep en die moet je bekrachtigen. Dat is wanneer je de groep aan het empoweren bent. Dan breng je ook een hele andere boodschap. Het is wel lastig want die negatieve gedragingen staan meer op de voorgrond, maar je kunt met zo een doelgroep wel brainstormen en zelf laten feedback geven.

§ Bijlage 2.5 *Interview Mw. S. Sondeijker, Bureau Buhrs*

Interview met Mw. S. Sondeijker van Bureau Buhrs, Amsterdam Noord. Mw. Sondeijker heeft bestuurskunde gestudeerd in Tilburg, daarna is ze naar de Erasmus Universiteit gegaan, promotie onderzoek gedaan op transitie management - en dat gaat over hoe je grote veranderingen richting duurzaamheid in de samenleving kan realiseren. Dit kan gaan over het oplossen van mobiliteitsvraagstukken rondom fileproblematiek maar dit kan ook gaan over hoe je achterstand in een bepaalde wijk hoe je daar weer leefbaarheid kan realiseren. Daarmee was participatie binnen transitiemanagement, belangrijk en bij de gemeente niet als top-down allerlei programma's moet uitrollen maar juist vanuit de burgers moet gaan kijken van wat er leeft en hoe kunnen we de krachten bundelen van die mensen en ze handvatten geven zodat ze zelf ook dingen kunnen betekenen daar waar ze dat graag willen. Dit noemen wij geen burgerparticipatie maar gewoon participatie want het ging niet alleen om burgers maar ook vaak om ondernemers in het gebied. Daar zijn ideeën over ontstaan over hoe je van onderop met de samenleving een beweging op gang kan brengen. Daar is Mw. Sondeijker op gepromoveerd en daarna vond ze het zo interessant dat ze daarmee verder wilde. Toen heeft ze bij DHV gewerkt, en zich daar bezig gehouden met burgerparticipatie en dat ging meer over hoe ervoor gezorgd kan worden dat een gemeente meer op een gelijkwaardige manier met bewoners kan samenwerken. Vaak zie je in het kader van ambtenaar, dan gaan weg gewoon met de burger om de tafel. Vaak gebeurd het dat een ambtenaar veel meer kennis heeft dan een burger waardoor de burgers worden overruled. Ze krijgen dan het gevoel niet gehoord te worden, of dat ze hun mening niet kwijt kunnen of dat niet genoeg onderbouwing om hun ideeën te onderbouwen waardoor het alsnog een soort van weerstand wordt. Mw. Sondeijker heeft zich daar bezig gehouden met een methodiek van hoe kun je er nou voor zorgen dat als je toch het gesprek wilt organiseren tussen ambtenaar en burger dat het op een gelijkwaardige manier kan. Daar wilde ze mee door en is ze bij dit bureau gekomen die fundamenteel wat aan burgerparticipatie doet. Nu is ze bezig met een andere methodiek op basis van belevingswerelden. Daarin wordt gezegd dat niet elke burger op een gelijkwaardige manier behandelt wil worden. Sommige burgers willen alleen maar een brief krijgen van wat er gaat gebeuren, de ander wil inderdaad creatief meedenken. Daar zit een groot verschil in en daar zit een nuancering in van de methodiek die Mw. Sondeijker zelf heeft ontwikkelt had. Nu probeert ze zich te verdiepen in die belevingswerelden. Daar doen ze projecten mee en dat vindt ze leuk en hoe ze gegroeid is.

Welke woorden associeer je bij de beweegvriendelijke omgeving (BVO)?

Bepaalde veiligheid, - ruimte, kindvriendelijk, groen, logische stroom (in een stad de loop van mensen - als je in een stad loopt dan voel je dat je in de stad loopt omdat er in de omgeving bepaalde dingen zijn qua gebouwen of vernauwingen of bruggetjes waarvan je weet dat je in de stad bent en soms is een overgang van een park naar een stad door een brug of door een hek - bepaalde elementen waaraan je ziet/voelt dat je in de stad bent).

Bij een BVO denkt Mw. Sondeijker ook aan elementen waardoor je het gevoel hebt dat je op een veilige plek bent waar de ruimte is om je ding te doen en waar je bepaalde loop naar toe hebt. Dat iedereen daar ook vanzelfsprekend kan zijn - een ontmoetingsplek of iets dergelijks. Een logische ontmoetingsplek, niet dat je er naar op zoek moet gaan. Iedereen kan daar samen komen en in de zin van dat het een natuurlijke plek is. Het voornaamste is dat er geen grote wegen zijn, of geen storende parkeerplekken zijn. Wel bepaalde elementen die het prettig maken om daar te zijn. Aan de ene kant heeft het te maken met de fysieke kant. Aan de andere kant moet je er ook voor zorgen dat er iets wordt georganiseerd waardoor er iets gaat ontstaan. Een voorbeeld van de playground in Wageningen - op die dag zelf was het redelijk druk bezocht maar normaal gesproken komt er bijna geen kip. Dat is ook het idee, je kunt heel leuk het idee hebben iets aan te leggen maar als je er verder omheen niks aan doet, het bekent maken dat het er is of er vaak iets organiseren, doe je dit niet dan zal het vaak ook niet gaan leven. Als een BVO een term is die voor verschillende doelgroepen geldt dat je ook niet moet proberen een plek te creëren waar elke doelgroep z'n ding kan vinden want dan maak je compromissen waardoor

het denk ik zijn doel ook weer volledig voorbij schiet. Mw. Sondeijker geeft aan geen plek te maken waar jongeren bijvoorbeeld kunnen tennissen en ouderen kunnen biljarten of kunnen zitten - dan ga je een omgeving maling van alles maken en met communicatie en participatie, daarbij moet je gericht zijn op de doelgroep. Dat kunnen niet tien verschillende doelgroepen zijn waarvoor je iets maakt. Focus je wel op wat een bepaalde doelgroep wil en probeer daar omheen zoveel mogelijk te creëren.

Wat versta je onder bewonersparticipatie, burgerparticipatie en zoals Mw. Sondeijker het noemde: participatie?

Ze denkt dat heel veel mensen gelijk zullen roepen dat het gaat om dat er draagvlak ontstaat en dat is een doel op zich. Maar ze denkt dat participatie vooral gaat om hoe kun je een burger, binnen zijn eigen comfort zone en vanuit zijn eigen behoefte en lettend daar op, betrekken of meenemen in proces wat normaal gesproken om hen heen zou plaats vinden zodat hij/zij daar invloed op heeft. Hoe kun je iets wat in de omgeving direct van invloed is op de persoon en zijn leven, hoe kun je hem/haar dan betrekken op die manier dat het als prettig ervaren wordt. Daar waar het veranderingen aangaat die van invloed zijn op het leven van een burger. Ze praat dan niet alleen over individuen maar dat kunnen ook communities zijn - participatie pas je meestal toe op grotere groepen. Zeker als het gaat om sociaal maatschappelijke vraagstukken - heeft een wijk bijvoorbeeld een slecht imago of dat er te weinig speelvoorzieningen zijn, dan gaat het de hele wijk aan en zul je de hele wijk erbij moeten betrekken. Dat moet je dus doen maar in die wijk zitten dus verschillende type mensen, en die moet je dus anders zien te benaderen. De ene persoon heeft heel veel weertand en die wil het speeltuintje helemaal niet en de andere juist wel en wil daar graag over meedenken in hoe het er uit moet komen te zien. Dit kan je dus niet allemaal over één kamp scheren.

Het thema participatie is een thema dat nu al veel besproken is, heb je enig idee hoe dat ontstaan is en waar gaat het heen?

Dat gaat een beetje in golven - dan is het twintig jaar weer belangrijk en dan weer niet, en nu zitten we in een golf dat het heel belangrijk wordt. Twintig en dertig jaar geleden was dat ook zo, en tussenin was het veel minder. Dit komt tot stand doordat er ergens weer meer weerstand ontstaat en dan denkt de overheid weer meer te moeten gaan experimenteren, dan komen ze met wijkbudgetten en dan zeggen ze tegen bewoners van: doe het maar. Niet iedereen wil dat dus dan krijg je ook weer weerstand. Continue is er eigenlijk die schakeling naar optimale niet participatie en optimale participatie terwijl het volgens Mw. Sondeijker in bepaalde tussengronden zit die interessant zijn. Nu is het weer hip om participeren allemaal weer in te zetten. Terwijl Mw. Sondeijker denkt dat er niet gekeken wordt naar de burger voor rede dat er continue weerstand is en dat de overheid nog altijd aan zichzelf denkt en niet in staat is om zich te verplaatsen in de burger, van wat die burger wil. En daarom lukt het ook steeds niet, en kiezen ze een aanpak die niet past bij de groep mensen waarmee ze willen praten. Het gevoel ontstaat daarmee dat er een ongelijkwaardige houding ontstaat waardoor er alsnog weerstand komt. De aanpak is continue verkeerd want die slaat niet aan, en dan gaan ze weer terug naar geen participatie, en dan komt daar weer weerstand en zo gaat dat eigenlijk door. Er is nog steeds niet echt een goede vorm gevonden van hoe dit nou moet. De gemeente wordt vaak gezien als een soort grote logge organisatie die toch wel zijn ding doet, politiek moeten ze natuurlijk bepaalde dingen doen, met budgetten en bezuinigingen werken, dus de intentie kan wel goed zijn om burgers er bij te betrekken maar vaak gebeurd daar eigenlijk ook niks mee. Dan hebben ze bijvoorbeeld inspraak gehad en dan alsnog wordt het van tafel geveegd of zijn de budgetten te klein, er is continue ontevredenheid er over. Ze zijn niet goed in het verwachtingenmanagement, dus op het moment dat de burger mee mag praten denken ze dat het plan er ook doorheen komt - maar dat gebeurd natuurlijk nooit. In die zin moet je ook realistisch zijn en duidelijk zijn wat de kaders zijn waarbinnen meegedacht mag worden en dat is vaak niet helder.

Je gaf net aan dat de overheid de touwtjes eigenlijk in handen wil houden. De gemeente biedt een soort

NISB Nederlands Instituut voor Sport & Bewegen

van schijnzekerheid, in veel gevallen zeggen ze hoog op de participatieladder te zitten en we laten mensen zelf meedenken - maar ze weten van te voren al dat ze denken dat burgers het prettig vinden en van te voren ook al weten dat verderop in het proces daar komt weer die hobbel waardoor het er toch niet doorheen komt. Daarnaast het niet afstemmen - iedereen over één kam scheren - hier heb je een budget, ga maar wat maken, wat ontwerpen, niet iedereen wil in één hokje worden gestopt en dat doet de overheid wel.

Zou je concreet voorbeeld kunnen geven waarbij participatie vorm heeft gekregen waarbij je veel ervaring hebt opgedaan?

Een project in Ermelo, vernieuwing van het dorpcentrum. Het imago van het dorp was achteruit gegaan en daar moest wat aan gedaan worden. Mw. Sondeijker heeft zo vaak al gemerkt dat als ze een inspraakavond alleen maar doen dat ze achteraf zoveel weerstand krijgen als de plannen er al liggen. Dus ze willen nu de bewoners een kans geven, voor die gene die het willen, om eerder in het proces met hen meedenken. Mw. Sondeijker gaf dus aan dat er wel op een gelijkwaardige manier gecommuniceerd moet worden en niet dat je daar dus zit en de visie vertelt en dat ze daar vervolgens mee verder kunnen - nee, echt een stapje terug doen en op het moment dat je dat voorstelt aan de gemeente vinden ze dat goed, en op het moment dat het uitgevoerd moet gaan worden zijn er toch onzekerheden - en krijg je geluiden als: "dadelijk komen er heel wilde plannen die wij helemaal niet kunnen betalen. Dan is dat ook een schijnzekerheid - als je burgers gewoon blanco vraagt: dan komen er inderdaad hele wilde ideeën misschien. Terwijl je ze als het ware opvoed, en ze allemaal kennis meegeeft over ontwikkelingen van een dorp en bepaalde expertise meegeeft, dan worden ze veel realistischer. Voed je ze niet op en je vraagt aan een burger, wat wil je op deze plek en ze zeggen: "we willen daar een bankje" en je vraagt waarom, dan hebben ze geen idee. Geen redenering waarop de gemeente denkt: dat komt wel door de besluitvorming heen. Dus in het project in Ermelo hebben ze de gemeente op afstand gehouden, ze mochten wel meeluisteren en rondlopen en vragen stellen - geen input leveren of sturen. De burgers hebben ze ook naar andere plekken gestuurd zodat ze daar konden proeven en is ze gevraagd wat ze daar mooi vonden, en wat is de identiteit van het dorp en wat maakt nou die bepaalde sfeer die het dorp heeft. Experts zeggen ook dat door kleine dingen te veranderen in een dorp zoals straatstenen te veranderen, door bepaalde bankjes ergens te plaatsen, door misschien winkeltjes te clusteren als ze eerst heel versnippert liggen, die experts hebben de burgers een soort bril gegeven hoe je stedenbouwkundig kijkt naar een verandering in het dorp. Je merkte dat ze op een gegeven moment veel sterker werden en dat ze ook echt gesprekken met elkaar aangingen. Toen hebben ze dus de ambtenaren er weer bijgezet en dat is interessant want die burgers hadden nu veel meer kennis en daarnaast weten ze precies wat er in hun eigen straat gebeurd en aanwezig is. Veel beter dan een gemeente - en op die manier werden ze een hele interessante gesprekspartner voor de gemeente en toen we destijds vroegen waarom willen jullie het bankje hier: zeiden ze dat het als een soort markering van het plein en een rustpunt naar het park. De redenering is nu veel anders omdat ze er meer over nagedacht hadden. Natuurlijk is daarmee niet iedereen bereikt en is het geen representatief participatie traject geweest. Maar voor mensen die het interessant vonden is het wel een geslaagde manier geweest en er is nu een soort van klankbordgroep van 12 mensen die blijvend de hele besluitvorming volgen en advies geven aan de gemeente over wat ze willen. Dat is echt kijken naar wat de burger wil en ervoor zorgen dat ze ook op een goede manier kunnen meedenken.

Met betrekking tot de belevingswerelden van mensen is er een deling te maken in wat voor een soort mensen er zijn. Het project van Ermelo daar kwamen veel al actieve mensen op af; die wel in waren voor een creatieve manier van betrokken te worden. De methode die Mw. Sondeijker hanteert nu is een soort assenstelsel - het gaat om het volgende:

Bepaalde mensen zijn groepsgeoriënteerde (goed in groepen gedijen, bepaalde saamhorigheid zoeken) ze maken de groep ook het liefst zo groot mogelijk en vinden het leuk om met mensen uit hun buurt om

te gaan als we kijken naar een wijk. Familie, vrienden en als er nieuwe mensen komen dan worden die allemaal binnen de groep gehaald en worden de normen en waarden aangepast. en er zijn mensen die meer op zichzelf zijn gericht (die vinden het prettiger om op zichzelf te zijn, met zichzelf rekening te houden en niet letten op wat anderen willen).

Dit zijn mensen die zowel mee kunnen denken over de langere termijn, dus verder dan morgen - over een week of over een jaar en die tevens het prettig vinden om mee te denken over alles wat verder reikt dan hun directe omgeving. Dus ook wel over de regio of over de stad, verder dan hun eigen buurt.

Terwijl deze mensen alleen maar willen meepraten over hun eigen wijk, buurt en vooral die niet willen meepraten als het over tien jaar gaat. Dat is een belangrijk verschil.

Het verschil op de andere as is:

Dit zijn de mensen die het meest eigenzinnig zijn, creatief zijn, die hun grenzen willen verleggen, die alles uit het leven willen halen, die daarmee ook vaak de meer creatievere beroepen hebben misschien en als je ze een zak geld geeft een jaar op vakantie gaan. Deze mensen gaan ook liever naar een vintage winkel - die vinden merkkleding bv. minder belangrijk. Dit zijn ook mensen die in het centrum van een stad wonen waar van alles te doen is m.b.t. cultuur et cetera.

Terwijl de blauwe groep mensen ook een bepaalde ambitie hebben maar veel meer materialistisch dus die zijn op zoek naar een bepaalde carrière, bepaalde status, bepaald imago, ze hechten ook aan het hebben van dure kleding. Dus als je hen een zak met geld zou geven dan kopen ze bij wijze van spreken een dure Porsche. Het gaat hier niet alleen om mensen die veel geld hebben, het gaat om een bepaalde levensinstelling van wat je graag zou willen realiseren in je leven. Misschien heb je helemaal geen geld en kan het niet, maar het kan wel een ambitie zijn om dat na te streven. Als je €50,- hebt dan ga je geen eten kopen maar dan ga je een Nike T-shirt kopen o.i.d. Deze mensen zullen ook in een duurdere leefomgeving wonen, duurdere huizen.

Bepaalde concrete voorbeelden van participatie -
Het toepassen van een creatieve sessie doen bij de blauwe mensen dan denken ze dat ze op deskundigheid worden uitgenodigd en ik wil een strak programma waarin ze door een programma geleid worden en een moment dat ze horen wat er met hun input gaat gebeuren - ze willen dus dat er bepaalde dingen uitkomen. Ze willen zien dat het wordt teruggekoppeld en dat er wat mee gebeurd. Dus een sessie waarbij je vrijblijvend kan nadenken dat is helemaal niets voor die mensen. Dit is vooral iets voor de rode doelgroep. Bij de blauwe groep zou je dus veel meer een soort van expert meeting moeten doen. De gele groep - omdat ze zo gericht zijn op die buurt, organiseer iets in die buurt, zorg dat je in een wijkcentrum iets organiseert waarin je vooral probeert om de groep als geheel een stap verder te brengen. Terwijl het bij de groene groep, die willen het gevoel hebben dat ze serieus worden genomen, dus daar moet je misschien vaker een één op één gesprek gaan voeren dus daar moet je langs de huizen, aan tafel gaan zitten. Daar zit je mee, ze ook gerust stellen dat je ook echt wel naar ze luistert en dat je alle plannen op tafel legt en heel veel informatie geeft en heel veel redeneringen waarom je dingen doet, gewoon om ze bij de hand te nemen en te zeggen van: we gaan niet over u heen lopen, we gaan iets met u doen, we gaan naar u luisteren, we komen bij u terug, u kunt altijd naar ons bellen.
Hoe weet je als procesbegeleider of als gemeente met wat voor een mensen je te maken hebt?

We kunnen taartjes maken (een procentuele verdeling van hoe mensen in een wijk of gebied verdeelt is). Dus er kan sowieso gezegd worden - in deze wijk is er zoveel procent aanwezig van de rode doelgroep et cetera. Daarnaast vertalen ze het in een GIS kaart (grafisch informatie systeem), dus dat betekent dat er een plattegrond is van de wijk waarop de straten staan en dan zie je vlekken. Dan kun je precies zien waar vooral de rode mensen zitten, en in die wijk vooral de blauwe et cetera. Zo kun je gericht daar op af

stappen. Smart Agent (die onderzoekt, met behulp van een BSR model, de waarden, motieven en behoeften van mensen). Zij doen al tien jaar lang onderzoek naar de belevingswerelden en zij hebben inmiddels van 1,5 miljoen huishoudens hebben ze postcodes en gegevens, dus wat voor een kleur die mensen zijn (dat verandert en dat moet je updaten natuurlijk). Die gegevens zijn ontstaan op basis van onderzoek van bijvoorbeeld Cendris, zij hebben het meest complete consumentenbestand van Nederland. Wanneer je bijvoorbeeld bij de AH boodschappen doet en de bonuskaart registreert welke boodschappen er gedaan zijn; al die gegevens die staan gedocumenteerd. Deze gegevens bepalen o.a. hoe je leven er uit ziet; naar welke supermarkten je gaat, waar je woont, wat voor een activiteiten je doet, welke films je gaat, waar je de kleding koop en welke, dit soort dingen bepaald samen die belevingswereld van iemand. Op basis van de vragen die SmartAgent gesteld heeft aan de mensen, gecombineerd met de gegevens uit alle databanken, kun je heel goed zien als informatiebanken dit soort type informatie oplevert over iemand dan is hij/zij rood. Want die persoon heeft ook de vragenlijst ingevuld en daar kwam rood uit. En inmiddels zijn er zoveel gegevens dat je op basis van postcode kunt genereren zonder dat die mensen echt ondervraagt hoeven te worden. Dus die data gegevens gekoppeld aan de postcode zegt eigenlijk al genoeg over welke kleur je bent. Dus daarom kan Bureau Buhrs, natuurlijk zal het een beetje afwijken, een GIS kaart maken voor heel Nederland.

Bij het inrichten van een BVO heb je te maken met meerder partijen - dus niet alleen bewonersparticipatie is van toepassing maar ook derden. Hoe ziet zoiets er in praktijk uit?

Het hoeft natuurlijk niet alleen om bewoners te gaan inderdaad. Als het alleen om een speelveldje gaat dan gaat het misschien wel alleen om bewoners. Maar Mw. Sondeijker kan zich voorstellen dat wanneer dat speelveldje op een plek moet komen waar nu een bakkerij staat de bakker er niet blij mee is. Of bij een school waardoor de veiligheid niet optimaal is zodat die school er ook iets over te zeggen heeft. Daarin heeft Bureau Buhrs (zegt Mw. Sondeijker) geen methodiek voor, gewoon een kwestie van kijken wat daar de weerstand is, de vraag of behoefte is en dan kijken of je die mensen alleen maar hoeft te informeren omdat ze het prima vinden en alleen maar willen weten wat er gebeurd. Of dat ze er echt in de weg zitten en dat je toch echt met ze om tafel moet van wat vindt u dan? En daarvoor gelden niet die kleuren - natuurlijk kun je zeggen: het schoolbestuur is ook een kleur, maar dat is alleen als je vanuit een bewonersrol zou benaderen, dat doe je op dat moment niet, je benadert ze op het schoolbestuur zijnde die de verantwoordelijkheid heeft voor al die kinderen en misschien ook wel de ouders et cetera. Daar ligt dus geen methodiek voor en dat is puur kwestie van ook ervaring.

Bureau Burhs werken ook met grote projecten waarin bijvoorbeeld ze werken met bepaalde kernboodschappen. Dus je zegt eigenlijk van: het plan van dit gebied is eigenlijk zus en zo, en dit is de kern van wat daar gaat gebeuren. En dat je dan kijkt naar wat er voor een verschillende mensen daar in zitten. Hoe kom je met het plan tegemoet aan de verschillende belangen en juist dat deel pik je er uit en daar maak je een soort van boodschap van die je naar die groep toestuurt. Dus tegen het schoolbestuur zeg je: het wordt een speelveldje waar we vooral aandacht hebben voor veiligheid van 'bla bla bla' terwijl je tegen de ouders zegt het wordt een speelveldje waarin we in de basis zone van de beweeglijkheid van uw kind ... et cetera: Mw. Sondeijker noemt dit als voorbeeld. Je creëert een plan dat vanuit verschillende doelgroepen wenselijk is. en je kijkt hoe je de boodschap zo moet formuleren dat de betrokken partijen daar achter staan. Een vraag die je altijd moet stellen, waarom is het goed voor mij, en je moet zorgen dat je in de communicatie en participatie daarop inspeelt. Laat zien waarom het goed is voor hen of iets oplevert. Daarmee creëer je ook draagvlak maar dat hoeft soms helemaal niet omdat mensen het al prima vinden en willen ze gewoon weten wat er gebeurd en wanneer het opgeleverd wordt bijvoorbeeld. Dan informeer je ze alleen, en dan hoeft er geen draagvlak gecreëerd te worden. En soms lukt het ook niet om iedereen mee te krijgen en dan moet je ermee verstaan dat sommige partijen gewoon tegen zijn.

Feitelijk doe je een doelgroepen analyse en kijk je welke doelgroepen en in het gebied zitten. één

doelgroep is dan bewoners - die splits je dan verder uit in de vier verschillende kleuren en die andere doelgroepen daar kijk je naar wat hun belang is. Wat willen ze en in het kader daarvan, hoe staan ze t.o.v. van dit plan, of je gaat er een gesprek over aan. Dus daarom zeg je voor deze groep gaan we het zo en zo oppakken voor de participatie. De mate van participeren heeft te maken met wat bewoners willen maar het heeft ook te maken met wat het budget is vanuit de gemeente. Is er geld voor om zo breed mensen te gaan laten meedenken en of is men al in de fase dat alles is vastgelegd en dat er geen ruimte is om mee te denken. Dus het is ook vanuit de politiek en het bestuur en het beleid dat er bepaalde dingen liggen, misschien is het onderwerp niet geschikt om aan bewoners voor te leggen, misschien is het wel veel te abstract of te vaag voor ze of staat het niet dicht genoeg bij hen. Dus in die zin moet je naar allerlei dingen kijken - en als er dan ruimte, geld en we kunnen dat doen, dan ga je kijken naar hoe dan. Dat is eigenlijk de laatste stap in welke mate de bewoners betrokken moeten worden. Er is geen eerste stap die je moet zetten; er zijn een aantal parallelle stappen die je als eerste moet zetten - kijken of het geschikt is om burgerparticipatie vraagstuk van te maken, of dat überhaupt passend is in een geval van het plan, of er überhaupt geld voor is, of dat er al teveel vast ligt en in welke fase het al is. Met de fase bedoelt Mw. Sondeijker dat wanneer de plannen zo goed als definitief zijn dat dan de burger er niet meer bij hoeft gehaald te worden. Dan hebben ze niks meer te zeggen.

Idealiter zou je zeggen dat je als gemeente gelijk in het begin moet kijken of burgers een meerwaarde kunnen zijn in het proces en dat je ze dan betrekt. In de praktijk gebeurd dit natuurlijk niet altijd.

Stel, er is totaal geen mogelijkheid meer om je ergens bij te betrekken in welke mate dan ook, hoe zou je persoonlijk dan als burger hierop reageren?

Dan gaan mensen zichzelf organiseren zoals je nu in Libië ziet. Dan gaan mensen eigen manieren verzinnen om samen te pakken en hun krachten te bundelen dat er wel iets kan ontstaan. Vaak zie je ook dat mensen samen een partitie tekenen en naar de burgermeester stappen en dan de vrede manier gaan toepassen om ervoor te zorgen dat ze gehoord worden. Dus participatiemanier is er ook voor om dat in goede banen te leiden dat dit niet gebeurd.

Een georganiseerde vorm is bijvoorbeeld de wijkraad - en Mw. Sondeijker zegt dat dit vaak de rode doelgroep is misschien, en het leuk vinden om daarover mee te denken of als aanspreekpunt als klankbord op een gelijkwaardige manier met de overheid in gesprek te kunnen. Groene of gele mensen zullen dat nooit interessant vinden maar het wel ervan op de hoogte gehouden willen worden. Of wel als er een aantal plannen liggen te kunnen kiezen uit een plan. Niet erover meedenken maar wel kunnen kiezen bijvoorbeeld.

De BVO, enerzijds de fysieke inrichting, anderzijds de sociale inrichting - het programma-aanbod. Wat voor een rol moeten partijen krijgen in het participatietraject die voor het programma-aanbod moeten gaan zorgen?

Het is helemaal afhankelijk van wat er gemaakt moet worden. Maar als je bijvoorbeeld er vrijwilligers er op zet en die erbij betrekt dat je ervoor moet zorgen dat je weet hoeveel tijd ze hebben, dat je weet wat ze precies willen en wat voor een ruimte is er in de agenda's maar ook kijken naar bepaalde trends. veel obesitas - misschien ook wel partijen als opvoeddeskundigen die vanuit hun expertiserol iets kunnen zeggen over wat er belangrijk is of juist niet. En hoe je die kinderen het beste achter de pc trekt. Aan de basis moet een plan liggen die ook gaat aanslaan. Die mensen erbij betrekken die er verstand van hebben om ervoor te zorgen dat het iets wordt dat in potentie gaat werken. Natuurlijk moet je ervoor zorgen dat je ook met vrijwilligers werkt, zorgen dat het vaak open kan zijn bijvoorbeeld. Gedragen integraal plan moet het worden.

§ Bijlage 2.6 *Interview Mw. F. Bambacht & Dhr. A. van Steijn, Kompan BV*

Interview met Mw. F. Bambacht en Dhr. A. van Steijn. Mw. Bambacht werkt bij Kompan als marketingmanager, in die hoedanigheid is het haar taak om de kennis die ze als organisatie beschikken, verwerven naar zowel de klanten als de mensen die een adviesfunctie hebben in de buitendienst. Enerzijds betrokken bij productontwikkeling, anderzijds bij het maken van de verkoop catalogi en het hele traject wat daar tussen zit - dus breed. Dhr. van Steijn is ook medewerker bij Kompan, en vooral bezig met onderzoek, nieuwe markten - niet zozeer product gericht maar meer concept gericht in de vorm van bepaalde campagnes (een voorbeeld: het hangjongeren probleem - een algemeen maatschappelijk verschijnsel dus).

Mw. Bambacht verstaat het volgende onder een beweegvriendelijke omgeving (BVO) - weliswaar vertaalt ze dit naar het perspectief van de kinderen, een groep die zich nog redelijk in zijn eigen woonomgeving ophoudt - Kompan richt zich natuurlijk heel erg in het voorzieningen niveau treffen voor jeugd tot 17-18 jaar. Overigens, sinds een jaar of twee richten ze zich ook op de senioren doelgroep. Een BVO is een omgeving waarbij kinderen spelenderwijs worden uitgenodigd om fysiek actief te zijn - en of dit nu lopen is, of tikkertje / verstoppertje spelen of het werkelijk naar een speelplek gaan, deelnemen aan sportactiviteiten (georganiseerd of niet georganiseerd). Alle clusters van beweeggedrag gedurende het moment van opstaan tot naar bed gaan. Het groter worden van de sociale kring van kinderen gedurende ze ouder worden. Eerst de ouders, dan de school en dan mogen ze naar de winkel, bibliotheek, vrienden ontmoeten en zelfstandig mogen bewegen tot de volledige mobiliteit (16-17 jarige) die wat meer uit de wijk trekken, afhankelijk van het aanbod. Dus er zitten wat momenten in die verschillend zijn als je kijkt naar de levensfase van kinderen.

Wat verstaat u onder bewonersparticipatie?

Mw. Bambacht geeft gelijk aan dat in de ervaring deze inhoudelijk veel breder is dan alleen de doelgroep kinderen. Als het om participatie gaat dan zijn kinderen natuurlijk ontzettend goed in feedback om te kijken of iets leuk is of iets aanslaat - of dat er behoefte aan is. Heel vaak zijn het dan toch de bewoners, de omstanders, de verzorgers, de partijen die het beheer of het onderhoud of de toezicht moeten doen. Dus m.b.t. participatie, dan praten we over veel meer categorieën - niet uitsluitend de gebruiker maar ook de bewoner.

Dhr. van Steijn geeft stellig aan dat in zijn ogen bewonersparticipatie helemaal niet bestaat. Dit omdat je bewoners dan eigenlijk zou moeten betrekken bij de bouw, de ontwikkeling van een wijk, buurt, de (her)inrichting, renovatie. Een voorbeeld van de Vogelaar wijken - daar heeft de gemeente echt niet gevraagd aan haar bewoners van wat vinden jullie er nou van. Natuurlijk komt die gemeente al dan niet een keer bij die bewoners, via een woningbouwcorporatie o.i.d., maar dat begint dan gewoon met voorlichting. De gemeente gaat niet praten met een vertegenwoordiging van die bewoners, waar op basis daarvan ze tot een ontwerpplan komen. De gemeente heeft een idee over die wijk, de Rijksoverheid pompt daar geld in, in het kader van de vogelaargelden, dan komt dat plan er en de bewoners hebben dat gewoon maar te pikken. Natuurlijk kunnen ze wel zeggen van: waar zijn nu de sport, of speelplekjes enzovoorts. Op een bepaald moment zal die gemeente dan ook nog wel vragen welke toestellen de bewoners dan willen, maar de inrichting van fietspaden of groen, dat is er helemaal niet. Dus als je praat van participatie - deelnemen in de herontwikkeling van een buurt of wijk, dan is dat heel erg beperkt. En als die betrokkenheid er dan is gebeurd het in de laatste fase.

Dhr. van Steijn heeft ooit een planoloog van de gemeente Utrecht gesproken, dat ging over de projecten als Leidse rijn (vinex locaties), planologisch gezien komen de kinderen niet aan bod. Bij de ontwikkeling van inrichting wordt daar geen rekening mee gehouden. Gezien participatie komt dit niet aan de orde. Gemeenten zijn er totaal niet op toegerust, ze wenden zich af van kinderen en jongeren in een wijk. Als het gaat om hoe je bewoners betrekt bij de leefbaarheid van een wijk, dan komt dat niet aan de orde.

De laagste trede van participatie is informeren - in de ogen van Mw. Bambacht en Dhr. van Steijn eigenlijk participatie onwaardig - en dat valt dan wel onder participeren. De gemeente laat de burger dan kiezen tussen een schommel of een wipkip - en dat is ook een stukje gemakzucht want je hebt het zelf gekozen als het niet bevalt - en zegt de gemeente dat er inspraak is geweest. Dus dat is die laatste fase om toch nog wat betrokkenheid te genereren.

Stedenbouwkundigen hebben vaak het idee een wijk niet af te moeten maken. Je moet een wijk zichzelf ook laten ontwikkelen en gebruikers en bewoners moeten zelf invulling geven aan een stukje braakliggend terrein. Nee de gemeente zegt: "nee, het moet een functie hebben, een bestemming". Dus als mensen zeggen daar graag iets te willen hebben dan kan dat niet, want daar zijn bestemmingsplannen voor. Maar als een projectontwikkelaar komt die daar iets wil, dan is het voor de gemeente vaak winstgevend want de grond wordt dan verkocht en dan zijn er allemaal wethouders die dan bereid zijn tot het wijzigen van de bestemmingsplannen. Dus Dhr. van Steijn is er heel sceptisch over.

Het betrekken van bewoners gebeurd, als het dan gebeurd, vaak in de laatste fase - een hele interessante ontwikkeling van de afgelopen tien tot vijftien jaar, die gemeente heeft zich zoveel mogelijk uit het publieke domein terug getrokken. Vroeger was het standaard dat een gemeente zorg diende te dragen voor de inrichting van de openbare ruimte, met sport en spelen. Die gemeenten zijn daar langzaamaan uit teruggetrokken en wie zijn daar op ingeschoten - Cruijff en zijn courts, Krajicek met zijn playgrounds - en eigenlijk is dat raar. Particuliere initiatieven die er toe hebben moeten leiden dat sport en speelvoorzieningen in de openbare ruimte aan de orde komen. Gemeenten en bewoners zitten niet te wachten op tiener speelplekken want dan komen er weer van die avonden en roept het alleen maar weerstand op. Gemeenten trekken liever hun handen er vanaf.

Bewonersparticipatie is wel een thema wat in de picture staat - want zoals Dhr. van Steijn zegt: iedereen zegt: jongeren worden te dik, bewegen te weinig - de burger wil inspraak en betrokkenheid enzovoorts. Wat je dan toch in de praktijk ziet dan heeft de burger toch weinig invloed op zijn of haar eigen leefomgeving - en dat is te betreuren volgens Dhr. van Steijn.

Kompan is betrokken geweest bij inrichtingen waarbij bewonersparticipatie aan de orde was. Kompan zit als organisatie ook heel vaak in participatie trajecten en soms ook meer en in mindere mate vorm aan geven. Dit wel allemaal in het laatste traject, dan is de plek al bestem, de doelgroep gekozen, budget bepaald, dan zijn de beperkende voorwaarden tot het minimum terug gebracht en dan gaat het zuiver om welke voorkeuren je hebt in welk sportgedrag en welk spelgedrag. Dan gaat het ook om of het nu een fietscross baan of een korfbaan wordt. Als bewoners heb je geen invloed op dat budget en in feite is de plek ook al bepaald waar wat moet komen. Het voorbeeld die Mw. Bambacht en Dhr. van Steijn geven gaat om een traject waarbij jongeren wel hebben mogen meedenken - als dit allemaal ambtelijk was voortgezet dan hadden ze een plek gekregen waarvan ze de locatie niet konden steunen, niet de vorm en de inhoud hebben kunnen accepteren. Wat ze nu in het goede voorbeeld hebben kunnen doen is dat ze invloed hebben gehad welke van de twee ontwerpen er uiteindelijk is gekomen. Tot beide opties is een compromis gekomen dus ze hebben werkelijk meegedacht, het moest aan deze voorwaarde voldoen en zijn toen zelf met een voorstel gekomen waar zeker een stukje betrokkenheid en herkenning in het ontwerp is ontstaan. De laatste fase is wel goed uitgevoerd, maar is niet de meest optimale vorm van participatie geweest.

Stel de gemeente komt tot het idee iets te moeten gaan doen voor jongeren met betrekking tot sporten en bewegen, ontmoeten dan zijn ze vaak niet in staat om het proces even te stoppen - en een jongerenorganisatie erbij te betrekken die standaard (wat je mag verwachten) veel voeling hebben met de jongeren. Dat dan die jongeren benadert worden en optimaal betrokken worden als in de zin van, waar willen we, wat willen we. Als je dat weet door goed met ze in gesprek te gaan en je laat jongeren

van onderaf zeggen van wat, waar en hoe ze het willen - dan is er dus sprake van optimale betrokkenheid. Iedere literatuur zegt ook: wanneer het van onderop komt, en wanneer het gedragen wordt door de gebruikers zelf, heeft het de meeste kans van slagen.

Wel is het zo dat initiatieven wel meer vanuit de burgers maatschappij komt, jongeren gaan zelf om een domein vragen, ouders vragen zelf om een speelruimte en informeren zich dan. Dus het vraaggestuurde bepalen bij de gemeente, dat komt door de gebruiker. Dhr. van Steijn voegt daar aan toe: omdat de gemeente heel vaak defensief is. De gemeente handelt reactief. Er is dus niet een positief constructief uitgangspunt van een gemeente. Uit onderzoek in Rotterdam is gebleken dat 80% van het speelaanbod was afgestemd op jongensactiviteiten - dus voetbalkooien, pannaveldjes, skate voorzieningen en basketbal. En waarom? het meeste gedonder kwamen van jongetjes, dus als gemeente hebben ze daar antwoord op gegeven. Maar dat betekent dat het dus contestant reactief en defensief handelen is. Reageren op die het hardst schreeuwt. De gemeente is wel gevoelig voor het aanbod zijde, als weer die wijk wordt heringericht met bijvoorbeeld dure koop, dan is de gemeente wel bereid te zeggen - er moeten wel twee parkeerplekken per huis zijn, want het zijn twee verdieners. Die zien dat, en zijn bereid daarvoor te pleiten; een huis verkoopt beter met twee parkeerplekken dan met één - laat staan zonder. De prioriteit ligt bij de gemeente dus minder op het gezondheidsthema - om geld redenen. Jongeren en kinderen die leveren eigenlijk niks op, een mens wordt pas economisch interessant wanneer hij/zij gemiddeld 20 jaar is - wanneer hij/zij een bijdrage levert aan de samenleving. Tot voor die leeftijd kost hij/zij alleen maar wat, verteld Dhr. van Steijn en geeft toe dat het een 'links' verhaal is wat hij houdt. Dus parkeren, verkeer zorgen ervoor dat kinderen niet meer op straat of pleinen spelen, worden binnen gehouden. Er is een zekere terughoudendheid, angst, bij ouders en verzorgers voor kinderen op straat laten en dergelijke. De gemeente doet daar in feite niks aan. In de gemeente Vlaardingen hebben ze flats laten vervangen door eengezinswoningen - in de tijd voor de bouw heeft de gemeente daar spel en sportvoorzieningen geplaatst om men te laten wennen aan het idee dat daar een speelplek is. Niet dat mensen achteraf kunnen zeggen - "ja, nu wordt mijn woning minder waard omdat daar ineens een speelplek komt te liggen." Dhr. van Steijn zegt: eigenlijk verdrietig dat dit zo moet, en dat tekent de positie van kinderen en jongeren in de samenleving. Terwijl het ook bekent is dat wanneer kinderen en jongeren op jonge leeftijd veel bewegen - zij op latere leeftijd sporten en bewegen voortzetten.

Het is heel complex - het aanleggen van speelplekken - iedere ambtenaar denkt in, maar ook iedere onderzoeker, in doelgroepen: kinderen van 0-4 jaar, van 4-12 jarige en de 12 plussers. En zij weerhouden zich niet vanzelfsprekend tot elkaar. Dus waar de ene om een speelplek vraagt en de ander een sportvoorziening wordt de participatie niet eenvoudiger. Dus het bij elkaar brengen van doelgroepen in die fysieke ruimte is een uitdagende job geworden. Allemaal verschillende belangen - het jonge kind wil je niet in contact laten komen met drugs en alcohol, terwijl wanneer je een ontmoetingsplek in gaat richten je toch die verschillende leeftijdsgroepen enigszins met elkaar in contact brengt. Dus het is heel erg geïsoleerd uit perceptie van risico - de aantoonbare risico's vallen nog wel mee; het is meer het gevoel van onveiligheid en zorg moeten hebben van potentiële gevaren. Dus dat maakt het voor participatie ook heel moeilijk want voor een nieuwbouwwijk daar gaan jonge gezinnen heen die over 7 jaar ook tieners hebben. En als er dan weer geen voorzieningen voor zijn dan krijg je het verveel aspect - de overlastgevende aspect, het etiketteren van die doelgroep van de wijk, dus een beetje achter de feiten aanlopen.

In de visie van Kompan staat dat ze bij de inrichting van speel en beweegplekken trachten te benaderen vanuit de visie en wensen van een kind omdat dit het beste is om daar bij aan te sluiten. Een organisatie als Kompan wordt in het proces betrokken, de laatste fase, wanneer het budget bekent is (als er geld beschikbaar is), als de plek bestemd is, de doelgroep vast staat - de gemeente die geeft Kompan en andere soort gelijke uitvoerende partijen de opdracht om een ontwerp te maken. Pas dan organiseert de gemeente een bijeenkomst waar de burgers de ontwerpen gepresenteerd krijgen. Veel eerder worden burgers vaak niet betrokken, en een ambtenaar gaat niet blanco zitten met een grote groep bewoners.

Het eerder betrokken worden in een dergelijk participatietraject zou van toegevoegde waarde kunnen zijn omdat Kompan bijvoorbeeld veel expertise heeft op het gebied van spelen en sporten in de openbare ruimte. Dan vertaal je ook de behoeften en wensen van toekomstige gebruikers in die fysieke omgeving. Een ontwerper let ook op groen en met elkaar kom je tot kwalitatief hoogwaardigere plekken die beter in de omgeving passen en beter aansluiten bij de doelgroep. Bewoners krijgen dus weinig vrijheid om te kunnen zeggen wat ze willen - het idee dat ze inspraak kunnen hebben is een beetje uitgekleed. Participatie wordt nu vooral gebruikt als een goedmakertje; "we participeren met de burgers, we participeren met de gebruikers". Het lijkt dus een democratisch model te zijn terwijl je je af kunt vragen of dit correct is - door het heel zwart wit te stellen: het is slikken of stikken voor de burger. Mw. Bambacht denkt dat we in een vacuüm zitten waarin we worstelen wat de goede oplossing is voor optimale participatie. Tegelijkertijd denk ze ook dat we bij de stadsarchitecten, planologen, de project ontwikkelaars, moeten zijn door die te laten doordringen van het gegeven dat kinderen absoluut de moeite waard zijn om in te investeren. Door kinderen te laten bewegen dan zet je letter en figuurlijk iets in beweging wat op een termijn een ander gedachtegoed heeft. Tegelijkertijd zijn we dus problemen aan het oplossen maar ook aan het creëren.

De burger, dat is één partij - maar zijn er nog meer partijen (voor bijvoorbeeld een programma aanbod) die betrokken moeten worden bij de ontwikkeling van een (her)inrichting. Mw. Bambacht gelooft daar zeker in want dan zit je veel eerder in het traject en dat is effectiever. Hoe zou een ideale situatie waarin alle belanghebbenden betrokken zouden worden eruit moeten zien? Als je de bewoner vraagt wat ze willen dan weet een bewoner vaak niet waar hij of zij uit kan kiezen. Het is ook lastig, gemeenten weet niet waar ze uitkomen als ze een optimale participatietraject in gaan. Gemeenten zijn bang, het idee dat de burger zelf mag gaan bepalen. De toegevoegde waarde van participatie is er wel volgens Mw. Bambacht. Het aandeel van participatie is minimaal, de vraag is dan hoe je participatie efficiënter en effectiever. Als je nu al begint met planologen en stedenbouwkundige die geen enkel belang hechten aan de positie van een kind of jongeren (zoals Kompan het bekijkt - die doelgroep).

Een BVO kun je niet top-down realiseren - je hebt daar je bewoners bij nodig. Wat zou de rol zijn van participatie van burgers, bewoners in hun woonomgeving, vraagt Mw. Bambacht zich af. Er zijn verschillende groepen, de ene zal het een worst wezen wat er verandert gaat worden, de ander juist wel. Het begint haast een sociaal maatschappelijk issue te worden (tweedelig), dus je moet allemaal dezelfde visie hebben, hetzelfde doel willen ambiëren en daarvoor offers brengen (want niet iedereen kan zijn gelijk halen). Als gemeente moet je investeren in de mensen en dan investeer je ook in de fysiek ruimte. Te beginnen die zich dominant in de ruimte begeven en dan zijn toch de kinderen en jongeren want die zijn aangewezen op die locatie, of afhankelijk van hun ouders, verzorgers (SES - want kinderen van rijkere ouders sporten vaak en dat is te bereiken per auto, buiten de stad).

Bij Kompan zien ze ook dat de laatste jaren meer woningbouwcorporaties hun interesse hebben in leefbare wijken. Maar dat komt ook omdat, in vergelijking met projectontwikkelaars, de woningbouwcorporaties meer naar de langere termijn kijken - een iets meer socialere insteek hebben. Participatie wordt gebruikt om enerzijds de keuze toch aan de bewoners te laten omdat anders een omgeving misschien wel helemaal niet goed gebruikt wordt, en anderzijds: om de weerstanden die er ontstaan de kop in te drukken. Het is ook een managementtool geworden.
Gemeenten willen liever niet met hun voeten in koud water staan want ze zijn bang voor welke weerstanden er nu weer op komen dagen als er een informatieavond georganiseerd wordt voor bewoners. Aan de andere kant voelt de gemeente het nog net niet aan als verplichting, maar wel wordt er al gezegd in hun beleidsplannen er rekening mee te houden. De burger heeft de afgelopen twintig jaar meer opgeëist - en dan durft een gemeente eindelijk een avond te organiseren en dan is vaak een opkomst bedroevend laag. In die zin is het een vak, er moeten deskundigen ingehuurd worden om dit in goede banen te leiden.

Kompan heeft toch tegen particuliere initiatiefnemers als Johan Cruijff of Richard Kraijeck geadviseerd hen ook meer de aandacht uit te laten gaan naar aanbod ook meer voor meiden. Dus niet alleen voetbal en tennis - maar een aanbod dat toch meer voor meer gebruikers een einddoel is waardoor een nog breder publiek aangesproken kan worden, zowel jongeren als ouderen - effectief zal een dergelijke court meer waarde hebben. Als een gemeente iets wil inrichten dan krijgt ze te maken met veel weerstand. Het leuke effect van een bijvoorbeeld Johan Cruijff is dat er gelijk meer iets elitairs aan de omgeving toegevoegd wordt en dan heeft het gelijk een status - de weerstanden worden hierdoor sneller overwonnen. Als gemeente kan daar winst behaald worden als je je meer richt op meer doelgroepen, dus een Cruijff court niet alleen inrichten voor bravoure jongetjes maar ook voor jongere kinderen, ouders - zodat het aantal gebruikers ervan vergroot worden.

Om participatie uit te laten voeren stelt Mw. Bambacht voor het echt door een projectleider / -leidster te doen. Wanneer een ambtenaar het gaat doen dan krijg je misschien een te gekleurd beeld - het moet iemand zijn die echt visie heeft op participatie, dit durft uit te voeren en daarvoor verantwoordelijkheid draagt. Wil je tot een geslaagd participatietraject komen, Mw. Bambacht denkt dat het een vak is, het moet in zekere zin geformaliseerd worden om alle belangen te dienen. Het komen tot goede participatie is het integraal maken van alle doelgroepen en zorgen dat ze allemaal even goed hun stem naar voren kunnen brengen. Alle participatietrajecten die Kompan heeft meegedraaid zien ze dat er eigenlijk wel een schakel of meerdere ontbreken om ervoor te zorgen dat het geheel onvoldoende deugdelijk is. Dhr. van Steijn zegt; het realiseren van een BVO en daar participatie op zetten ziet er in de toekomst niet gunstig uit gelet op alle bezuinigingen. Concluderend stelt Dhr. van Steijn dat beweegvriendelijkheid alleen maar bereikt kan worden wanneer alle generaties in die omgeving een stem hebben - het bewerkstelligen van intergenerationaliteit. De basis waarop participatie een beetje succesvol kan zijn. En alle belangen voor ogen proberen te houden, het bewust maken dat die jongeren tussen huis en de straat gevangen is; want hij heeft niet de mobiliteit om verder weg te gaan en wil beslist niet thuis blijven (wat heel normaal is voor die leeftijd). Binnen de inspraak het is het af toe breder kijken dan je eigen belang van cruciaal belang, dus alle partijen uitnodigen is 1, maar ze vervolgens ook te laten beseffen wat de straat betekent voor een kleuter, tiener of voor een senior.

Binnen participatie moet een inrichting ook interessant zijn: het is ook eigenlijk een beetje geven en nemen - het is balanceren tussen wat je krijgt en wat je wil. De meest goede vorm van participeren is je niet specifiek tot een doelgroep te richten maar er iedereen in te betrekken. De ervaring die Kompan heeft met participatie gebeurd altijd in de laatste fase - dat mag je eigenlijk geen participatie meer noemen; informeren - het kiezen van optie a. of b. Het opmaken van de verlies en winst rekening is heel lastig om te maken. Maar het niet heel onachtzaam om de investering te maken, maar als je het doet - doe het dan ook goed. En dat is niet eenvoudig.

§ Bijlage 2.7 *Interview Dhr. E. Puyt, Sportservice Noord-Holland*

Mijn naam is Dhr. E. Puyt, werkzaam bij sportservice Noord Holland (SSNH). Daarin is één van de thema's ruimtelijke ontwikkeling en accommodaties en een ander belangrijk thema is het Olympisch plan 2028.

Heb je veel kennis met de link ten aanzien van de onderwerpen 'bewonersparticipatie' en beweegvriendelijke omgeving (BVO)'?

Ruim twee jaar geleden heeft Dhr. Puyt met Jan Willem Meerwaldt voor het eerst contact over gehad dat zij merken dat in praktijk de inrichting van de omgeving heel belangrijk is. SSNH is erg gericht op het adviseren van sportverenigingen, de traditionele sportaccommodaties, maar tegelijkertijd ook veel sportstimulerende activiteiten zoals beweegmanagement waarbij vakleerkrachten ook actief in de wijk zijn, sportbuurtwerkers en dan is het cruciaal dat de omgeving ook geschikt is om te bewegen. Dat blijkt ook uit onderzoek dat ervoor gezorgd moet worden wanneer het gaat om de speelplek van kinderen dat de bereikbaarheid heel goed is, dat je eigenlijk vanaf de voordeur tot die speelplek heel veilig kunt bewegen en voor volwassenen het aantrekkelijker is om met de fiets te gaan in plaats van met de auto. En dat er voor ouderen ook geschikte mogelijkheden zijn ook in de directe omgeving.

Op basis van deze ontwikkelingen en de vraag van gemeenten kwam er de vraag of Dhr. Puyt daar een aantal voorstellen voor kon doen. Daarvoor heeft Dhr. Puyt er toen twee geschreven voor projecten in Haarlemmermeer en Heer Hugowaard.

Met welke woorden associeer jij het woord BVO? Welke woorden kan je gerelateerd aan een BVO opnoemen?

toegankelijkheid, bereikbaarheid, uitdaging, divers, verschillende leeftijdsgroepen, - doelgroepen, multifunctioneel.

Hoe zou je het omschrijven in zinnen?

In de directe leefomgeving zoveel mogelijk uitgedaagd worden en gestimuleerd worden om te bewegen, sporten en spelen in de breedste zin van het woord.

Wat verstaat je onder het woord bewonersparticipatie?

Dhr. Puyt is projectleider van een project sport, buurt vereniging - omwille van een acht tal gemeente van de provincie Noord Holland ZonMW en dat is vanuit de gedachte dat je zelforganiserend vermogen, dat heel gebruikelijk is bij een gewone vereniging heel gebruikelijk is ook, in de buurt rond sport activiteiten zou moeten kunnen organiseren. Het is ook gerelateerd aan de schoolsport verenigingen in Rotterdam, dus ze willen verenigingen in de wijk activiteiten laten doen in de wijk en daar steeds meer bewoners bij laten betrekken. Aan het project is daarbij een heel belangrijk onderdeel ook een empowerment programma, empowerment betekent dan ook dat je mensen in staat stelt ze ook verantwoordelijk te nemen op zaken die zij belangrijk vinden en ook weer in de directe leefomgeving. In dit geval gaat het echt om organiseren van activiteiten maar daar is de burgerparticipatie een heel cruciaal onderdeel van. Als sportorganisatie zijn we heel goed in vrijwilligerswerk met Who'z next ook met jeugdparticipatie en vrijwilligers beleid succesvol en aanpak met meer vrijwilligers in kortere tijd waarin ze verenigingen heel intensief vrijwilligers gaat werven. Maar we kijken ook naar politieke participatie (participatie van Hart) waarin ze mensen willen betrekken bij de politiek en toch vanuit de gedachte dat het veel gemakkelijker gaat met sport omdat er toch heel veel jongeren sporten al in de wijk en die zijn er al actief in en het toch een onderwerp is waar op je eenvoudiger mensen op kunt binden zijn we bezig met stappen te zetten van hoe krijg je dat nu voor elkaar - en dat blijkt in de praktijk nog een hele klus (zijn nu ruim een half jaar bezig met het project en nu in de fase dat de activiteiten

lopen en nu wilt kijken hoe vergroten we de ouderen participatie en voor jongeren en bewoners). In die zin ben ik wel heel nauw verbonden met dat thema, niet zozeer vanuit de tekst die ik geschreven heb voor de BVO maar ook voor een buurt sport vereniging is de ruimte heel belangrijk, deels bij scholen en sporthallen maar ook in de wijk - op trapveldjes en je wilt ook het gebruik ervan bepaalde normen en waarden integreren in die activiteiten zoals kinderen en ouderen willen meedoen dat ze weten waar ze zich aan moeten houden. Dan krijg je ook dat mensen zich eigenaar gaan voelen van zowel de vereniging als de mogelijkheden in de omgeving zodat je de leefbaarheid en sociale cohesie vergroot. Eerst binnen bepaalde groepen maar dat daar ook mensen met elkaar binnen die samenleving kunnen leven.

Wat is bewonersparticipatie?

In de termen van ZonMW - het vergroten van de vrijwillige inzet voor en door jeugd in het gezin, het versterken van de pedagogische civil society en de lokale partijen. Het publieke domein zit daarin, de mensen die dan zelf zaken regelen zonder dus afhankelijk te moeten zijn van de overheid.

Waarom is bewonersparticipatie een steeds belangrijker thema aan het worden?

Dhr. Puyt denkt niet dat het thema ineens 'hot' is geworden. Hij denkt dat dit al vanuit de jaren '60, '70 - inspraak en betrokkenheid maar dat de urgentie nu groter is omdat er in bepaalde wijken nu toch behoorlijk wat spanningen zijn, daar praat je dan van mensen die passief zijn en je wilt mensen betrekken bij het beleid en dat kan het beste bij zaken waar de bewoners ervaring mee hebben, dus in de directe leefomgeving en hun daar op uitnodigen en op uitdagen en wat ook heel belangrijk is het begeleiden en helpen om dan die betrokkenheid te kunnen uitvoeren en ze dat dan ook in daden kunnen omzetten.

De verschillende niveaus heeft u genoemd - van 't Hart? Nu zijn er meerdere auteurs die daar wat over geschreven hebben, in hoeverre bent u bekent met de verschillende niveaus van participeren?

We proberen het overdragen van verantwoordelijkheden - dat laatste is eigenlijk het ideaal beeld van die buurt sport verenigingen, dat je ze een budget geeft of dat ze deels een lidmaatschap zoals in een gewone vereniging functioneert, dat je dat stadium bereikt. dat betekent dat je veel vraagt van mensen want een gewone vereniging is vaak in vijftig, honderd jaren opgebouwd. In de wijk is natuurlijk een veel losser verband dus daar zul je veel meer begeleiding bij moeten zetten. Een ander gegeven is dat sportactiviteiten in die wijk nu heel veel gedaan worden door professionals, dat kost heel veel geld. Eigenlijk behaal je nu meer succes ook op die doelen achter de sportparticipatie, het bewegen is één ding, maar voor leefbaarheid of leefstijl is het veel beter dat mensen daar zelf verantwoordelijkheid voor nemen en het heel duidelijk is dat je daar mensen bij moet begeleiden. Dus bij elke fase, elke stap hoger op de participatieladder moet je ervoor zorgen dat de mensen ook de competenties bezitten om die stap te kunnen zetten. Voorbeeld: dat jongeren goed kunnen voetballen en dan vragen of ze wellicht les willen geven aan jongerendoelgroep. Dan is er de vraag wat daar allemaal voor nodig. Een project als thuis op straat, jongeren die een bepaalde rol krijgen en zich meer betrokken voelen bij de wijk en dat het dan effecten heeft. Het gaat van twee kanten - je vraagt iets maar dan moet je ook iets bieden ter ondersteuning en begeleiding van die stappen t.a.v. participatie.

Kunt u noemen hoe een vorm van participatie eruit ziet?
Ze zijn begonnen met de uitvoering. Er zijn een aantal stappen die je goed moet voorbereiden. Je moet weten wat je van mensen wilt. De talentenkaart heeft hen hierbij geholpen, van wat vinden mensen leuk, wat kunnen ze. Vervolgens probeer je een aantal mensen bij elkaar te brengen, de pioniers die een positie binnen de wijk hebben en dat je daarmee begint en vooral ook die mensen weer andere mensen laat werven. Ook het zoeken en scouten van mensen die deelnemen en ervoor zorgen dat ouders bij de

activiteiten komen. Op een aantal zaken proberen ze zich dan te richten waarbij de pioniers een hele cruciale rol spelen in het verdere proces. Er moeten goede afspraken gemaakt worden in het begin of die pioniers nu de kar trekken of dat SSNH dat doet. Goede afspraken moeten gemaakt worden zodat je weet wat je van hen verwacht maar ook andersom.

Enerzijds is er de fysieke inrichting maar anderzijds is er ook de sociale inrichting. Moet je in dit geval alleen de bewoners van een BVO betrekken of zijn daar ook, naast bewoners nog meer partijen die in dat proces betrokken dienen te worden?

Het betreft een integrale aanpak. Dan spreek je van de wijkagent en allerlei andere partijen die in die wijk actief zijn. Deze verschillende deskundigheden en middelen bij elkaar brengt en dat het heel belangrijk is te zorgen dat er in ieder geval rond die openbare ruimte, en zeker als het formele speelplekken zijn, dat je die ook benut. Als dat goed gaat dan kun je het ook aan de buurt zelf laten. Het heeft dus ook te maken met die inrichting. Als je dus alleen een Cruijff court hebt dan is het weer te mono functioneel en teveel gericht op de jongens. Dus als je een groot ingericht gebied hebt waarin o.a. een Cruijff court in staat, maar ook voor ouderen en voor jongere kinderen en zo heb je een heel andere sfeer. Op deze manier kan je met inrichting veel doen maar belangrijk is dat welke interventie je dan ook doet dat je dat afstemt op de locale context en dat je daar dus alle partijen bij betrekt.

Het betrekken van al die partijen, moeten zij gelijk vanaf het begin worden betrokken, of kunnen zij ook later in het proces betrokken worden?

Dat hangt af van de betrokkenheid, de deskundigheid, van het belang dat zij eraan hechten en hoe cruciaal die bijdrage is. Je wilt ze wel informeren maar als ze een concrete bijdrage gevraagd wordt, dat hangt een beetje af van wat het doel is. Als je verwacht van verenigingen activiteiten te gaan ontplooien op een Cruijff court dat je ze aan de voorkant er wel bij betrekt, waar komt het dan, wat betekent het, wat hebben wij eraan, hoe organiseer je dat - en op deze manier creëer je natuurlijk ook die betrokkenheid. Niet dat je het moet pakken zo van daar komt het en dit en dit en dit wordt er van jullie verwacht. Het is altijd een zorgvuldig proces.

Hoe communiceer je naar bewoners toe? Hoe moeten zij betrokken worden?

Dit hangt ook altijd weer af van de lokale situatie. Maar rondom sport en bewegen heb je altijd nog de activiteiten zelf. Als het gaat om politieke participatie, dan moet je weer mensen gaan aanspreken maar nu is het uitgangspunt dat er gesport wordt in de wijk. Dat er een sportaanbod is door professionals, via scholen - en vanuit deze activiteiten probeer je mensen erbij te betrekken. Maar als je het hebt over een BVO dan hangt het inderdaad echt af van om wat voor een soort wijk het gaat. Een wijk waarbij het aanbod niet klopt zoals in de wijk Getsewoud, daar hebben kinderen niet voldoende aan de wipkip. Dan moet je echt bezig om al die speelplekken aan te pakken en is het op zo een moment wel nodig om ook een plek te geven voor die jongeren omdat het ook echt nodig is. In de wijk staat sporten niet voorop maar is het eigenlijk echt die leefbaarheid in de wijk.

Het is wel opvallende dat jongens tussen de 14 en 18 meer vrijwilligerswerk doen dan mensen tussen de 30 en de 40. Dat percentage ligt hoger en die bereidheid is er dus wel bij een aantal. Sport en bewegen is leuk om te doen, de vindplaats ligt voor de hand: dat is op school bij bewegingsonderwijs, of op de plek waar ze sporten. Daar begin je dus met die participatie. Houdt er rekening mee ten aanzien van demografische ontwikkelingen. Hoe ziet de wijk eruit over vijf of tien jaar? Hoe gaan we het dan inrichten? Dit zeker doen bij het aanleggen van een wijk, en doe je dat niet dan heb je een inhaalslag te maken en een verkeerde inschatting gemaakt.

Wanneer je kijkt naar de specifieke wensen en behoeften van de doelgroep - in het geval van Getsewoud zijn dat de jongeren. Hoe moet je dan rekening houden met iedereen, ook de omwonenden - aangezien het toch een inrichting betreft in de openbare ruimte. Hoe kan er dus draagvlak gecreëerd worden?

Het concept in de BVO is natuurlijk dat de omgeving beweegvriendelijk is voor iedereen. Daarin zit ook dat je voor ouderen goed doorlopende fietsroutes hebt, gebruiksvriendelijk voor de rollator en beweegtuinen voor ouderen. Dit moet allemaal in het aanbod zitten en er zijn vast een aantal die weerstand oproepen bijvoorbeeld voor een Cruijff court, ja daar blijkt ook eenmaal uit onderzoek dat als het er eenmaal ligt dat allemaal dan ook vaak meevalt. Er zijn ook zaken waarin die tevredenheid niet goed komt, maar je houdt het toch dat mensen bezwaar kunnen maken maar ja - uitleggen wat er aan de hand is en toch ook een keuze moeten maken als gemeente zijnde. In het proces goed communiceert en met de gedragsregels gewoon zorgt dat het heel helder is wat er van mensen verwacht wordt. Ook dat die personen die het mogen gebruiken dat die ook zich echt eigenaar voelen en daar zorgvuldig mee omgaan en dus ook respect hebben voor mensen die daarnaast wonen.

Mensen kunnen vooraf van mening al veranderen bij een aanstaande (her)inrichting. Er zijn allemaal wettelijke procedures en inspraakprocedures die zorgvuldig worden doorlopen en wellicht blijkt het wel altijd mee te vallen. Maar soms is het toch allemaal echt niet haalbaar omdat er zoveel weerstand is en dan zul je toch echt de keuze moeten bijstellen in inspelen op die weerstand die er kan zijn. Laat dit dan een legitieme uitkomst zijn van een onderhandelingsproces en dat je soms concessies moet doen en mogelijk alles doen om naar die consensus te komen. En met empowerment is bedoelt dat je mensen begeleidt bij het zetten van die participatietreden.

§ Bijlage 2.8 *Interview Mw. D. Postma & Mw. L. Tanis, gemeente Haarlemmermeer*

Interview met Mw. L. Tanis en Mw. D. Postma - van de gemeente Haarlemmermeer. Mw. Tanis is beleidsadviseur op het gebied van recreatie, één van de onderdelen daarvan is speelruimtebeleid. Mw. Postma is beleidsadviseur op het gebied van sport, vooral gericht op het gebied van sportstimulering zoals schoolsport maar ook sporten in de wijk. Ze werkt ook veel samen met Sportservice Haarlemmermeer (SSHM) die al de sportstimuleringsprojecten uitvoeren en ook echt in de wijken van Haarlemmermeer te vinden zijn.

Welke woorden associëren jullie bij het woord beweegvriendelijke omgeving (BVO)?

Spelen, jeugd, (recreatie)groen, fietsroutes, speeltoestellen, sportveldjes, sportactiviteiten, sportbuurtwerkers, combinatiefunctionaris.

Wat wordt er verstaan onder bewonersparticipatie?

In bewonersparticipatie zitten heel veel verschillende gradaties. Het kan van meedenken zijn tot iets mee ontwikkelen. Dat is een heel breed begrip. Je kunt ze heel erg betrekken of je kunt ze alleen maar informeren. Het is niet dat je daar zo één, twee drie een antwoord op hebt.
Kun je misschien een concreet voorbeeld geven waarbij je te maken hebt met die verschillende niveaus van participeren?

T.a.v. speelplekken - de gemeente laat een ontwerp maken, we sturen toe en dit gaan we doen. Of de gemeente is van plan dit uit te voeren. Dus dan informeer je ze alleen. Je kan ook van tevoren input vragen van wat zou je willen en dat laten meenemen in het ontwerp. Je kan ook nog drie leverancier vragen een plan te maken en die plannen presenteren zodat ze mogen stemmen, dus er zijn heel veel mogelijkheden. Deze mogelijkheden hangt af van tijd, geld en daarin hangt het natuurlijk af wat je als gemeente wil - het betrekken van de bewoners en dat alleen als advies aanneemt of ook echt luistert en handelt naar wat de bewoners graag willen. Dat is iets wat je moet overdenken want als je van tevoren toch je eigen ding wil gaan doen moet je misschien niet gaan participeren of er heel duidelijk over zijn dat je alleen maar raadplegend bezig bent. De gemeente Haarlemmermeer (Mw. Postma spreekt van 'wij') maakt daar zelf de keuze in. Het initiatief ligt altijd bij de gemeente om te bepalen in welke mate bewoners betrokken worden. Maar bijvoorbeeld een wijkraad kan zich zodanig actief opstellen dat je op een gegeven moment denkt ze van tevoren maar te betrekken omdat je weet dat ze anders toch achteraf mee willen denken. De wijkraden mogen dat ook en Haarlemmermeer heeft ook een jongeren participatieplatform, meniz, die mogen ook ongevraagd advies geven aan de gemeente. Mw. Postma zegt ook dat je dit niet zomaar naast je neer mag leggen. De gemeente heeft ook een actief participatiebeleid, dat staat op zich hoog in het vaandel. Daar worden ook medewerkers voor opgeleid en onderscheiden de verschillende niveaus en worden gestimuleerd om daar een bewuste keuze in te maken.

Mw. Tanis zegt dat bewonersparticipatie een belangrijk thema is dat heel erg in ontwikkeling is. En de gemeente wil daar vorm aan geven, hoog in het vaandel, mensen worden ervoor opgeleid dus het is ook een proces. De oorzaak van deze ontwikkeling is dat de gemeente beter wil aansluiten op wensen van bewoners. Het heeft misschien ooit begonnen met alle verschillende wijkraden in Haarlemmermeer die gepusht hebben dat ze meer willen meedoen en Haarlemmermeer wil ook de beste servicegemeente van heel Nederland zijn - de focus klant. Dat past daar natuurlijk heel erg in dat je beleid samen opstelt met je partners. Want participeren, je kan het ook hebben over beleid opstellen, maar ook over een bewoner vragen van: wil jij wel een bepaalde speelvoorziening voor je deur - daarin heb je ook weer verschillende niveaus in. Bewoners kunnen mee participeren in het opstellen van beleid, maar ook in het uitvoeren van beleid. Daarin zijn verschillende degradaties in. Mw. Postma zegt dat ze bij sport natuurlijk heel veel werken met sportverenigingen - als de gemeente een nieuwe sportnota opstellen of beleid

NISB Nederlands Instituut voor Sport & Bewegen

opstellen over een bepaald onderwerp worden vrijwel altijd sportverenigingen geconsulteerd. Dat is eigenlijk al zo standaard en ook een vorm van participatie.

Binnen beleidsontwikkeling zal het niveau van participeren 'meebeslissen' niet aanwezig zijn; dat zal meer meedenken zijn en raadplegen. De gemeente zal het beleid vaststellen en dat kan wel aansluiten bij de wensen maar de beslissing neemt de gemeente. Bij de uitvoering van beleid zul je wel weer meer meebeslissing participatie hebben.

De wijk Getsewoud, de plannen voor de (her)inrichting - totaal gaat het bijna 60 plekken: en dan kan het gaan om een aanvulling van het erbij plaatsen van een schommel tot het helemaal nieuw inrichten van een plek tot het nieuw maken van een plek. Het ontstaan van het idee in Getsewoud om tot deze (her)inrichtingsplannen te komen; hoe is de bewonersparticipatie in zijn werk gegaan?

Mw. Tanis weet niet of het standaard is hoe dit in zijn werk gaat. Het is per definitie niet standaard. Het was één van de eerste klussen die Mw. Tanis bij de gemeente ging doen, en de inschakeling van externe bureau ging niet goed en daarom is het al een heel lang proces geweest - vanaf 2008. De bewonersparticipatie is vrij snel bij de start van het hele ontwikkelingsproces om de hoek komen kijken. Het was het idee van het bureau om de participatie er bij te betrekken, het zat in de offerte dat ze met jongeren gingen praten, met kinderen een rondje door de buurt, dorps en wijkraden benaderen, met jongerenwerkers, politie hebben ze gesproken - omdat het heel logisch is. Vaak als iets in de openbare ruimte is, zoals speelplekken, dat is vaak iets waar mensen van vinden, het iets is wat je altijd ziet, kinderen maken er gebruik van, volgens Mw. Tanis is het heel logisch dat je die erbij betrekt. Je kunt wel iets gaan maken maar als het niet aansluit bij wensen dan heeft het ook geen zin. Het externe bureau heeft dus de wensen en behoeften in kaart gebracht. Daarnaast hanteer je normen en die tegen het licht houden en hoeveel speelplekken zijn er dan en zijn dat er dan genoeg en hoe is het met de kwaliteit, moet deze beter of niet. Dus het is niet alleen ingaan op verzoeken van bewoners. Je hebt ook wel eens dat er een brief bij de gemeente binnen komt waarin iemand zegt dat er nieuwe speeltoestellen geplaatst moeten worden want hier wonen geen kleine kinderen meer (voorbeeld). Daar kun je op gaan reageren maar als je niet checkt of dit ook klopt en het blijkt dat er maar één gezin woont waar het aanbod van speeltoestellen niet meer klopt - en het ook geen zin heeft om te reageren op een individueel verzoek. Dus de wensen van bewoners die je individueel binnen krijgt, daar ga je als grote gemeente niet op reageren, tenzij je daar naar vraagt.

De wensen en behoeften peiling is gedaan onder bewoners, kinderen - jongeren - bewoners zijn opgeroepen om via de gemeentekrant te informeren. Kinderen zijn natuurlijk ook bewoners, maar omdat het hier gaat om specifiek die doelgroep. Wat je ook vaak ziet is dat bewoners gaan reageren (50+) die helemaal geen speelplek voor de deur willen. Vaak krijg je te maken met de mensen die het niet willen, en de mensen die het allemaal wel willen die denken van de gemeente gaat weer investeren, prima en zijn ervan overtuigt dat er vast wel iets leuks komt. De mensen die het allemaal niet willen die komen naar een avond of reageren per mail of per brief - dat ze het allemaal niet willen. Wat dat betreft is het echt een heel moeilijk onderwerp. Lastig inhoud geven aan bewonersparticipatie. De vraag die bij de gemeente opspeelt is ook of je gehoor moet gaan geven aan de mensen die weerstand bieden op wat voor een manier dan ook - of ga je gehoor geven aan de goedkeurende meerderheid die je niet hoort. Dan probeer je iets te doen voor de mensen die het niet willen maar uiteindelijk gaan ze wel door. Dat is altijd een spagaat waar je in zit.

Voor de (her)inrichtingsplannen is er ook zeer zeker weerstand gehoord. De gemeente heeft een bewonersavond georganiseerd voor de plannen en daar komen mensen die ook heel positief zijn. Maar ook mensen die helemaal tegen zijn, handtekeningen verzamelt dat ze het niet willen. Ook daarbij de onderbouwing waarom - hun was plantsoen belooft toen ze het huis kochten, allemaal jongeren overlast - het wordt ineens gezien als overlast, want op een schommel gaan ook weer jongeren hangen en dan

gaan ze blowen en maken ze er een bende van. Het is heel moeilijk dit en je krijgt nooit iedereen tevreden. Het creëren van draagvlak was bij deze avond niet echt meer aan de orde. De plannen werden gepresenteerd en men mocht een reactieformulier invullen, deze reacties zijn verzamelt en deze zijn besproken binnen de gemeente wat ze er wel en niet mee gaan doen. En Mw. Tanis zegt altijd - op één reactie wil ze niet op in gaan omdat je de goedkeurende meerderheid niet hoort, dus stel je gaat het plan aanpassen dan heb je heel die goedkeurende meerderheid van de eerste keer weer over je heen. Mensen die echt met een groepje komen en zeggen van: we zijn de buurt rond gegaan en we willen liever dit en dit, dan ga je daarin mee want anders ga je iets aanleggen waar ze helemaal niet op zitten te wachten.

Helemaal vooraf zijn de wensen en behoeften van de jongeren in kaart gebracht, de weerstand viel toen redelijk mee - het komt voornamelijk als mensen zien dat het voor hun huis komt. In Getsewoud is naar onderzoek tot de conclusie gekomen dat er veel moest gebeuren t.a.v. aanbod in de wijk. Dan is het onmogelijk om aan iedereen te vragen wat ze willen. Dan moet je wel een heel betrokken buurt hebben - In het geval van Getsewoud hebben ze gekeken naar drie doelgroepen - landelijk is bekent wat die doelgroepen leuk vinden en je zorgt dat je zoveel aanbod hebt voor de kleintjes, zoveel voor de basisschoolleeftijd en zoveel voor de jongeren. Als je een kleine gemeente hebt dan kun je het misschien per buurt oppakken maar Getsewoud is zo grootschalig, het gaat over meer dan een half miljoen euro die in die wijk wordt gestopt. Het betrekken van de bewoners is gedaan via de wijkraad van Getsewoud die volgens Mw. Tanis een heel representatieve wijkraad is. Getsewoud is een vinex wijk waar veel gezinnen met kinderen zitten - en die zitten ook in de wijkraad. Je hebt natuurlijk altijd mensen die zeggen dat de wijkraad niet hun belangen vertegenwoordigt of een andere mening - in die zin kun je zeggen dat het niet helemaal representatief is. Mw. Tanis is van mening dat als je kijkt naar de opbouw van de wijkraad van Getsewoud dat deze redelijk representatief is.

De verschillende fases van het proces tot aan de eigenlijke uitvoering van de (her)inrichtingsplannen - de voorbereidingsfase - of onderzoeksfase; het in kaart brengen van de wensen en behoeften, plan ontwikkelingsfase; het maken van een plan en vervolgens een uitvoeringsfase. Voor de uitvoeringsfase zit eigenlijk nog een tussenfase - de gemeente is nu bezig met het verwerken van de reacties van de bewoners en dit moet nog worden teruggekoppeld via de mail naar de bewoners om te laten weten wat er met de reacties is gedaan, de uitvoering van het plan moet dan nog van start gaan. Het is een project wat lang heeft geduurd in de voorgaande fasen omdat het externe bureau een ellendig rapport heeft opgeleverd waardoor er een slag omheen gedaan is. De bewoners zijn betrokken gedurende de voorbereidingsfase - Mw. Tanis vraagt zich echter nog af wat ik (Jaap) onder betrekken versta, want ze hebben het Haarlemmermeer breed aangepakt en dat zijn 143.000 bewoners. Helemaal in het begin is er om input gevraagd, daar is wat mee gedaan samen met de normen en alles te berekenen en daar is het plan uitgekomen - geld bij de Raad gevraagd en gekregen, aanbesteed en nu staat de gemeente op het punt om alles wijk niveau uit te voeren. Er was dus een algemeen plan, daar is nog een keer om reactie gevraagd en deze is nu concreet gemaakt en naar de leverancier moet je ook concreet zijn - dat programma van eisen is bij de wijkraad naar voren gelegd want die weten heel goed wat er in een wijk speelt. Helemaal in het begin zijn er rondjes met kinderen door de buurt gedaan, met de school en hebben ze laten zien hoe ze de buurt beleven, wat ze daar wel en niet doen. Er zijn workshops geweest met jongerenwerkers en met politie, er is gesproken met sportservice en de wijkraden hebben een enquête toegestuurd gekregen en bewoners gevraagd voor input en te reageren via de informeer. Het is minimaal wat betreft het percentage van de 140.000 inwoners die is bereikt. Aan de kinderen is echt gevraagd wat ze zouden willen - dus meer dan het participatieniveau informeren. De bewoners zijn niet gevraagd omdat speelvoorzieningen zijn voor kinderen, vindt Mw. Tanis. Wel is er een oproep geweest en wijkraden actief benadert en die zijn ervoor om terug te gaan naar de buurt. Verder heeft de gemeente ook gebiedsmanagers - zes gebieden in Haarlemmermeer en die managers zijn het contact tussen de gemeente en de bewoners. In die zin hebben bewoners een kans gehad om inspraak te doen via de gebiedsmanagers. Gelukkig heeft niet iedereen dit gedaan zegt Mw. Tanis, want anders waren ze

nog niet klaar. Mw. Postma reageert daarop dat het anders ook zo is dat de plannen anders weer aangepast moesten worden omdat ander de kinderen weer te oud waren voor de plannen. De gemeente kijkt dus ook heel erg naar de demografische gegevens van een wijk.

Participatie en een BVO - daarin zijn bewoners betrokken en sportvereniging voor eventueel een programma aanbod in de wijk. Speelruimte is een onderdeel van een BVO - echter zijn in de plannen geen sportverenigingen benadert. Mw. Tanis denkt ook dat er wel steeds meer aandacht voor is t.a.v. aanbod in de wijk. Voorbeelden die ze noemt zijn sporten in de wijk, combinatiefunctionarissen dat er beter bezig gegaan wordt met een sociaal aanbod in de wijk. Een aanbod in wijken (dat een sportbuurtwerker, gekwalificeerde sport en beweegleider, iets organiseert) is pas sinds een paar jaar - daarvoor vond sporten plaats op de sportvereniging maar verder niet. Sportservice wordt nu wel betrokken bij nieuwe inrichtingsplannen maar voorheen zijn combinatiefunctionarissen niet betrokken geweest bij (her)inrichtingsplannen t.a.v. de wijk Getsewoud. Het gaat ook leven - en daarom is een activiteitenaanbod is daarom nu pas die link leggen - voorheen was het ook niet nodig want kinderen gingen voorheen zelf spelen. Hen er nu bij betrekken is meer dan logisch nu er nagedacht wordt over een in te richten omgeving - aantal jaar geleden gebeurde dit niet omdat er ook geen sociaal aanbod in de wijk aanwezig was. Het beleid was eerder veel gericht op sportaccommodaties, en op sportverenigingen. En op een gegeven moment constateer je dat er best wel een hoog percentage lid is van een sportvereniging maar dat ze lang niet in dagelijks sporten en bewegen. Buiten spelen is niet meer vanzelfsprekend en daarom spelen ze via de scholen en meer in de wijken zelf in op dit probleem. In principe behoort een schoolplein niet tot de openbare ruimte - daar wordt wel naar gekeken maar daar moet weer geld beschikbaar voor zijn wil een school het plein zo inrichten. In principe is er een scheiding tussen openbare ruimte, sommige scholen sluiten het af met hekken en sommige laten het open en kinderen maken er volop gebruik van. Beleidskaders - en de sportnota, daar wordt ingehaakt op het feit om schoolpleinen openbaar te krijgen - ze zijn er wel over aan het nadenken. Via sportservice, waar een consulent bewegingsonderwijs in dienst is, die adviseert scholen (directies en ook vakleerkrachten) in het inrichten van schoolpleinen en wat een school zelf ook kan doen om kinderen meer te verleiden om wat te gaan doen met bewegen. Er wordt vanuit sport geen geld in gestopt - dat willen ze wel want er worden wel mogelijkheden ingezien. Echter is daar geld voor nodig. En er is ook president werking - er zijn 70 scholen; dus als je het op één doet dan moet je het ook bij de rest doen. Omdat de ruimte zo krap is, is het wel een kans door te kijken naar pleinen die openbaar gemaakt zouden kunnen worden, daar ligt een kans.

Waaruit blijkt dat er is geluisterd naar de wensen en behoeften van de bewoners - de wensen en behoeften komen vaak ook neer op een soort van bevestiging zoals we die al weten. Dat kleine kinderen het dicht bij huis willen, grote kinderen grotere ruimtes waar ze hun energie in kwijt kunnen. Wat niet geheel beweegvriendelijk is, zijn alle ontmoetingsplekken die jongeren vragen - wij willen een plek om te relaxen. Voor zoveel mogelijk wordt er wat gedaan met wensen en behoeften maar dat moet wel binnen budgetten blijven et cetera.

Door de koppeling te leggen tussen fysieke inrichting en sociaal programma aanbod kan gemeente Haarlemmermeer misschien wat intensiever sportservice Haarlemmermeer er bij betrekken. SSHM heeft weer contacten met sportverenigingen en hebben sportbuurtwerkers en combinatiefunctionarissen in dienst. Dus dat zijn de mensen die actief zijn op de sportveldjes. Mw. Postma suggereert dat het ook niet zo'n slecht idee is om sportverenigingen meer te vragen iets voor de wijk te willen doen. Om te kijken wat ze dan nodig hebben.

Is bewonersparticipatie onderdeel van beleid binnen Haarlemmermeer?

Er is een toolkit ontwikkelt en in een B&W nota moet je ook onder vermelding van een apart kopje participatie - daarin moet aangegeven worden dat er bewust een keuze is gemaakt voor hoe de

participatie inhoud verdient te krijgen. Wanneer je niet kiest om participatie te gebruiken dan moet je ook motiveren waarom dit dan het geval is. Binnen alle geledingen in de gemeente zijn er mensen opgeleid tot participatie ambassadeur - die worden dan geacht om collega's te adviseren. Mw. Tanis vertelt nog dat er voor het volgende perceel - Floriande - meniz (jongeren communicatie platform (extern)), gevraagd onderzoek te doen onder de jongeren wat voor een sportvoorzieningen ze willen hebben zodat dit kan worden meegenomen in het programma van eisen. Daardoor worden de plannen afgestemd op de behoeften en locatie onderzoek. Dus ze zijn al goed bezig, en trekken lering uit voorgaande ervaringen. Sportservice wordt hierbij ook meer betrokken en die intenties zijn meer concreet dan voorheen. Niet alleen de fysieke maar ook meer met sociale inrichting doen - ook plannen met scholen, daar wordt over gesproken.

§ Bijlage 2.9 *Interview Mw. M. Beelt, wijkraad Getsewoud*

Interview met Mw. M. Beelt, vicevoorzitster van de wijkraad Getsewoud in Nieuw-Vennep. Tot haar behoren het inrichten van speelplekken, eigenlijk al sinds twaalf jaar lang - zo oud is de wijk ook ongeveer. Daarnaast zet Mw. Beelt zich in voor een activiteiten team, ze vind het heel belangrijk dat bewoners initiatieven kunnen nemen om elkaar te ontmoeten, op een ontspannen manier - voor zowel kinderen als ouderen. Er wordt geprobeerd dingen te organiseren - in hun vrije tijd ook en het is hun motto voor en door bewoners. Onder bewoners wordt iedereen bedoelt - niet specifiek een doelgroep: maar er wordt t.a.v. van activiteiten wel veel voor kinderen georganiseerd - van 6 tot 12 jaar; kinderdisco, carnavalsoptocht of kerstbomen ophalen e.d. Maar voor de wijkraad is het voor alle bewoners. Ook zit Mw. Beelt in een wijkplatform en in een gebiedsteam. Dat zijn overleggen die ze voeren met de gemeente en ook met Meerwaarde (welzijnsorganisatie), politie, huurmaatschappijen, dorpsraad - eigenlijk alle takken van sport zitten dan aan tafel waarin je ook best in die overleggen breed kan kijken maar ook weer in een wijkoverleg naar de wijk zelf. De overleggen vinden plaats één keer in de zes weken / vier tot zes keer per jaar. Het participeren is redelijk actief te noemen. Het gaat om communiceren voor bewoners, ze zijn een platform voor bewoners maar ze communiceren dat middels een wijkkrant weer terug naar de bewoners, en ook via de website. Het organiseren van informatieavonden die besproken worden komt ook geregeld aan de orde. Ze verzinnen het niet zelf - en willen wel gevoed worden door de bewoners waarin ze natuurlijk best wel een heel deel moeten schiften - omdat mensen het alleen maar vaak voor hun voor- of achtertuin willen regelen. De wijkraad moet het natuurlijk wel wijkbreed bekijken en het algemeen belang voorop stellen - en dat is natuurlijk best wel eens een spanningsveld maar dat maakt niet uit. De wijkraad is behoorlijk representatief te noemen - kinderen zijn natuurlijk niet zelf in de wijkraad vertegenwoordigt maar ze proberen wel altijd ook de aandacht uit te laten gaan naar kinderen. Want in overleg met de gemeente proberen ze de informatieavond bijvoorbeeld plaats te laten vinden om 17:00 uur in plaats van 19:30 tot 22:00 zodat er ook kinderen bij de informatieavond aanwezig konden zijn. En je zag ook dat het ontzettend goed bezocht was en dat door de ouders samen de kinderen ook kwamen. Dan laat je jezelf ook informeren over speelplekken die komen in jouw straat en je zag ook dat die kinderen heel nieuwsgierig waren - en het is ook hun plekje en dat vind Mw. Beelt ook best dat ze daar over mee mogen denken. Ze denkt dan ook dat de acceptatie dan hoger ligt en dat ze het dan ook als hun plekje beschouwen er dan ook beter mee om gaan. De informatieavonden waren een initiatief van de wijkraad en de gemeente. Niet alleen de mensen die direct in de woonomgeving maar ook de gebruikers van de omgeving mogen op een dergelijke avond komen en naar de plannen te kijken, zich er in te veronderstellen dat het er al is zodat ze er zich in kunnen verplaatsen. Dus dat je eigenlijk voordat de plannen gerealiseerd gaan worden je eigenlijk al een soort van feedback hebt gekregen van nou dat is niet slim dat je dat daar doet beargumenteerd met goede motivaties. De informatieavonden hebben zeker wat opgeleverd. De plannen die er lagen - er is eerst een soort inventarisatie (door Mw. Tanis samen met de gemeente door alle speelplekken te bekijken en te concluderen of de speelplek nog voldoet) geweest - en dat is allemaal in een mail naar hen toegekomen met plaatjes en foto's van de plek en wat men vond een aanvulling.
Toen de wijk was opgeleverd heeft Mw. Beelt met de ogen als bewoner naar de plannen van de gemeente gekeken en heeft ze ook door de ogen van een kind zich gerealiseerd hoe de plannen van de gemeente waren toen ze die gepresenteerd hadden. Mw. Beelt was erg geschrokken - omdat de plannen van de speelplekken. Mw. Beelt vindt het belangrijk dat wanneer een kind gaat spelen in staat moet zijn om andere kinderen te ontmoeten. En je wilt daarmee spelen en dus de speelvoorzieningen moeten dus inderdaad voor de verschillende doelgroepen iets te vinden - en biedt dat speelobject dan ook iets tot het samen spelen van, en niet alleen maar het individueel spelen. Zoals Mw. Beelt het aantrof was dat de inrichting heel mooi was, alles roestvrij staal maar het was één spiraal en daar kan dus ook maar één kind op spelen. Het was één tolletje, en daar kan ook maar één kind op spelen - die gedachtegang en daar schrok Mw. Beelt een beetje van. Het is niet functioneel - en toen heeft Mw. Beelt aan het einde van de presentatie gevraagd of de gemeente hier trots op was. Toen heeft de gemeente gezegd Mw. Beelt te begrijpen was ze bedoelde en dat vinden we ook, we gaan kijken of we budget hebben. Toen hebben ze Mw. Beelt vrij snel terug gebeld en gevraagd, wat wil je dan: Mw. Beelt wilde graag met

kinderen om de tafel. Dat kinderen door boeken gaan kijken en zeggen dat ze dat wel leuk vinden. Ze heeft gewoon kinderen bij haar thuis gehad en ze gevraagd wat ze leuk vonden en wat niet. Het is allemaal ingewilligd door de gemeente en daar is Mw. Beelt erg trots op. Al het credit voor de gemeente dat ze dat hebben uitgevoerd - tot deelplan (Getsewoud is opgedeeld in 6.000 huizen - en voor de laatste 1.000 huizen hebben ze dan toch de oude plannen ingewilligd) 1 t/m 14 hebben ze dat gedaan - en toen kwam deelplan 15 en 16 waar ze het vervolgens niet gedaan hadden - en daar kwamen al die ijzeren speeltoestellen weer in terug. Mw. Beelt heeft toen wel een traan gelaten en zich afgevraagd hoe de gemeente dit ooit heeft kunnen doen na alles wat ze gedaan hebben, de publiciteit, en alle veren die ze de gemeente hebben gegeven; gaan ze dan toch in het laatste deelplan weer de oude plannen.

Na vijf, zes jaar gaan ze toch weer kijken van wat er nu is overgebleven en of het voldoet en kunnen we ergens nog dingen bijplaatsen en daar is doorheen geschift en daar heeft de wijkraad ook inzage in mogen hebben om hun opmerkingen daarover te mogen plaatsen. Daarna is er met de gebiedsteamleider - Jos Bontekoe - en met Mw. Tanis Tanis en Mw. Beelt zelf om de tafel gegaan en toen hebben ze de volgende stappen bedacht. Daaruit is voortgekomen die informatieavonden voor bewoners en dan inderdaad met het tijdstip voor het bereiken van een breder publiek. De gemeente heeft een programma van eisen gesteld en de wijkraad heeft alleen de aanbevelingen gezien - de speelplekken benoemt en wat wel en niet - daarna is de gemeente een uitbestedingprogramma gestart waarin ze drie leveranciers hebben uitgenodigd die zijn met plannen gekomen en daar is de beste uitgekomen, eigenlijk is alleen dat plan met alle voorstellen en visuele plaatjes en foto's per gebied is dat in een presentatie verhaalt naar de bewoners. Daar mochten ze (één sessie geweest dus) waarin bewoners naar alle speelplekken hebben mogen kijken. Alle opmerkingen van de bewoners zijn erin verwerkt maar er moet nog gekeken worden of dat alle opmerkingen worden verwerkt of dat alles al definitief is. Het moet nog blijken of dat er volledig geluisterd wordt naar de bewoners, tot nu toe zijn de bewoners wel in staat gesteld om het te roepen en schriftelijk in te dienen - zegt Mw. Beelt, er werd ook heel goed gebruik van gemaakt - maar of er nog daadwerkelijk naar geluisterd wordt. De informatieavond heeft eind maart plaats gevonden.

Het hele traject dat er in de wijk is gekeken naar de wensen en behoeften - dat is overgeslagen en dat heeft alleen 10 jaar geleden plaats gevonden bij het begin van de wijk. De demografie is verandert van de vinex wijk - maar bewoners moeten toch een klein beetje nagaan dat wanneer een kind ouder wordt het ook verder van huis kan spelen en dus daarom het aanbod aan speelvoorzieningen minder problematisch wordt. Het is per kind verschillend of er voldoende uitdaging zit in een speelvoorziening. Het ene kind kan zich prima vermaken met een kleedje op de grond en de ander heeft een heel kasteel nodig aan klim en klauter dingen. Voor beide groepen moet iets aanwezig zijn, zegt Mw. Beelt. Ze heeft het daarmee voornamelijk over de fysieke inrichting - echter is daarnaast het volgende ook belangrijk: Mw. Beelt zegt: het er veilig naar toe kunnen komen, veilig kunnen bewegen - daarmee bedoelt ze: geen auto's. Het mooiste zou zijn dat speeltuinen gesitueerd worden op alle achtertuinen - zodat er een plek gecreëerd wordt zodat kinderen er veilig kunnen spelen, niet de straat over hoeven steken om het te kunnen bereiken. Als je een ideologie hebt en je hebt nog de kans om een wijk te kunnen tekenen, dan heeft Mw. Beelt daar haar idealen voor. Een veilige omgeving voor de kinderen, maar tegelijkertijd ook voor de ouders om het kind ook wat los te kunnen laten en zelf te laten spelen.

Een BVO richt zich op meerdere doelgroepen/personen. De wijkraad en het thema speelplekken houdt zich voornamelijk bezig met kinderen. Maar het thema beweegvriendelijk wordt ook zeker voor ouderen serieus genomen. Bijvoorbeeld bij een zorgcentrum, of het lopen naar een winkelcentra - dan heb je het over de infrastructuur dat ook de bus daar komt. Mensen die ouder worden is het eerste wat ze niet meer kunnen doen is fietsen, ze gaan veel meer lopen - laten de auto staan dus de bus moeten ze vaker pakken. Het lopen naar de bus moet goed in de gaten gehouden worden. Daarbij vind Mw. Beelt het plaatsen van bankjes, de rustpunten van hun woning naar het winkelcentrum o.i.d. om toch eruit te gaan - anders blijven mensen binnen, dat het gewoon belangrijk is dat daar parkjes, vijvertjes, ook wel

speelplekjes waar ouderen ook gewoon aan kunnen zitten, maar ook een jeu de boules baan - het samen ontmoeten met die mensen dat is ook een hele belangrijke. Dan ook wel weer bomen die een bepaalde beschutting geven. De openbare ruimte is voor iedereen, jong en oud - en voor een BVO is het de kunst om een goede koppeling te leggen tussen de fysieke en sociale inrichting. Als wijkraad van Getsewoud vind Mw. Beelt dat een sociaalprogramma aanbod (denk aan bridge avonden et cetera zoals ze die noemde) te weinig gedaan wordt. Een locatie voor dit soort - binnenactiviteiten is een groot probleem want niemand wil meer de prijzen bekostigen van een buurthuis maar men wil wel gebruik ervan maken.

Gezien de niveaus van participeren heeft de wijkraad Getsewoud daar een rol in - het moment waarop ze geïnformeerd worden dat er iets gepland staat te doen, je kan wel mee participeren - maar als er geen geld ligt, geen plan ligt dat iets mag en kan gebeuren dan is het zonde van de tijd van de wijkraad - naast bewoners zijn ze gewoon beroepsbeoefenaars en nemen ze op vrijwillige basis deel aan de wijkraad. Het is dan heel belangrijk dat je weet dat het in de raad gedragen wordt en goedgekeurd is. Het is dan ook weer een beetje een kip en ei verhaal - want wil iets geld krijgen voor het geen wat je wilt gaan doen, moet je toch weer met een plan komen , en in dat plan wil je ook weer geparticipeerd hebben - dus ja wat wil je als wijkraad nu eigenlijk. Dus Mw. Beelt begrijpt ook wel dat er een spanningsveld aanwezig is, daarin zijn ook best wel in zo'n gebiedsteam, wijkplatform, dat de wijkraad daarin deel neemt en ook probeert betrokken te blijven en uitgenodigd te worden in het voortraject. Als dat kan dan kan het allemaal heel globaal, en hoeven ze er met elkaar helemaal niet zoveel tijd in te steken, maar dan kan er een soort vlek plan of ideeën daarover loslaten en daar dus in meepraten. Betrokken geraken in het voortraject is wat de wijkraad wil en dat initiatief ligt bij de wijkraad ook zelf - je moet ook wel weten weer als wijkraad dat het op de agenda staat en anders als je zoiets signaleert dan moet je het op de agenda laten komen en dan is het eigenlijk ook weer dat je heel veel gaat lobbyen bij politieke partijen en je gaat kijken - met alle respect, maar die zit echt niet te wachten op al die enthousiaste bewoners die zich maar overal mee willen bemoeien, want zo wordt je wel bestempelt. Mw. Beelt zegt ook dat ze daar ontzettend veel waardering door krijgen - de opstelling die ze hebben, door met ze mee aan tafel te willen en met ze mee willen denken en niet alleen maar kritiek willen uiten. Mw. Beelt vind dat wanneer je kritiek uit; er ook over nagedacht moet hebben en moet je ook met een oplossing komen. Die stelling - Mw. Beelt heeft een bekent gezicht gekregen binnen de gemeente en dat is een hele leuke en gezonde manier van naast elkaar tot iets komen, zegt ze. De gemeente wil dat iets gedragen wordt en de wijkraad wil dat het wordt uitgevoerd, en daarin kan je middelen - en dat is een goed en gezond proces. De makken die de wijkraad heeft is dat er om de vier jaar weer een andere gemeenteraad gekozen wordt. Natuurlijk is dat goed, maar voor de wijkraad, en het lekker in een team werken en je weet van hoe iedereen er in zit en je weet hoe je met welk uitgangspunt en hoe je te werk gaat, dan is dat met een nieuwe wethouder en nieuw college - je moet het wel weer nieuw op de kaart gaan zetten. En dan zijn er weer hele andere inzichten - eigenlijk dat alles wat je hebt opgebouwd dat kan weer helemaal verdwijnen en kan je het minimaal voor de derde keer weer gaan vertellen, zegt Mw. Beelt. En dat haalt wel eens een keer de energie uit je lijf - en dan denk je: het zal wel - verteld Mw. Beelt. Het is dus belangrijk wat je bereikt in die vier jaar om dat op de agenda te krijgen zodat de volgende raad er mee verder kan. Gelukkig in de partijen heb je de vaste mensen die je kent - maar het blijft altijd wel dat er iemand gekozen wordt die totaal niet in jouw netwerk zit en dan is het wel weer vervelend want dan moet het vertrouwen weer groeien et cetera.

Uit verhaal blijkt ook dat bewonersparticipatie een steeds belangrijker thema aan het worden is, de vraag is hoe dit kan ontstaan?

Mw. Beelt heeft daar ook vaak aan teruggedacht dat je je afvraagt hoe het toch komt dat je mensen enthousiast kunt krijgen - ze vraagt zichzelf ook af hoe zij enthousiast is geworden. Als er iets niet goed gaat, en eigenlijk zou je bij ieder project zeker moet weten dat er iets niet goed gaat waardoor de mensen denken van: hier moet wat aan gedaan worden. Hetzelfde had Mw. Beelt ook, ze hadden een huis gekocht - en het was het eerste huis in Getsewoud; en toen bleek dat de bouwvergunning niet

helemaal was afgegeven, maar ze waren wel aan het bouwen. En ze hadden wel de handtekening gezet voor een hypotheek, en zij zagen al een doom scenario voor zich. En dan hebben ze gekeken naar wat de oplossing ervan kon zijn. Ze gingen niet met ze tweeën (zij en haar man) erover praten maar ze gingen kijken of er ook medestanders waren - je gaat je organiseren. Dat is eigenlijk het fundament geweest waarom Mw. Beelt zo actief is en blijft voor de wijk dat ze daarom breder is gaan kijken naar haar leefomgeving. Het is niet alleen het huis dat je koopt, maar het is ook dat je er gelukkig wilt zijn, maar ook dat je met veel trots door die wijk kan lopen - niet alleen door wat ze zelf bereikt heeft maar gewoon omdat het er prachtig uit ziet. En dat er over nagedacht is, en dat je erbij betrokken voelt en die betrokkenheid die wil Mw. Beelt delen. Die energie die ze daarin steeds en wil uitstralen, doet het ook dat mensen daar ook in betrokken willen raken.

Naast de georganiseerde vorm van bewoners zijn er natuurlijk ook bewoners die daar niet toe behoren. En je zou denken dat de niet actieve mensen het allemaal wel goed vinden, veronderstelt Mw. Beelt. Ze denkt ook dat ze deels ook best wel willen; een aantal mensen die opgekomen zijn naar aanleiding van een aan te treden verandering in hun directe leefomgeving en dan komen mensen toch in actie en kijkt men op internet. De informatieavonden zijn ook bedoelt voor mensen die Mw. Beelt er juist bij wil hebben. Dus ze heeft iets op de website gezet zodat het in kunnen zien, dat het duidelijk is - toch wel beetje Jip en Janneke taal; en willen ze meer weten dan komen ze naar die avond want op die avond kun je niet 6.000 mensen behappen. Dus wat er komt op zo'n avond zijn mensen die het er totaal niet mee eens zijn - of mensen die nog vragen hebben of ze zeggen als je dit of dat nu anders doet kan het alleen nog maar leuker. De mensen die het goed vinden die blijven thuis - dus daarin denk je ook dat de media zo is dat de mensen vanuit hun lui stoel hen voorziet van zoveel informatie en dat wil nog niet zeggen dat ze er ongevoelig voor zijn. Het nimby effect is wel wat veelvuldig voorkomt ook - dat mensen individueel kijken naar wat er wel en niet kan in hun eigen straat - directe leefomgeving. De wijkraad luistert er naar, het aanhoren - maar stelt het algemeen belang voorop. Mw. Beelt voelt zich net een intermediair - zo tussen de gemeente en bewoner in en ze wil geen partij kiezen wat lastig is. Ze wil wel los komen van emotie en echt op de feiten moet iets goed - of afgekeurd worden; op die manier moet er gehandeld worden.

De plannen die er aan zitten te komen - het gaat daarbij om een fysieke inrichting merkt Mw. Beelt wel dat als de gemeente met sportservice Haarlemmermeer in gesprek is over een sociaal programma aanbod dat ze denkt dat zeker met de bezuinigingen hier niet veel van terecht komt en dat als eerste weg gestreept wordt. Die koppeling tussen fysiek en sociaal - Mw. Beelt denkt wel dat stichting Meerwaarde en een sportservice kunnen kijken naar de plannen omdat zij eigenlijk dat als werkgebied hebben. Niets is zo vervelend dat als zij een ruimte hebben en dat voelt gewoon niet lekker. Net zo goed als dat de bewoners zich daarover mogen buigen vind Mw. Beelt dat professionele partijen daar iets over mogen vinden. Mw. Beelt raad dit wel aan om ook hen in het voortraject mee te nemen. De inspraak met betrekking tot bewonersparticipatie zegt Mw. Beelt het volgende: het is tot nu toe redelijk verlopen - de ene gemeente doet er helemaal niets aan en zoals het in Haarlemmermeer gedaan is valt behoorlijk mee. Daarop blijft ze positief - echter moet het nog blijken of de definitieve plannen of de punten die zijn ingebracht ingewilligd zijn door de gemeente.

Mw. Beelt denkt nog wel dat in de plannen van de herinrichtingsplannen van Getsewoud gedacht moet worden aan het plaatsen van jop's (jongeren ontmoetingsplekken). Dat is eigenlijk meer voor de kinderen (tien tot 21 misschien) en vooral heeft men overlast van jeugd met brommers die toch bravoure en stoer door de wijk willen rijden op plekken waar je echt liever niet wil dat ze daar rijden i.v.m. speelplekken voor jongere kinderen. Die plekken moeten nog wel gevonden in de wijk - alles is wel zo dicht op elkaar gebouwd dus er zijn weinig plekken die zich ervoor lenen om een jop te kunnen plaatsen. Dan zie je wel in de parken dat er iets gesitueerd is - iets aanwijzen van daar ga je zitten, dat is niet wat men wil - dat is nog een hele uitdaging om voor die doelgroep een plek te creëren waarin bewoners geen overlast ervaren en de jongeren het fijn vinden daar te verblijven. Daar wordt al wel over

gesproken, stichting MeerWaarde komt daarover in contact met de jongeren en met de jeugd en nu zie je dat er één speelplek voorzien is van kunstgras. Daar staat op een middag twintig man te voetballen, dat vind Mw. Beelt geweldig om te zien. Die bewoners daar omheen lopen alleen maar te klagen en dan denkt Mw. Beelt: dat het allemaal wel mee valt omdat ze zelf ook vaak langs komt en aanhoort en zelf ervaart dat de overlast meevalt; maar dat is haar mening en op dat ene moment - dus het is niet geheel reëel. Het mooiste zou zijn dat ze het oude industrieterrein - een opslagplaats - die ligt daar braak en dat open gooien. Kuub zand in gooien – beach volleybal - asfalteren, skaten skeeleren basketballen. Doe er wat mee en haal er een sportservice bij en doe daar programma's - dat zou een goede oplossing kunnen zijn. Dan creëer je iets voor die doelgroep waardoor ze niet meer in die wijk blijven hangen maar die gaan daar heen - wat daar dan gaat gebeuren en aan overlast kan gebeuren dat hou je niet tegen, maar Mw. Beelt stelt dit als volgend project waarin ze zich in gaat storten.

Belangrijkste leer- en ervaring t.a.v. bewonersparticipatie traject: zoals het in Getsewoud is gegaan kan best een voorbeeldfunctie hebben. Het is wel zo dat je deadlines en beslismomenten en het aandragen van ideeën en toch ook weer in andere groepen besproken worden in andere commissies en dergelijke, dat kan en mag best wel wat sneller. Dit project loopt geloof ik al een jaar: zegt Mw. Beelt. Wat er zeker goed ingebouwd moet worden in het hele traject is dat je kijkt tijdens het proces of de goede en juiste koers nog gevaren wordt - dat mag wel strakker. Bewonersparticipatie zoals ze nu in de gelegenheid gesteld zijn - informatieavond en daar persoonlijk te woord gestaan en het van zich afschrijven d.m.v. het invullen van een formulier dat verzamelt en bekeken wordt - en door te kijken op de website voor informatie, Mw. Beelt vind dat dit tot nu toe dat daar niemand kritiek op kan hebben. Sommige mensen zullen zeggen: ik zou het al ver daarvoor begonnen zijn, maar je moet het wel redelijk houden, werkbaar blijven ook voor de gemeente en voor een projectleider om dat te kunnen doen.

Bijlage 3. Figuren en tabellen

§ Bijlage 3.1 *Figuren*

Figuur 1: Schematisch overzicht theoretisch kader 12
Figuur 2: Onderzoeksmodel 12
Figuur 3: Tijdsbesteding (…) volwassen Nederlanders in procenten (TNO, 2009) 15
Figuur 4: Tijdsbesteding (…) jongeren (12-17 jaar) in procenten (TNO, 2009) 15
Figuur 5: Interviews ingedeeld naar de mate van structurering vooraf 25
Figuur 6: BSR model (stedelijk interieur, 2011) 103
Figuur 7: Belevingswereld - betekenis per kleur (stedelijk interieur, 2011) 104

§ Bijlage 3.2 *Tabellen*

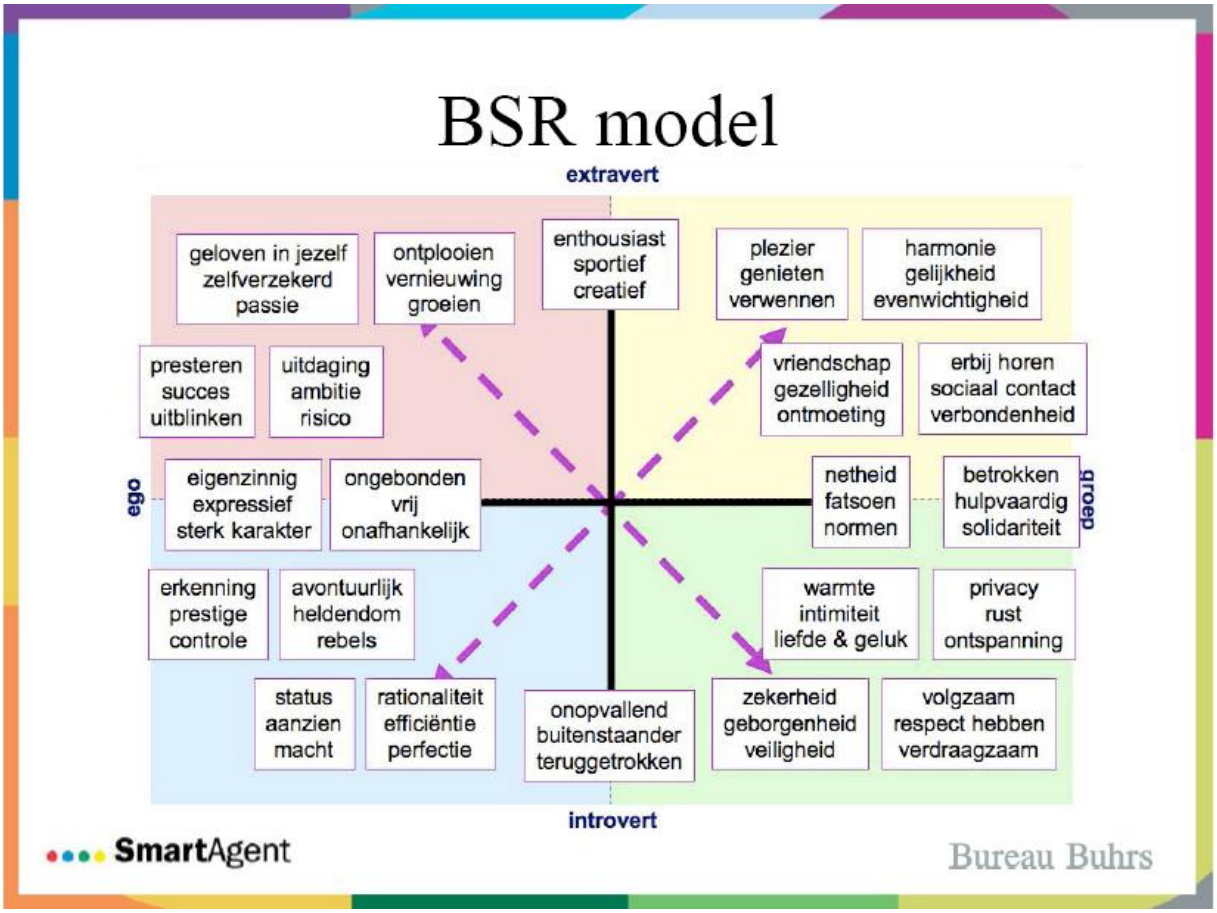
Tabel 1: Lichamelijke activiteit (Rijksoverheid, 2011) 14
Tabel 2: Participatieladder 21
Tabel 3: Doelgroepen respondenten interviews 27
Tabel 4: Vragenlijst NISB 55
Tabel 5: Vragenlijst deskundige partijen 56
Tabel 6: Vragenlijst Haarlemmermeer 57
Tabel 7: Vragenlijst bewoners 58

Bijlage 4. De burger en zijn belevingswereld

Burgerparticipatie op basis van belevingswerelden: een methodiek van Bureau Buhrs & SmartAgent.

"SmartAgent heeft een manier gevonden om verschillende wijzen van denken van mensen te onderscheiden. Het onderscheid wordt gemaakt op basis van psychologische behoeften die bij mensen centraal staan. Er ontstaan zo vier verschillende groepen." (Buhrs, M., Hagen, G. J., 2010).

Deze zijn in onderstaand schema weergegeven:

Figur 6: BSR model (stedelijk interieur, 2011)

"In het schema staan behoeften beschreven. De groepen onderscheiden zich van elkaar op twee dimensies. De horizontale as maakt een onderscheid tussen een gerichtheid op de groep (familie, vrienden etc.) of op de eigen persoon. De verticale as maakt onderscheid tussen mensen die gemakkelijk hun emoties tonen en contact maken en mensen die juist hun emoties onderdrukken en minder snel contact maken." (Buhrs, M., 2010).

“De vier groepen, aangegeven met de kleuren rood, geel, blauw en groen, worden ‘belevingswerelden’ genoemd.” (Buhrs, M., 2010). Zie onderstaande afbeelding voor de betekenis per kleur:

Figuur 7: Belevingswereld - betekenis per kleur (stedelijk interieur, 2011)

Bijlage 5. Participatiehandleiding Gemeente Haarlemmermeer

In de nota Actualisatie Participatiebeleid en Inspraakverordening 2008 is de missie met betrekking tot het nieuwe participatiebeleid van de gemeente Haarlemmermeer verwoord. Deze luidt:

Onze missie is dat inwoners, ondernemers, instellingen en belangenorganisaties de mogelijkheid hebben invloed uit te oefenen op de voorbereiding van gemeentelijke beleids- en uitvoeringsplannen met name gericht op leef- en werkomgeving.

Eén van de middelen om dit te bereiken is door ons in te zetten voor interactieve beleids- of planvorming. Daarbij is het de inzet om inwoners, ondernemers, instellingen en belangenorganisaties zo vroeg mogelijk in beleidsprocessen en projecten te betrekken. Daarbij scheppen wij duidelijkheid wanneer welke vorm van participatie plaatsvindt en zijn we duidelijk in wat we nastreven met participatie.

In welke gevallen is het nou nuttig om interactieve beleidsvorming toe te passen?

.Onderstaand schema kan hier duidelijkheid in verschaffen:

	ja	nee
Kunnen ideeën van bewoners leiden tot verbetering van het voorstel?	O	O
Is voor de uitvoering van het beleid het creëren van draagvlak van belang?	O	O
Is het belangrijk dat burgers zich betrokken voelen bij het beleid?	O	O
Zal de verwachte weerstand tegen het beleid groot zijn?	O	O
Kan, door het betrekken van bewoners of belanghebbenden, de relatie tussen bestuur en burger verbeterd worden?	O	O

Bij één of meer keer ja: Ja, het is mogelijk

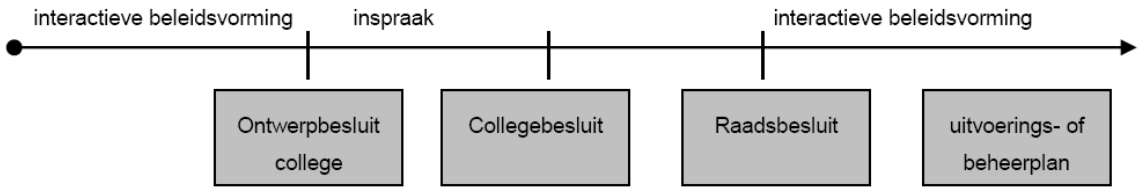
Bij geen enkele keer ja: Nee, het is niet mogelijk

Ja! Interactieve beleidsvorming is nuttig

Uit de voorgaande tabel is duidelijk geworden dat interactieve beleidsvorming nuttig kan zijn.

Interactieve beleids- of planvorming is een vorm van participatie waarmee wordt bedoeld het in samenspraak met belanghebbenden opstellen van beleidsvoornemens. Er blijven nu 3 belangrijke stappen over:

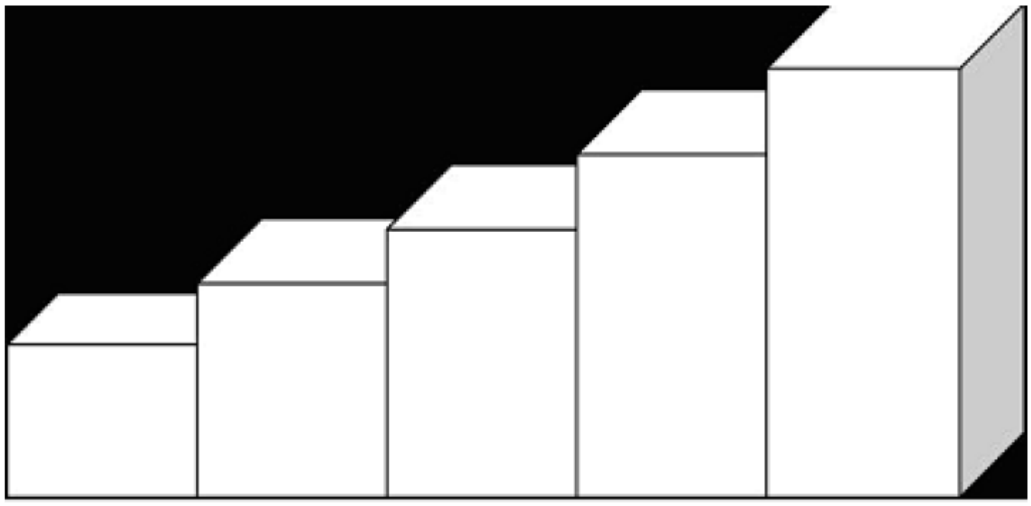
Stap 1: Wanneer kan interactieve beleids- of planvorming toegepast worden?

In het **begin** van het besluitvormingsproces, dus voor het ontwerpbesluit/startnotitie is het met name voor de **beleidsgeoriënteerde** clusters interessant om interactieve beleids- of planvorming toe te passen.

Op het **einde** van het besluitvormingsproces, na het raadsbesluit, zal in interactieve beleids- of planvorming meer een rol spelen in het werkgebied van de **uitvoeringsgeoriënteerde** clusters.

Stap 2: In welke mate dient interactieve beleids- of planvorming toegepast te worden?

Informeren – Raadplegen – Adviseren – Coproduceren – Meebeslissen

Participatieladder Pröpper en Steenbeek, 1998. Deze ladder geeft de mate van beleidsbeïnvloeding van de participanten weer.

Informeren

Onder informeren wordt een eenzijdige communicatievorm verstaan. Hierbij is het noodzaak de belanghebbenden op de hoogte te brengen van beleidsvoornemens die door de organisatie zijn ontwikkeld. Belanghebbenden kunnen hier echter geen invloed op uitoefenen. Hier is dus geen sprake van interactieve beleids- of planvorming, of samenwerking tussen gemeente en belanghebbenden. Met informeren bestaat geen beperking voor de grootte van de doelgroep. Vaak wordt er gebruik gemaakt van informeren indien onderwerpen te technisch of politiek gevoelig zijn. Als de beïnvloedingsruimte nihil is, is de trede van informeren de enige optie. Middelen voor informeren kunnen bv. informatieavonden zijn, brochures, of berichten in de Informeer.

voorbeeld uit de gemeente Haarlemmermeer:
Mient/Baarsjesweg, Vijfhuizen. Verkavelingopzet met woningtypen Om omwonenden in een zo vroeg mogelijk stadium te informeren over de plannen voor woningbouw, is een informatieavond georganiseerd onder leiding van de gebiedsmanager (Peter de Graaf) met presentaties van de ontwikkelaar. Voor meer informatie: Haiffa Lamur, projectmanager.

Raadplegen

Bij raadplegen worden de belanghebbenden betrokken bij de ontwikkeling van beleid. In het geval van raadpleging gaat de gemeente de dialoog aan met belanghebbenden om op de hoogte te blijven van wat er speelt in hun wereld. De gemeente is niet verplicht om met de meningen of ideeën die uit deze gesprekken naar voren komen, iets te doen, maar moet er wel voor zorgen dat er geen verkeerde verwachtingen ontstaan bij de belanghebbenden. Het is dus van belang terugkoppeling te geven en daarbij duidelijk te maken welke ideeën wel en welke niet mee worden genomen en welke redenen daarvoor zijn, dit moet zowel aan het begin als aan het eind van het participatieproces gebeuren, om de verwachtingen op de juiste manier te managen. Raadplegen kan bv. ingezet worden om meningen, visies en nieuwe ideeën te inventariseren met als doel een probleem verder te verkennen. De doelgroep om te raadplegen is breed maar niet onbegrensd. Voor de effectiviteit van de raadpleging is het belangrijk dat de doelgroep een daadwerkelijk belang heeft.

voorbeeld uit de gemeente Haarlemmermeer:
Centrum voor Jeugd en Gezin
Door middel van vier workshops is er input verzameld van de toekomstige gebruikers van het Centrum voor Jeugd en Gezin. De groep van toekomstige gebruikers bestond uit ouders, kinderen en jongeren en werd begeleid door een externe professional. De input had betrekking op de inrichting, de communicatie en het aanbod. Voor meer informatie: Elly van der Storm

Adviseren

De trede van adviseren houdt in dat belanghebbenden zowel gevraagd als ongevraagd advies kunnen aanleveren in de ontwikkeling van beleid. Op zich is de gemeente niet verplicht zich aan de adviezen van belanghebbenden te houden, maar het is wel aanbevelingswaardig om er zoveel mogelijk rekening mee te houden. Hierom is het belangrijk om goed te kijken naar de doelgroep, selectief te zijn over de grootte ervan, en kritisch te zijn over de input. Indien de gemeente besluit af te wijken van het gegeven advies is het wederom erg belangrijk hierover verantwoording af te leggen in de terugkoppeling.

voorbeeld uit de gemeente Haarlemmermeer:
Vijfhuizen: Expo/Groene Weelde
Bij het bestemmingsplan voor Expo/Groene Weelde is er een klankbordgroep opgericht waarin bewoners in samenspraak met de gemeente een programma voor hinderbeperkende maatregelen hebben ontwikkeld. Voor meer informatie: Peter de Graaf

Co-produceren

Bij coproduceren wordt de agenda zowel door politiek en bestuur als door belanghebbenden opgesteld, en wordt er gezamenlijk nagedacht over de beleidsontwikkeling en uitvoering. Vooraf worden echter door de politiek en bestuur kaders opgesteld, waaraan de oplossingen getoetst worden. Doordat de oplossingen gezamenlijk door belanghebbenden en politiek en bestuur gevormd worden is de uiteindelijke besluitvorming bindend. Om daadwerkelijk aan draagvlakvergroting bij te kunnen dragen, is het wel van belang dat de gemeente duidelijk terugkoppeling geeft over waarom voor bepaalde kaders is gekozen en waarom dus bepaalde oplossingen niet meegenomen kunnen worden. Tevens moet de gemeente ervoor waken dat ze in het samenwerkingsproces niet een te dominante positie in neemt, maar de belanghebbenden echt als gelijkwaardige partners beschouwt. De groep van belanghebbenden is idealiter niet te groot, redelijk homogeen wat belangen betreft en beschikt over genoeg kennis van zaken.

voorbeeld uit de gemeente Haarlemmermeer:
Visie op integratie in Haarlemmermeer
Visie op integratie in Haarlemmermeer is ontwikkeld in samenspraak met de Raad van 100 maatschappelijk middenveld, bedrijven, inwoners en raadsleden) en de stuurgroep Integratie bestuursleden uit onderwijs, politie, woningbouw, gezondheid, allochtonenorganisaties en zorg). Met de Raad van 100 zijn drie werkconferenties gehouden. Voor meer informatie: Petra Kort, Tessa reamer.

Meebeslissen

Meebeslissen is de meest vergaande vorm van participatie. Bij meebeslissen wordt de beleidsontwikkeling en uitvoering geheel in handen genomen door de belanghebbenden, maar schept politiek en bestuur heldere kaders waarbinnen die beleidsruimte genomen kan worden. Verder houdt de gemeente een rol van adviseur door het gehele proces. Wel zijn de beslissingen van de belanghebbenden bindend. Hiervoor is het erg belangrijk dat er duidelijke kaders zijn en dat er dus geen valse verwachtingen zijn enerzijds, maar dat er anderzijds ook niet meer beleidsruimte wordt genomen dan afgestaan kan worden. De doelgroep van belanghebbenden is klein en homogeen met betrekking tot het te realiseren beleid.

voorbeeld uit de gemeente Haarlemmermeer:
Wijkbudgetten

De wijkbudgetten zijn door de gemeente ingesteld als instrument om bewonersinitiatieven met betrekking tot de leefbaarheid van de eigen wijk te verbeteren. Per aanvraag kan er 15.000 euro subsidie worden verleend met een maximum tot 100.000 euro per gebied. Voor meer informatie: Gebiedsmanagers

Kijk voor meer voorbeelden op de site van het Instituut voor Publiek en Politiek;
www.participatiewijzer.nl

Stap 3: Hoe kan interactieve beleids- of planvorming toegepast worden?

In de Inspraakverordening 2008 zijn een aantal wettelijke bepalingen vastgelegd omtrent onteractieve beleids- of planvorming:

• Elk bestuursorgaan besluit zelf of interactieve beleids-of planvorming mogelijk is

• Bij de voorbereiding van ruimtelijke structuurvisies wordt altijd interactieve beleids-of planvorming toegepast

• Het bestuursorgaan dat besluit dat interactieve beleids-of planvorming mogelijk is, stelt ook vast hoe het wordt vormgegeven

• De procedurebeschrijving moet de volgende onderwerpen bevatten:
    1. waarop richt de interactieve beleids- of plan vorming zich?
    2. zover mogelijk, een tijdpad met termijnstelling
    3. een communicatieplan

• De procedurebeschrijving maakt deel uit van het voorstel dat aangeboden wordt ter besluitvorming

• Als het voor de vaststelling van een beleidsvoornemen nodig is om de procedure aan te passen kan het bestuursorgaan dit doen

• Het bestuursorgaan moet voorafgaand het interactieve beleids- of planvormingsproces inwoners en belanghebbenden informeren

• Inwoners en belanghebbenden moeten voldoende tijd en informatie krijgen om zich goed voor te bereiden op hun inbreng

Eindverslag:

• Alle inbreng van de betrokkenen moet worden vastgelegd in een verslag

• Deze verslagen moeten binnen twee weken aan alle betrokkenen worden toegezonden

• Na de besluitvorming krijgen alle betrokkenen het voorstel en het besluit ter informatie toegezonden

Verder draait het bij interactieve beleids- of planvorming om maatwerk. Hier spelen verschillende aspecten een rol:

• Neem vroegtijdig contact op met je communicatieadviseur

• Geef tijdig en regelmatig terugkoppeling aan bewoners en belanghebbenden:
    1. welke beleidsruimte is er nog?
    2. wat verwacht je van de inbreng?

Verder is het erg belangrijk dat voordat je een participatietraject start je een grondige analyse uitvoert. Om de juiste antwoorden te krijgen bij deze analyse is het verstandig om regelmatig overleg te voeren met je communicatieadviseur en de des betreffende gebiedsmanager. Ook kan het nuttig zijn een collega van team Onderzoek bij je analyse te betrekken.

<u>Analyse</u>

Onderstaande vragenlijst kan je helpen een grondige analyse uit te voeren.

Actoren/Factoren
· Wie zijn de belanghebbenden?
· Welke belangen hebben zij?
· Spelen er belangentegenstellingen. Zo ja, welke?
· Welke verwachtingen heb je over de mate van invloed van de belanghebbenden?

Beïnvloedingsruimte
· Hoe vast staan de grenzen van het beleid?
· Hoe vast staan de grenzen van de besluitvorming?
· Wie besluit, college of raad?
· Kan er iets gedaan worden met de resultaten van de interactie?

Commitment
· Kan het bestuur daadwerkelijk rekening houden met de uitkomst van het proces?
· Komt de formele besluitvormingsbevoegdheid van college en raad niet in het gedrang?

Organisatorische randvoorwaarden
· Is er voldoende geld aanwezig voor het proces?
· Is er voldoende kennis aanwezig?
· Is er voldoende capaciteit/mankracht om het proces uit te voeren?
· Is er voldoende tijd?

Ook bij de afsluiting van het participatietraject is het van groot belang dat je voor een goede terugkoppeling zorgt over de input en de resultaten, dit om valse verwachtingen bij bewoners en belanghebbenden tegen te gaan. Tevens is een zorgvuldige evaluatie van belang.

Indien alle stappen van deze handleiding door zijn genomen, en er vroegtijdig en veelvuldig contact is geweest met de communicatieadviseur, gebiedsmanager en leidinggevende is alle informatie voorhanden om het participatietraject in gang te zetten.

 © Jaap Kleinstapel, juni 2011

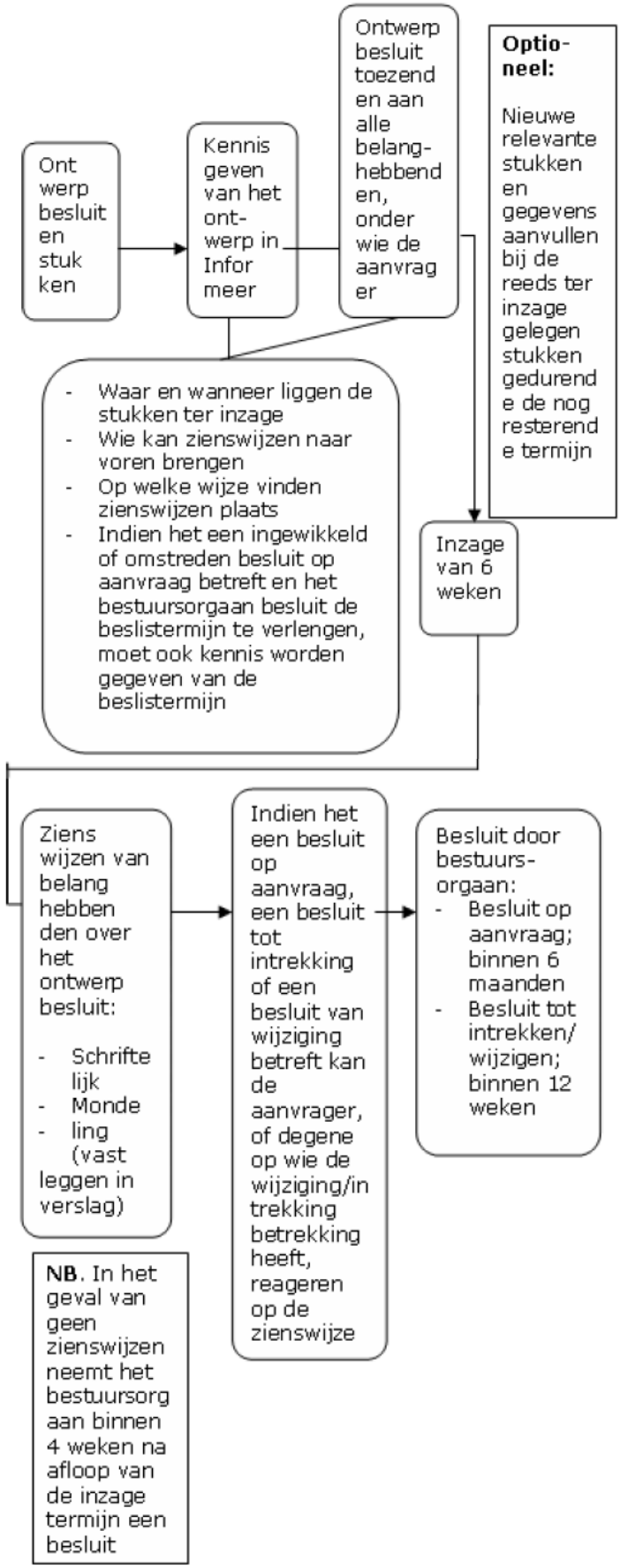
Nee, interactieve beleids- of planvorming is wellicht niet de beste optie.

Uit voorgaande tabel is gebleken dat interactieve beleids- of planvorming waarschijnlijk weinig toevoegt.

Inspraak kan dan nog wel een mogelijkheid zijn en is soms zelfs een verplichting

Voor inspraak is een formele procedure vastgesteld, die te vinden is in de Inspraakverordening 2008. Deze verordening beroept zich voor de procedure op art. 3.4 van de Awb. Onderstaand stroomschema geeft een weergave van dit artikel. Dit schema is van toepassing op belanghebbenden. Bij wettelijk voorschrift of door het bestuursorgaan kan worden bepaald dat ook aan anderen de gelegenheid moet worden geboden hun zienswijze naar voren te brengen.

Inspraakprocedure uit 3.4 Awb

Ontwerp besluit en stukken
Kennisgeven van het ontwerp in Infor meer
Ontwerp besluit toezenden aan alle belanghebbenden, onder wie de aanvrager
Optioneel:
Nieuwe relevante stukken en gegevens aanvullen bij de reeds ter inzage gelegen stukken gedurende de nog resterende termijn
- Waar en wanneer liggen de stukken ter inzage
- Wie kan zienswijzen naar voren brengen
- Op welke wijze vinden zienswijzen plaats
- Indien het een ingewikkeld of omstreden besluit op aanvraag betreft en het bestuursorgaan besluit de beslistermijn te verlengen, moet ook kennis worden gegeven van de beslistermijn
Inzage van 6 weken
Zienswijzen van belanghebbenden over het ontwerp besluit:
- Schriftelijk
- Mondeling (vastleggen in verslag)
Indien het een besluit op aanvraag, een besluit tot intrekking of een besluit van wijziging betreft kan de aanvrager, of degene op wie de wijziging/intrekking betrekking heeft, reageren op de zienswijze
Besluit door bestuursorgaan:
- Besluit op aanvraag; binnen 6 maanden
- Besluit tot intrekken/wijzigen; binnen 12 weken
NB. In het geval van geen zienswijzen neemt het bestuursorgaan binnen 4 weken na afloop van de inzage termijn een besluit

Regels bij inspraak:

• Elk bestuursorgaan moet zelf besluiten of er inspraak wordt verleend

• Als de wet het verplicht wordt er altijd inspraak verleend

• Er wordt geen inspraak verleend indien:
  - o het een ondergeschikte herziening van een eerder beleidsvoornemen betreft
  - o als het bij de wet is uitgesloten
  - o als er sprake is van hogere regelgeving waarbij het bestuursorgaan geen of weinig beleidsvrijheid heeft
  - o als het gaat om de begroting, tarieven voor gemeentelijke dienstverlening en belastingen zoals genoemd in hoofdstuk XV van de Gemeentewet
  - o als het belang van de inspraak niet opweegt tegen het belang van de verantwoordelijkheid van de gemeente voor kwetsbare groepen in de samenleving
  - o indien de uitvoering van een beleidsvoornemen dermate spoedeisend is dat inspraak niet kan worden afgewacht

Eindverslag van inspraak

Het eindverslag bevat in elk geval:

• Een overzicht van de gevolgde inspraakprocedure

• Een weergave van de zienswijzen die tijdens de inspraak mondeling of schriftelijk naar voren zijn gebracht

• Een reactie op deze zienswijzen, waarbij met redenen omkleed wordt aangegeven op welke punten al dan niet tot aanpassing van het beleidsvoornemen wordt overgegaan

Het eindverslag wordt op de gebruikelijke wijze openbaar gemaakt door het bestuursorgaan:

• Het wordt bijgevoegd bij de nota

• Het wordt aan alle belanghebbenden die een zienswijze hebben ingediend, toegestuurd